תלמוד בבלי · ראשונים · ראש · סדר נשים

פסקי הרא"ש על קידושין

רבנו אשר ב"ר יחיאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פסקי הרא"ש על קידושין

רבנו אשר ב"ר יחיאל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פסקי-הראש-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 7
הלכה ג 9
הלכה ד 9
הלכה ה 9
הלכה ו 10
הלכה ז 11
הלכה ח 11
הלכה ט 12
הלכה י 13
הלכה יא 15
הלכה יב 15
הלכה יג 15
הלכה יד 16
הלכה טו 16
הלכה טז 17
הלכה יז 18
הלכה יח 19
הלכה יט 19
הלכה כ 20
הלכה כא 22
הלכה כב 23
הלכה כד 23
הלכה כה 24
הלכה כו 25
הלכה כז 25
הלכה כח 25
הלכה כט 27
הלכה ל 28
הלכה לא 30
הלכה לב 30
הלכה לג 30
הלכה לד 31
הלכה לה 31
הלכה לו 32
הלכה לז 32
הלכה לח 33
הלכה לט 33
הלכה מ 33
הלכה מא 34
הלכה מב 35
הלכה מג 35
הלכה מד 36
הלכה מה 36
הלכה מו 36
הלכה מז 36
הלכה מח 37
הלכה מט 37
הלכה נ 38
הלכה נא 39
הלכה נב 39
הלכה נג 39
הלכה נד 41
הלכה נה 41
הלכה נו 42
הלכה נז 42
הלכה נח 42
הלכה נט 42
הלכה ס 43
הלכה סא 43
הלכה סב 44

הלכה סג 46
הלכה סד 46
הלכה סה 46
פרק ב 47
הלכה א 47
הלכה ב 47
הלכה ג 47
הלכה ד 48
הלכה ה 48
הלכה ו 49
הלכה ז 50
הלכה ח 51
הלכה ט 53
הלכה י 54
הלכה יא 54
הלכה יב 55
הלכה יג 56
הלכה יד 56
הלכה טו 57
הלכה טז 57
הלכה יז 57
הלכה יח 57
הלכה יט 57
הלכה כ 58
הלכה כא 58
הלכה כב 58
הלכה כד 59
הלכה כה 59
הלכה כו 59
הלכה כח 60
הלכה כט 60
הלכה ל 61
הלכה לא 61
פרק ג 63
הלכה א 63
הלכה ב 64
הלכה ג 65
הלכה ד 66
הלכה ה 67
הלכה ו 68
הלכה ז 68
הלכה ח 69
הלכה ט 69
הלכה י 70
הלכה יא 70
הלכה יב 71
הלכה יג 72
הלכה יד 72
הלכה טו 74
הלכה טז 74
הלכה יז 75
הלכה יח 76
פרק ד 76
הלכה א 76
הלכה ב 76
הלכה ג 76
הלכה ד 76
הלכה ה 77
הלכה ו 77
הלכה ז 78
הלכה ח 78
הלכה ט 78
הלכה י 79
הלכה יא 79

הלכה יב 79
הלכה יג 79
הלכה יד 79
הלכה טו 80
הלכה טז 80
הלכה יז 82
הלכה יח 82
הלכה יט 82
הלכה כ 83
הלכה כא 83
הלכה כב 84
הלכה כג 84
הלכה כד 84
הלכה כה 84
הלכה כו 85
הלכה כז 85
הלכה כח 85

פרק א

הלכה א

א האשה נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים נקנית בכסף בשטר ובביאה. בכסף בש"א בדינר ובשוה דינר וב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה. כמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי. וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל. היבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם:

ב גמ' ונתני האיש קונה. אי תני האיש קונה הוה אמינא אפילו בעל כרחה תנא האשה נקנית מדעתה אין בע"כ לא: מניינא דרישא למעוטי מאי. למעוטי חליפין סד"א הואיל וגמר קיחה קיחה משדה עפרון מה שדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קא משמע לן ואימא הכי נמי חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה. מניינא דסיפא למעוטי חליצה סלקא דעתך אמינא דתיתי בקל וחומר מיבמה מה יבמה שאינה יוצאה בגט יוצאה בחליצה זו שיוצאה בגט אינו דין שיוצאה בחליצה ואימא הכי נמי אמר קרא וכתב לה ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה: בכסף מנלן. אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אביה ותנא מייתי לה מהכא דתניא כי יקח אין קיחה אלא בכסף וכן הוא אומר נתתי כסף השדה קח ממני. ובעלה מלמד שנקנית בביאה ומנין שאף בשטר אמר קרא ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה מה יציאה בשטר אף הויה בשטר ירושלי' (ה"א) הדא דתימא בשטר שאין בו שוה פרוטה אבל יש בו שוה פרוטה כסף הוא: אמר רב הונא חופה קונה מק"ו ומסיק מבינייא משלשתן מכסף ושטר וביאה. ופריך גמרא מה להצד השוה שבהן שכן ישנן בעל כרחה ומשני רב הונא כסף מיהא באישות בעל כרחה לא אשכחן ופריך רבא על מילתיה דרב הונא שתי תשובות ושנינהו אבייי. ופסקו התוס' דלא כרב הונא מדפריך סתמא דגמרא לעיל לרב הונא דאמר חופה קונה משמע דרב הונא קאמר הכי ולא סבירא לן כוותיה ואע"ג דגמרא אית ליה לעיל (דף ה.) הך סברא דרב הונא דכסף מיהא בעל כרחה באישות לא אשכחן הני מילי כדבעי למילף כסף משטר וביאה וכיון דלא אשכחן כסף בעל כרחה באישות כמו בשטר וביאה חשיב פירכא ולא ילפינן מינייהו דאין הלמד שוה למלמד אבל רב הונא דיליף חופה מכסף שטר וביאה ואיכא למיפרך שכן ישנן בעל כרחה אע"פ שאין הפירכא שוה בכולן דמקצתן הוי באישות ומקצתן שלא באישות פרכינן שפיר דעל מה הצד פרכינן כל דהו ורב הונא סבר דאפי' פירכא כל דהו לא חשיבא ורבא דאמר שתי תשובות בדבר לאו משום דסבירא ליה כרב הונא דהאי לא חשיב פירכא שכן ישנן בעל כרחה כיון

דכסף באישות לא אשכחן ולכך מהדר לפרוכי פירכא אחריתא אלא לפי דברי רב הונא קאמר וגם רב אלפס ז"ל לא הביא דברי רב הונא משום דסבירא ליה דלאו הילכתא נינהו וכן פסק הרמב"ן ז"ל דלא כרב הונא דהקשה רבא על דבריו אע"ג דשנינהו אבייי הלכתא כרבא ועוד דשינויא דאבייי לאו אליבא דהילכתא סלקא האי דקאמרי' מילתא דלא כתיבא בהדיא לא קתני ליתא דהא קתני במתני' במיתת היבם ואמרינן לקמן דאתיא לן בקל וחומר מאשת איש ואע"ג דלא כתיב בהדיא קתני לה במתני' והא דקאמרינן חופה שגומרת אחר כסף אינו דין שתקנה איכא למיפרך דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה לגמור אינה גומרת אלא אחר כסף אף לקנות לא תקנה אלא אחר כסף לזה הסכימו כל הפוסקים כר"ח ז"ל שכתב והא דרב הונא ספק היא דהא פריק כל מה שהקשו עליה: תנו רבנן כיצד בכסף נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאנתו הרי זו מקודשת אבל היא שנתנה לו ואמרה לו הריני מקודשת לך הריני מאורסת לך הריני לך לאנתו אינה מקודשת וכן אם נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת אם לא באדם חשוב כדאמר לקמן (דף ז.) ואם נתן הוא ואמרה היא חיישינן מדרבנן. ומיירי שלא דיבר עמה תחלה על עסקי קדושין דאילו דיבר עמה תחלה אפילו נתן לה בשתיקה מקודשת. ובשביל אמירתה לא גרע. והא דפשיטא ליה לרבותינו ז"ל לפרש דבנתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת. משום דעיקר הקיחה היינו נתינת הכסף ובעינן כי יקח איש. אבל מלישנא דגמרא ליכא למידק מדלא הזכיר הגמרא נתנה היא ואמר הוא מקודשת אלמא דפשיטא ליה דלא הוו קידושין כלל דאיכא למימר משום דלא פסיקא ליה דהא באדם חשוב מקודשת וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב להתירה בלא גט:

הלכה ב

אמר שמואל בקידושין נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאנתו ה"ז מקודשת הריני אישך הריני בעליך הריני אירוסיך אין כאן בית מיחוש דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו וכן בגרושין נתן לה גט ואמר לה הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת איני אישיך איני בעליך איני אירוסיך אין כאן בית מיחוש דכתיב ושלחה ולא שישלח את עצמו והא מיירי אפילו מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושי' דהני לישני גריעי מנתן לה בשתיקה ומסיק הכא דוקא דאמר הרי את מקודשת לי אבל אם לא אמר לי לא הוי מקודשת דידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים וקשה דבריש נזיר (דף ב:) מסיק אהך מילתא גופא דידים שאין מוכיחות הויין ידים דאמר כשנזיר עובר לפניו דליכא לפסוקי במילתא אחריתי לעולם

קסבר הוויין ידים ומיהו כשאין נזיר עובר לפניו אפילו יד לא הוי דדילמא אהא בתענית קאמר אבל כשנזיר עובר לפניו ליכא לספוקי דילמא אהא בתענית קאמר והוי יד לנזירות אע"ג דלא מוכיח כולי האי וי"ל דהרי את מקודשת ולא אמר לי לא הוי יד כלל דאדם עשוי לקדש אשה לחבירו ודמי לאין נזיר עובר לפניו ועל ידים שאין מוכיחות כלל מסיק הכא דלא הויין ידים והכי קאמר לימא קסבר שמואל בכל ידים שאין מוכיחות כי הנהו דאיירי בהון לעיל מודרני ממך מופרשני ממך דמוכיחות קצת אע"פ שאין מוכיחות לגמרי ואהא קא משני דלא דמי דכשאין נזיר עובר לפניו ליכא הוכחה כלל דשמא אהא בתענית קאמר אבל היכא דאיכא הוכחה קצת כי הנהו דריש נדרים הוויין ידים והא דמשני הכא דקאמר לי והתם כשנזיר עובר לפניו דאז הוי הוכחה גמורה ה"ה דאי הוה מצי לאשכוחי בכולהו הוכחה קצת הוי משני הכי אלא דלא משכחת בע"א הלכך אפילו לאביי דאית ליה בנדרים ידים שאין מוכיחות הויין ידים מודה הוא בקידושין שאם אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי דלא הוויין קידושין משום דלא הוי הוכחה כלל והשתא ניחא דכי אמר ליה רב פפא לאביי לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הוויין ידים ושני ליה אביי דאמר לי ואמאי נדחק אביי לשבושי מילתיה דשמואל ולהגיה דבריו ולאוקמא שמואל דלא כוותיה וכי לא ניחא ליה טפי להעמיד דברי שמואל כהוייתו ויסבור שמואל כוותיה אלא ודאי משום דמודו כולי עלמא בקידושין אי לא אמר לי דלא הוי יד כלל לפיכך הוצרך להגיה דבריו בדאמר לי ובלאו הכי הילכתא כההיא סוגיא דנדרים דידים שאין מוכיחות לא הווין ידים דשקיל וטרי גמרא טובא במילתא דשמואל עד דמסיק לה הכי ועוד דפליגי בה אביי ורבא בריש נדרים (דף ה.) דאיתמר ידים שאין מוכיחות אביי אמר הוויין ידים ורבא אמר לא הויין ידים וקי"ל הילכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם ומה שנמצא במקצת ספרים בפ' בתרא דנזיר (דף סב.) כי יפליא למה לי לאיתויי ידים שאין מוכיחות דאיתמר ידים שאין מוכיחות רבא אמר הווין ידים אביי אמר לא הוויין ידים הניחא לרבא לאביי מאי איכא למימר כתב ר"י דגירסא דנדרים עיקר דההיא דנזיר שבשוה והפכוה וכן מוכח מתוכה דפריך הניחא לרבא כו' ואי סבר רבא דהויין ידים א"כ לדידיה קשה טפי דכי יפליא משמע שצריך דבר מפורש ומוכח כדמסיק בתר הכי דדריש מיניה שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה אלא ודאי גרס רבא אמר לא הוויין ידים וכי יפליא לאתויי ידים שאין מוכיחות כלומר דלא הוויין ידים דכי יפליא משמע דבר מפורש וכיוצא בזה מצינו בריש מרובה (בבא קמא דף סד:) לאיתויי שפירושו כמו למעוטי דקאמר התם אלא חמור דכתב רחמנא למה לי אי לאיתויי דלאו בעלי חיים משור נפקא אלא לאו לאיתויי דבר שאינו מסויים והוי פירושו כמו למעוטי דבר שאינו

מסויים כמו חצי רימון חצי אגוז וכל שכן למאי דפרישית דאף אביי מודה בקידושין דלא הוויין ידים הלכך אם לא אמר לי אף גיטא לא בעיא ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין לקדש לו ונתן לה כסף ואמר הרי את מקודשת ולא אמר לי מסתברא מה שמדבר עמה תחלה שתתקדש לו הוי הוכחה טפי מנזיר עובר לפניו: ת"ר הרי את אשתי הרי את ארוסתי הרי את קנויה לי הרי את שלי הרי את ברשותי הרי את זקוקה לי מקודשת איבעיא להו מיוחדת לי מיועדת לי עזרתי נגדתי צלעתי סגורתי תחתי עצורתי תפוסתי לקוחתי מהו פשוט מיהא חדא האומר לקוחתי מקודשת דכתיב כי יקח איש אשה וכל אידך לא איפשיטו ואזלינן בהו לחומרא. איבעיא להו חרופתי מהו תא שמע האומר חרופתי ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה וכן בכל הלשונות של אירוסין שבכל מקום ומקום אבל הני לישני דברירי לן דהוו לשון קידושין לאו כל כמיניה למימר לא הוי ידענא דהוו לשון קידושין וכל אלו הספיקות כשהיה מדבר עמה על עסקי קידושין ואם לאו אין בהן ממש:

הלכה ג

תנן התם במסכת מעשר שני (פ"ד מ"ז) היה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש רבי יוסי אומר דיו רבי יהודה אומר צריך לפרש אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי והוא שעסוקין באותו ענין:

הלכה ד

אלא הא דא"ר יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין לא יהא לו עסק עמהן אפי' לא שמיע ליה הא דא"ר הונא אמר שמואל. א"ל אין הכי נמי. ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן קשין לעולם יותר מדור המבול דכתיב אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף מולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין וכתיב בתריה על זאת תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו ואילו בדור המבול אמר רב חסדא לא נגזרה גזירה על דגי הים שנאמר מכל אשר בחרבה מתו ולא דגים שבים:

הלכה ה

אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת כגון דאמר לה התקדשי לי במלוה שאת חייבת ואפילו הלוה לה מעות מיד ועדיין הן בעין בידה דהני מעות דידה נינהו דמלוה להוצאה ניתנה ולא יהיב לה מידי אבל אם אמר לה בהנאת מחילת מלוה מקודשת דלא גרע מארווח לה זימנא וכ"ש כאן שמאריך לה זמן לעולם ויש בהנאה זו שוה כמה פרוטות תדע דאמרינן לקמן (דף מז.) דבמכר נמי לא קנה אם קנה קרקע במלוה ואמרינן בפ'

הזהב (בבא מציעא דף מו.) וכן לקמן בפירקין (דף כח.) יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור פירוש אם מכר לו שור ואמר לו אחר כך דמי שור שאתה חייב לי פרתך תהא קנויה לי קונה משום דדבר תורה מעות קונות וחכמים תקנו שלא יהיו קונות ומילתא דלא שכיחא כי האי לא תקנו ואוקמוה אדאורייתא והיאך קונה באלו המעות והא מלוה נינהו אלא בהנאת מחילת מלוה והוא הדין לענין קידושין. בהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת ריבית. הנאת מלוה היכי דמי כגון דמטא זימנא למיגבי מינה וארווח לה זימנא ואמר לה בההיא הנאה דקא מרווחנא לך עד זמן פלוני מקודשת לי ואי קשיא לך היכי אלימא הנאת מלוה מגופא דמלוה לא קשיא הנאת מלוה איתא ומשום הכי מיקדשה ביה מלוה גופא ליתא דיקדש בה דקיימא לן מלוה להוצאה ניתנה:

הלכה ו

א אמר רבא הילך מנה על מנת שתחזירהו לי במכר לא קנה באשה אינה מקודשת בפדיון הבן אין בנו פדוי בתרומה יצא ידי נתינה ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות והאמר רבא מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אלא אמר רב אשי בכולהו קני לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין לפי שדרך הוא להחזיר הסודר שמקנין בו הילכך אי אמרת דקני אתי למימר אשה נקנית בחליפין לפיכך אפקעוה רבנן לקידושי אע"ג דמדאורייתא הויא מקודשת אמר ליה הונא מר בריה דרב כהנא לרב אשי הכי אמרינן משמיה דרבא כוותך:

ב אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך וכשנתן המנה לאותו פלוני אמר הרי את מקודשת במנה שנתתי לפלוני מקודשת מדין ערב. ערב לאו אע"ג דלא מטיא הנאה לידיה משעביד נפשיה האי איתתא נמי אע"ג דלא מטיא הנאה לידה קא מקניא נפשה. הילך מנה והתקדשי לפלוני ועשאו פלוני שליח אלא שנותן המנה משלו או כשלא עשאו שליח ואמר המקדש הרי את מקודשת לי במנה שנתן ליך פלוני מקודשת מעבד כנעני שקונה את עצמו בכסף ע"י אחרים. עבד כנעני אע"ג דלא קא חסר מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא חסר ולא מידי קא קני ליה להאי איתתא:

ג אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש אני לו מקודשת מדין שניהם מדין ערב ומדין עבד כנעני. בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו ואמר לה הרי את מקודשת לי במנה שנתת לי. אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא מקודשת והני מילי באדם חשוב דבההיא הנאה דקא מקבל מינה מתנה גמרה ומקניא נפשה [אמר רבא והן לענין ממונא]:

הלכה ז

אמר רבא התקדשי לי לחציי מקודשת. חצייך מקודשת לי אינה מקודשת. והיינו טעמא דכי אמר התקדשי לי לחציי הכי קאמר דאי בעינא למינסב אחריתא נסיבנא אבל באתתא לא שייך למימר הכי הילכך שייר בקניינו ולא הויא מקודשת. בעי רבא חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה מהו כיון דאמר לה חצי פרוטה פסקה למילתיה או דילמא מונה והולך הוא ואם תמצא לומר מונה והולך הוא חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה מהו כיון דאמר חצייך בפרוטה פסקה למילתיה או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא ואם תמצא לומר כל ביומיה מונה והולך הוא נתן לה שתי פרוטות ואמר לה חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר מהו כיון דאמר לה למחר פסקה למילתיה או דילמא הכי קאמר לה קדושי נתחלו מהאידנא ומיגמר לא נגמרו עד למחר. שני חצייך בפרוטה מהו הכא ודאי בחד זימנא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל תיקו בעי רבא שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו בתר נותן ומקבל אזלינן ואיכא ממונא או דילמא בתר דידהו אזלינן וליכא ממונא בעי רב פפא בתך ופרתך בפרוטה מהו מי אמרינן בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה ופרתך במשיכה בעי רב אשי בתך וקרקעך בפרוטה מהו מי אמרינן בתך בחצי פרוטה וקרקעך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה תיקו. כתב ר"ח ז"ל דכל הני בעיות עלו בתיקו ועבדינן בהו לחומרא והרמב"ם ז"ל (פ"ג מהל' אישות הל"י) כתב דחצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה או חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה מקודשת ודאי סברתו בזו דזו היא שיטת הגאונים דכל אם תמצא לומר כמו פשיטותא הוא וא"כ נפשטו שתי איבעיות הראשונות דכל ביומיה מונה והולך ונראה דבכאן א"א לומר כן דבעיא אחרונה שני חצייך בפרוטה לא קיימא אבבא ראשונה ולא שייך בה אם תמצא לומר ובזה מסתבר למימר דמקודשת יותר מכולן כדקאמר גמרא הכא ודאי בחד זימנא קאמר או דילמא אין אשה לחצאין כלל וכיון דעלתה בתיקו כל שכן הראשונות ואין אשה כלל לחצאין אלא ספק:

הלכה ח

ההוא גברא דאקדיש בשיראי רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא אי אמר לה כל דהו כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא ואי אמר לה חמשין ולא שוו חמשין כולי עלמא לא פליגי דצריכי שומא כי פליגי דאמר לה חמשין ושוו חמשין רבה אמר לא צריכי שומא דהא שוו חמשין רב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה. (דף ט'.) והלכתא שיראי לא צריכי שומא ודקדק ר"ת ז"ל אמאי איצטריך לפסוק כרבה לגבי רב יוסף הא קי"ל (ב"ב דף קמג.) הלכתא כרבה

בכ"מ בר משדה ענין ומחצה אע"ג שיש רוצין לומר דהיינו דוקא בבבא בתרא אי אפשר לומר כן דעל כרחיך בכולה גמרא קא אמר כדמוכח בפרק מי שאחזו (גיטין דף עד.) דקאמר ותסברא דרבה כרבן שמעון בן גמליאל והא קיימא לן דהילכתא כרבה ובהא קיימא לן דאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ובכולה גמרא הוא דקיימא לן הכי מדלא קאמר בהא כדקאמר על רבן שמעון בן גמליאל ועוד קשה אמאי לא קאמר והילכתא כרבה כדקאמר והילכתא כרבי אלעזר והילכתא כרבא אמר רב נחמן על כן היה אומר דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא לפי ששומתן ידוע קצת ואין רגילים לטעות בו כל כך אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות אין בקיאין בשומתן ופעמים שטועין בהן הרבה צריכין שומא משום דלא סמכא דעתה לכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן והא דאמרינן לקמן בפרק שני (דף מח.) כגון שהוסיף לה נופך משלו יש לומר דמיירי כגון ששמו אותה אי נמי נופך הוי כמו שיראי ששומתו ידוע קצת ולקמן (דף יב.) ההוא דקדיש באבנא דכוחלא והיה רב חסדא משער אם יש בו שוה פרוטה האי אבנא דכוחלא אינה בכלל אבנים טובות אלא כעין אבני שיש כדאיתא בריש בבא בתרא (דף ד.) בבנין הורדוס דבניה באבני שישא ומרמרא וכוחלא. ומיהו לא ברירא לי האי טעמא מה שנהגו העולם להסיר האבן מן הטבעת דהא אמרינן בכל דהו לא פליגי ללישנא קמא ואין דרך לתת שומא לטבעת של קידושין ור"י אמר דמה שהוצרך לפסוק כאן כרבה משום דרב יוסף הביא כמה ראיות לדבריו והא דלא קאמר והילכתא כרבה דלא תימא היינו כרבה דאיכא דאמרי דבכל דהו לא צריך שומא אבל אמר חמשין ושוו חמשין צריכי שומא לפיכך הוצרך לפסוק דבכל ענין לא צריכי שומא:

הלכה ט

אמר ר' אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים מאי טעמא כיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר כמאן דאמר לה על מנת דמי ואמר רב הונא אמר רב כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואע"פ שלא הזכיר שום תנאי דייניגן ליה כאילו התנה וכפליה לתנאיה וכן הלכתא והני מילי דאמר לה מנה סתם אבל אם אמר לה מנה זו אפילו מנה סתם והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו. תוספתא (פ"ב) התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת היה בו דינר רע מקודשת ויחליף היה מונה ומשליך לתוך ידה ראשון ראשון יכולה היא שתחזור בה עד שעה שיגמור זה אומר במנה וזה אומר במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ואחר כך תבעו זה את זה [וקידשה] אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש וכן המוכר חפץ לחבירו [והי' מונה לתוך ידו יכול

לחזור בו עד שיגמור] זה אמר במנה וזה אמר במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ואחר כך תבעו זה את זה אם הלוקח תבע את המוכר יעשו דברי המוכר ואם המוכר תבע את הלוקח יעשו דברי הלוקח:

הלכה י

אמר רבא אמר ר"נ אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליו אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן. יש מפרשים דהיינו דוקא בקנין אשה ועבדים כי ההיא עובדא דאמתא דבסמוך וכן בקרקע לפי שנקנין בכסף ואין כאן כסף שיוכל לקנות שאין המשכון קנוי שלא נתנו לה זכות בגופו אבל אם אדם נותן מתנה לחבירו ונתן לו משכון בשביל המתנה משיכת המשכון כאילו זכה במתנה ומביא ראיה מהא דאמרינן בפרק השוכר את האומנין (בבא מציעא דף עח.) דקאמר התם האומנין שחזרו בהן בדבר האבד ובאתה חבילתו ליד בעל הבית דהיינו כלי אומנות של פועלים שוכר עליהן עד כדי דמיהן אלמא במשיכת המשכון נתחייבו הפועלים לקיים דיבורם וליתא דאין חילוק בין מתנה לקידושין וטעם אחד לכולן לפי שאין המשכון משועבד לכלום משום דאדם יכול לשעבד נכסיו לדבר שנתחייב בו אבל בדבר שלא נתחייב לא חל שיעבוד על נכסיו ובמתנה שאמר ליתן לו לא נתחייב בה ולא יתחייב בה לעולם לפי שיכול לחזור בו לפיכך לא נשתעבד לו המשכון במשיכתו אבל ההיא דהפועלים כיון דדבר האבד הוא וחזרו בהו חייבין לשלם לו ההפסד הילכך נשתעבד לו המשכון שלהם לשכור עליו עד כדי דמיו הילכך כשעושין שידוכין ונותנין ערבונות זה לזה לשם קנס לא יאמר אם אחזור בי אני נותן לך כך וכך והרי חפץ זה בידך על ידי ממון שאתחייב לך אם אחזור בי דבכי האי גוונא לא זכה במשכון דאחרים כל זמן שאינו חייב לו כלום אלא צריך להקנות לו בסודר דלא כאסמכתא בבית דין חשוב כדי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור ואם יתן לו החפץ במשכון ואז יחול השיעבוד על המשכון כיון שנתחייב לו הקנס אם יחזור בו או יאמר לו אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף החפץ הזה. איתיביה רבא לרב נחמן קדשה במשכון מקודשת התם במשכון דאחרים וכדרבי יצחק דאמר רבי יצחק מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מנין מכאן לבעל חוב שקונה משכון. איכא לפרושי דאיירי אפי' במשכון שמשכן לו בשעת הלואתו אע"ג דלא אמר ר' יצחק אלא שלא בשעת הלואתו איכא למימר כיון דקני ליה בעל חוב שלא בשעת הלואה קנין גמור אם כן בשעת הלואה נמי אלים שיעבודו ליחשב ממונו לקדש בו האשה ולקנות בו עבדים וקרקעות וכי האי גוונא אנו צריכין לומר בפרק השולח (גיטין דף לז.) בההיא דאמרינן המלוה את חבירו על המשכון אינו משמט ומפרש התם

משום דקני ליה מדר' יצחק ור' יצחק לא קאמר אלא שלא בשעת הלואתו והמלוה על המשכון משמע בשעת הלואה כדמוכח בסוף השוכר את האומנין (בבא מציעא דף פא.) אלא על כרחך הכי פי' כיון דקני ליה שלא בשעת הלואתו קנין גמור לכל הפחות בשעת הלואתו קני ליה לענין שלא ישמט דחשיב של אחיך בידך כדדרשינן בספרי אשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך ולא של אחיך בידך מכאן אמרו המלוה על המשכון אינו משמט וכן צריך לפרש בפסחים פרק כל שעה (פסחים דף לא.) בההיא דהמלוה את העובד כוכבים על חמצו אחר הפסח עובר לרבי מאיר משום דקני ליה כדר' יצחק דכיון דקני ליה שלא בשעת הלואתו קנין גמור קני מיהא בשעת הלואתו לענין זה דקרינן ביה שלך אי אתה רואה ומיהו צריך לדקדק דבסוף פ' האומנין ובסוף פרק שבועות הדיינין (דף מד.) משמע דמשום דר' יצחק לא הוי אלא שומר שכר ודלא כפירוש רש"י שפירש בסוף האומנין דלר' יצחק קונה המשכון להתחייב באונסין דלא משמע התם הכי דכי מפרש התם טעמא דהלוהו על המשכון שומר שכר כדר' יצחק פריך ליה אימר דאמר ר' יצחק שלא בשעת הלואה בשעת הלואה מי אמר ולפרש"י הוה ליה לאקשויי ותסברא אי אית ליה דר' יצחק אמאי לא הוי אלא ש"ש באונסין נמי ליחייב מיהו יכול לדחות דחדא מתרי פרכי נקט. ורבינו חננאל ז"ל פי' שם דלא להתחייב באונסין וצריך לדקדק אמאי קנאו להיות עליו ש"ש אי חשיב קנין גמור באונסין נמי ליחייב ואי לא חשיב קנין עליו אפי' שומר שכר לא הוי ואין לומר שזה שכרו שתופס משכון זה להיות בטוח מחובו דא"כ לא היינו צריכין לדר' יצחק אלא ממילא שמעינן דהוי שומר שכר מידי דהוי דאומנין דהוי שומר שכר משום דתפיס ליה אאגריה אלא ודאי גבי אומן דוקא שייך האי טעמא שיש לו שכר אחר שמשתכר באומנותם ובשביל שבתפיסת הכלי הוא בטוח משכרו הוי שומר שכר אבל בהלואה אם לא ילוה לא יצטרך למשכון אלא ודאי היינו שכרו דקני ליה להיות ממונו לקדש בו את האשה ולקנות בו עבדים וקרקעות וכן פירש ר"ת דקני ליה לקדש בו את האשה ואם תאמר אמאי חשיב שומר שכר מהאי טעמא גם במעותיו היה יכול לעשות זה ויש לומר כיון דבשעה שנטלו לא היו מעותיו בידו נקנה הוא במשכון שנטל בו במקומו כיון שיכול לעשות ממנו קידושין או קנין ועוד שיכול לעשות חליפין מן הכלי הממושכן מה שלא היה יכול לעשות במעות ולפום האי טעמא לא נוכל לפרש בשמעתין דבשעת הלואה מיירי דכיון דשלא בשעת הלואה לא הוי אלא שומר שכר משום שנהנה שיכול לקדש בו אם כן בשעת הלואה אין לו כח זה וכן משמע לקמן פרק שני (דף מח.) גבי עשה לי שירים ונזמים ואקדש אני לך דקאמר למאן דאמר אין אומן קונה בשבח כלי דאינה מקודשת עד שיגיע ממון אחר לידה ומאי שנא ממשכון אחרים

בשעת הלואה דהאי נמי ממושכן לו בשכרו דתפיס ליה אאגריה הלכך לא איירי הכא אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל אם היה לו משכון ממנה אפילו משכנתו לו בשעת הלואה והחזיר לה המשכון וקדשה בו מקודשת דחזרת הך משכון הוי במחילת מלוה וכן הלכתא ועוד מוכח לקמן (סי' כו) דאף אם קדשה במלוה שיש עליה משכון בלא חזרת משכון מקודשת: בני רב הונא בר אבין זבין אמתא בפריטי לא הוו להו פריטי אותיבו נסכא עילווייהו לסוף אייקור אמתא אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן.

הלכה יא

ת"ר התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לאור או לכל דבר האבוד אינה מקודשת והוא הדין אם השליכתה לפניו אינה מקודשת: ת"ר התקדשי לי במנה תנהו לאבא ולאביך אינה מקודשת ע"מ שיקבלם לי מקודשת. התקדשי לי במנה תהו לפלוני אינה מקודשת ע"מ שיקבלם לי מקודשת:

הלכה יב

ת"ר התקדשי לי במנה תנהו על גבי סלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת בעי רב ביבי סלע של שניהם מאי תיקו וקשה מההיא דהמוכר את הספינה (דף פד:) דקאמר חצר השותפין קונין מקח זה מזה ומוקי לה במודד לתוך קופתו אבל על גבי קרקע לא ואם כן תפשוט מיניה דאינה מקודשת ויש לומר דהכא אין הדבר תלוי בקנין שתהא קונה על ידי הסלע דמיירי הכא אפילו זרק המנה לתוך חיקה דהא דקתני בברייתא תנם על גבי הסלע אינה מקודשת מיירי אפי' זרקו לתוך חיקה וקיבלתו דכיון דאמרה תנם על גבי הסלע הוי כאילו אמרה איני חפץ בקידושין ואפי' אם זרקו לתוך חיקה ושתקה מאחר שכבר גילתה דעתה שאינה רוצה להתקדש לו יכולה היא שתאמר בתורת מתנה קבלתים אבל בסלע שלה מקודשת שזה הלשון מורה שהיא חפיצה בקידושין ומיבעיא ליה לרב ביבי אם הסלע של שניהם מהו מה יש לדון בלשון זה ונ"מ אם זרקו לתוך חיקה בשתיקה וע"ד זה יש לפרש התם:

הלכה יג

התקדשי לי בככר תנהו לכלב אינה מקודשת ואם היה הכלב שלה מקודשת בעי רב מרי כלב ורץ אחריה מהו תיקו התקדשי לי בככר תנהו לעני אינה מקודשת ואפי' עני הסמוך עליה מאי טעמא דאמרה ליה כי היכי דמחייבנא ביה אנא הכי נמי מחייבת ביה את. בתנהו על גבי הסלע ותנהו לכלב איכא לספוקי אם אמרה האשה תן מנה ע"ג הסלע ואקדש אני לך וכן ככר לכלב ואקדש אני לך אם היא מקודשת מדין ערב כמו

בתן מנה לאבא ולאביך תן מנה לפלוני תן ככר לעני ואקדש אני לך או דילמא לא אמר מדין ערב אלא דומיא דערב דאע"ג דלא מטיא לידיה מיהו מטיא לאיניש אחרינא גמר ומשעבד נפשיה אבל היכא דלא מטיא הנאה לשום איניש לא דמי לערב והא דקתני בברייתא התקדשי לי במנה תנם על גבי הסלע איכא למימר דהוא הדין אם אמרה האשה תן מנה על גבי הסלע ואקדש אני לך אינה מקודשת אלא אפשר דכייל להו בהדי הך דתנם לאבא ולאביך ותנם לפלוני ואגב אינך תניא בהאי לישנא ויען כי ראיתי מקצת הגדולים שכתבו דהוי מקודשת מדין ערב כתבתי הנראה לי ודעתי נוטה דלא דמי לערב כלל וראוי להחמיר בדבר: ההוא גברא דהוה קמזבין חומרי אתאי ההיא איתתא אמרה ליה הב לי [חד שוכי] א"ל אי יהיבנא ליך מיקדשת לי אמרה ליה הב מיהבה אמר רב הונא כל הב מיהבה לאו כלום הוא:

הלכה יד

ההוא גברא דהוה קא שתי חמרא בחנותא אתאי ההיא איתתא אמרה ליה הבלי חד כסא אמר להאייהיבנא לך מיקדשת לי אמרה ליה אשקיי אשקויי אמר רב חמא כל אשקיי אשקויי לאו כלום הוא ההוא גברא דהוה שדי תמרי מדיקלא אתאי ההיא איתתא אמרה ליה שדא לי תרתי אמר לה אי שדינא לך מיקדשת לי אמרה ליה שדא מישדא אמר רב זביד כל שדא מישדא לאו כלום הוא ומייתי גמרא הני תלת עובדי לאשמועינן דבין במידי דמיכלא בין במידי דמישתא בין במידי אחרינא לא הוי קדושין ויראה שאם אמר בשעה שנתן לה הרי את מקודשת לי וקבלה ממנו מקודשת וכן מצאתי בשם הראב"ד ז"ל איבעיא להו הב אשקי ושדי מהו אמר רבינא מקודשת רב סמא בר רקתא אמר תגא דמלכא אינה מקודשת והלכתא אינה מקודשת:

הלכה טו

אמר רבא אמר רב נחמן כתב על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאינתו בין על ידי אביה בין על ידי עצמה מקודשת מדעתו והוא שלא בגרה כתב על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאינתו בין על ידי אביה בין על ידי עצמה מקודשת מדעתה והוא שבגרה. הא דאמר בקטנה מדעתו מקודשת מיירי בדאמר לה צאי וקבלי קידושיך כדאמרינן לקמן (דף יט.) אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך ופירש הראב"ד ז"ל דלאו מתורת שליחות הוא דקטן וקטנה לאו בני שליחות נינהו אלא משום דהוי ליה כמו שאמר תן ככר לכלב שלי או תן ע"ג סלע שלי ותתקדש בתי לך וכיון שאמר לבתו קבלי קידושיך הוה ליה כמי שאמר מי שיתן לך מנה מעלה

אני עליו כאילו נתנו לי והתקדשי בו ומיהו קשה דיד קבלת קידושין הוא המעשה ונהי דנתינת כסף הקידושין אי אפשר להיות אלא מטעם שליחות דחשבינן להו כאילו קבל אביה קידושין וכן שטר הקידושין צריך שיבא ליד האב וידה לא הויא כחצר האב דאף לעצמה אינה קונה להתקדש דקטנה שאין לה אב אין לה קידושין מן התורה כלל וא"כ על כרחינו צריכין אנו לומר כשקבלה קידושין מדעת אביה הויא היא שליח האב דאין לה יד להתקדש מכח קבלתה הלכך נראה לי דהא דאין שליחות לקטן היינו כשעשה שליחות לזכות לאחר דמיעוטא דקטן משליחות היינו משום דאיש כתיב בכל דוכתא דאתרבאי שליח בגט ובתרומה ובפסח לקמן בריש פ' האיש מקדש (דף מא.) והיינו דוקא לזכות לאחר בשליחותו אבל בקידושי קטנה שהיא זוכה לעצמה בשליחות אביה מהני שליחותה לעצמה כאילו קבל אביה קידושין בשבילה דקטן אית ליה זכייה כשדעת אחרת מקנה לו ובשליחות אביה היא זוכה לעצמה:

הלכה טז

שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה אינה מקודשת דמקשינן הויה ליציאה דכתיב ויצאה והיתה לאיש אחר מה יציאה בעינן לשמה אף הויה בעינן לשמה: איתמר כתב לשמה ושלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת והלכתא כרב פפא ורב שרביא דהא אותבינן עלייהו דרבא ורבינא מהא דאין כותבין שטרי אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהם ואע"ג דמוקמינן לה בשטרי פסיקתא ההיא שינויא היא ולא סמכינן עלה דהא רב אשי דהוא בתרא אוקמה בפ' הנושא את האשה (כתובות דף קב:) בשטרי אירוסין ממש כרב פפא וכרב שרביא למימרא דהלכתא כוותייהו וכן כתב רבינו חננאל ז"ל והביא ראיה מדרבא אמר רב נחמן דאמר לעיל (דף ט.) מדעתה והוא שבגרה ועוד כתב יש מי שאומר שהלכה כרבא ורבינא והדבר צ"ע ומה שכתב דאשינויא לא סמכינן אין זה ראיה לפסק הלכה דבפרק הנושא איכא איפכא דמתחלה מוקי לה בשטרי פסיקתא ודחי לה לא בשטרי אירוסין ממש ומדרב נחמן דלעיל ליכא ראיה דהא רבא דאמר הכא מקודשת איהו דאמר לעיל בשם רב נחמן דבעינן מדעתה אלא מדעתה דלעיל לאו אכתיבת השטר קאי אלא אנתינתו ובסדר תנאים ואמוראים כתב יד רבינו יוסף טוב עלם כתוב רבינא ורב אשי הלכה כרבינא וכן פסק בה"ג הלכה כרבא ורבינא דאמרי מקודשת אבל ר"י רגיל לפסוק בכל מקום כרב אשי לגבי רבינא דתרוייהו אמוראי בתראי הוו ורב אשי גדול מרבינא הוה כדאמר ליה רבינא לרב אשי בפרק הדר (עירובין דף סג.) אנא נמי תלמיד חבר דמר אנא וכיון דאיפליגו בה רבוותא עבדינן לחומרא: איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה ומאי נפקא

מינה כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו אגמר ביאה ודוקא כשגמר ביאתו אז אמרינן דעתו אגמר ביאה ואם קודם גמר ביאה קבלה קידושין מאחר מקודשת לשני אבל אם הערה בה ופירש ולא גמר ביאתו מקודשת וכן אם קודם ביאה אמר אני רוצה שתתקדש בהעראה מקודשת בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:) דאשה נקנית בהעראה דילפינן קיחה קיחה מעריות:

הלכה יז

איבעיא להו ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה נפקא מינה ליורשה ולטמא לה ולהפר נדריה אי אמרת אירוסין עושה אינו יורשה ואינו מטמא לה ואינו מפר נדריה ואי אמרת נישואין עושה יורשה ומטמא לה ומפר נדריה אמר אביי תא שמע האב זוכה בבתו בקידושיה בכסף ושטר וביאה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ואינו אוכל פירות בחייה נישאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה קתני ביאה וקתני נישאת כי קתני נישאת אשארא אמר רבא ת"ש בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו' נישאת לכהן אוכלת בתרומה קתני ביאה וקתני נישאת הכי קאמר אי הני נישואין דכהן נינהו אוכלת בתרומה וכתב הרמב"ם ז"ל דהלכה כאביי ורבא דבעו למיפשט מהאי מתני' דאירוסין עושה ואע"ג דדחי להו גמרא פשטא דמתניתין כוותייהו משמע ותו מייתי ברייתא דר' יוחנן בן בג בג למיפשט דנישואין עושה ודחו לה ר"נ ורבינא דלעולם אירוסין עושה והלכתא כוותייהו: ב"ה אומרים בפרוטה וכו' תנא שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין פונדיון שני איסרים איסר שני מסמסים מסמס שני קונטרקין קונטרק שתי פרוטות נמצא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי והיא משקל חצי שעורה כסף צרוף: אמר שמואל קדשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי חומרא דרבנן בעלמא הוא דמדאורייתא אין להקדש אלא מקומו ושעתו (ערכין כד.) וכן למקח וממכר והא דקרי לה בשמעתין קידושי ספק לא שיהא בו משום ספק מדאורייתא אלא קידושי דרבנן נינהו ועשאוהו כמו ספק שאינה מותרת לאחר בלא גט וגם הראשון צריך לקדשה קידושין אחרים ודאין והרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' אישות הלי"ט) כתב שאם קדש בתבשיל או בירק וכיוצא בהן כל דבר שאינו מתקיים אם לא היה שוה פרוטה באותו מקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהא שוה כלום ומתוך דבריו משמע שאם היינו יודעים שהוא שוה במקום אחר היתה מקודשת מדאורייתא כיון דאי אית אורחא להתם שויא לה פרוטה והא דקרי להו קדושי ספק משום דקאמר שמואל שמא שוה פרוטה במדי ואין ידוע לנו בודאי ששוה פרוטה במקום אחר ומחמת זה כתב שאם הוא דבר

שאינו מתקיים להגיעו למקום היוקר אינה מקודשת כלל מדאורייתא ור"י פי' אפילו ידוע ששוה פרוטה במקום אחר דאין להקדש אלא מקומו ושעתו והאי דנקט חיישינן שמא שוה פרוטה במדי לרבותא נקט דאפילו בכי האי גוונא אמרו רבנן דהוו קידושין גזירה אטו אותו מקום ששוה פרוטה א"כ אין חילוק בין דבר המתקיים ובין דבר שאין מתקיים כיון דמשום גזירה הוא ומסתברא כדברי ר"י דאשה לא מיקניא נפשה בפחות משוה פרוטה במקומה והא אנן תנן בפרוטה ובשוה פרוטה לא קשיא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק:

הלכה יח

ההוא גברא דקדיש בשוטיתא דאסא בשוקא שלחא רב אחא בר הונא לקמיה דרב יוסף שלח ליה נגדיה כרב ואצריך גיטא כשמואל דרב מנגיד אמאן דמקדש בשוקא ומאן דמקדש בביאה ומאן דמקדש בלא שידוכי ומאן דמבטל גיטא ומאן דמסר מודעא אגיטא ומאן דמצער שלוחא דרבנן ומאן דחלה עליה שמתא דרבנן [תלתין יומין] ולא אתא ותבע לשמתי' וחתנא דדייר בי חמוה נהרדעי אמרי בכולהו לא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בלא שידוכי ואיכא דאמרי אפילו בשידוכי משום פריצותא ועל נהרדעי סמכו האידנא חתנים הדרים בבית חמיהם אע"ג דרב יוסף לית ליה הא דנהרדעי דהא קאמר נגדוהו כרב וכן רב יהודה לקמן בפ' י' יוחסין (דף ע.) דשמתי' להההוא גברא דצעריה לשלוחיה ומייתי ראיה ממילתיה דרב דמנגיד מאן דמצער שלוחא דרבנן:

הלכה יט

ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא אמרה ליה והא לית בה שוה פרוטה אמר לה תיקדש לי בד' זוזי דאית בה שקלת' ואישתיקה אמר רבא הוי שתיקה דלאחר מתן מעות וכל שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא אמר רבא מנא אמינא לה דתניא אמר לה כנסי סלע זה בפקדון וחזר ואמר התקדשי לי בו בשעת מתן מעות מקודשת ולאחר מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא מכלל דרישא כי אמרה לא נמי הוי קידושין ואמאי והא קאמרה לא אלא לאו רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקה שמעית מינה דשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא קשו בה בפומבדיתא משמיה דרב הונא בריה דרב יהושע מי דמי התם בתורת פקדון יהבינהו ניהלה סברה אי שדינא להו מחייבנא בהו הכא בתורת קידושין יהבינהו ניהלה אי איתא דלא ניחא לה תישדינהו ופריך רב אחא אטו כולהו נשי דינא גמירי הכא נמי סברה אי שדינא להו ומיתבדי מחייבנא באחריותייהו הוה עובדא כי האי גוונא שלח רב אחא בר רב קמיה דרבינא שלח להו

אנן לא שמיע להו הא דרב הונא בריה דרב יהושע אתון דשמיע לכו חושו לה הלכך לאפוקי צריכה גט ולעיולי צריכה לקידושי אחרינא ולא סגי לה בהנהו קידושי והא דלא חש ליה משום דשמואל שאני הכא שחוזר בו ממה שרצה לקדשה בפחות משוה פרוטה וגם היא לא נתרצית כשאמר לה שאינה שוה פרוטה: ההיא איתתא דהוה מזבנא וורשכי אתא ההוא גברא חטף וורשכא מינה אמרה ליה הבה ניהלי אמר לה אי יהיבנא ניהלך מיקדשת לי שקלתיה ואישתיקה אמר רב נחמן יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ואי קשיא לך הא דתניא קדשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת התם בדשדיך ובלא שדיך נמי לא אמרן אלא היכא דשקלה לה ושתקה אבל אי אמרה אין ושקלה לה אע"ג דלא שדיך קידושיה קדושין דתניא אמר לה כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת לאתר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת והוינן בה מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא הא אישתיקה הוו קדושין ניתני מקודשת סתם כי התם אלא לאו רצתה דאמר אין לא רצתה דאישתיקה ואוקימנא בדלא שדיך לפיכך לא הויא מקודשת וכי אמרה אין מיהא הויא מקודשת אלמא בדאמרה אין אע"ג דלא שדיך קידושיה קדושין בין בחוב דילה בין בגזל דידה וכן הלכתא ודוקא בגזל דילה כדבעינן למימר בפירקא תניינא (סי' כו כז) אבל בגזל דעלמא אע"ג דשדיך לא הוו קידושין אלא אם כן קדשה ביה לבתר דקנייה ביאוש בעלים דהויא כדידיה והך ברייתא קדשה בגזל ובחמס ובגניבה וכו' מוקי לה לקמן (דף נב.) בגזל דידה ופרושי קמפרש כיצד חטף סלע מידה:

הלכה כ

על כי ראיתי באשכנז שרגילין לקדש בטבעת שאולה נתתי את לבי לדרוש ולתור מאין הרגילם דלכאורה אינה מקודשת כיון שקבלה הטבעת אדעתא שהיא שלה ואינה שלה כי היא צריכה להחזירתה לבעלים נמצא שקדשה בגזל דאחרים ואינה מקודשת. וראיתי בספר התכמה שיסד רבינו ברוך ז"ל ממגנצא ומה שכתב מקצת בני אדם לקדש בטבעת שאולה נראה דלאו שפיר עבדי ובעל העיטור ז"ל כתב והמקדש בטבעת שאולה איכא דמדמי ליה למתנה ע"מ להחזיר ובאשה אינה מקודשת ואיכא מאן דאמר סתם שאלה ל' יום ובההיא הנאה מיקדשה לא עבדינן בה עובדא ע"כ: ובספר הדינין שיסד רבינו משה הכהן ז"ל כתוב בתשובה אחת המקדש בטבעת שאולה מקודשת וכן נמצא בתשובה לר' שמשון ז"ל שהיא מקודשת ואני אומר אם השאילו לו הטבעת לזמן ידוע ונתנו לו רשות להשאילה לאחר לקדש בה את האשה והודיעו שהיא שאולה בידו עד זמן פלוני ומסרו

לה שהיא מקודשת בהנאת שימוש וקישוט שתוכל להתקשט בו עד זמן פלוני שמין אם יש בהנאת אותו קישוט שוה פרוטה מקודשת אע"פ שאין גוף הטבעת שלה דכל הנאת שוה פרוטה אשה מקודשת בה מידי דהוה אארווח לה זימנא דהלואה ונותנת מנה לאדם חשוב והיא מתקדשת לו באותה הנאה שקיבל המנה ממנה אבל בענין אחר אינה מקודשת כלל בטבעת שאולה וגרע טפי ממתנה ע"מ להחזיר [דהוה] מתנה ומקודשת מן התורה אלא דחכמים הפקיעו משום דדמי לחליפין ואתי למימר מתקדשת בחליפין אבל טבעת שאולה אם נתנה לאחר לא קנאה האחר וגזל היא בידו אמנם נראה לי אם יאמר לו השאילני טבעת כדי לקדש בו את האשה דהויא מקודשת דכיון שהשאיל לו אדעתא לקדש בו את האשה אנן סהדי דגמר בלבו ליתנו לו באותו לשון שיועיל לענין קידושין שתהא האשה מקודשת בו כי אדעתא דהכי מסר לידו הטבעת ואם לא יועיל בלשון שאלה יהיה בלשון מתנה לכל הפחות תהיה מתנה על מנת להחזיר והויא מקודשת ויקנהו מן האשה ויחזירנה לו או יחזיר לו דמיו וחזרת דמים הויא חזרה אפילו לרבנן דפליגי ארשב"ג באיצטלית (ניטין דף מד.) דדוקא התם דלצעורה קא מיכוון והא לא ציערה. ובכה"ג מפליג גמרא בפרק מי שאחזו (שם:) אבל הכא משום הרויח והא קא רווח. וגבי שור בפרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קלז:) יראה אם אמר שור זה נתון במתנה על מנת שתחזירהו לי והקדישו והחזיר לו דמיו הרי זה קדוש. אף על גב דקאמר [על מנת שתחזיר לי] דכיון שהחזיר לו דמים ויכול לקנות בהם שור אחר כיוצא בזה קרינן ביה שפיר מידי דחזי ליה והיינו טעמא נמי הכא דמפלגינן בין גזל דאחרים לגזל דידה דבגזל דאחרים אינה מקודשת כלל ובגזל דידה אי שדיך או אמרה אין מקודשת ואמאי והלא אין הממון שלו ולא יהיב לה ולא מידי אלא ודאי היינו טעמא דכיון דנתרצית להתקדש בממון זה אנן סהדי שמחלה לו הממון שגזל ממנה ויהיה שלו כדי שתוכל להתקדש [בממון זה] כיון שאי אפשר לה להתקדש בענין אחר אמרינן הכי דעתה והוי כאילו אמרה כן בפירוש וכן בנדון זה המשאיל טבעת לאוהבו לקדש בו את האשה אנן סהדי שדעתו ליתנו לו בכל יפוי לשון וכח שיועיל ויהיה לו בו כח וזכות לקדש בו את האשה אדעתא דהכי מסרו לידו ואם לא יועיל לשון שאלה יתפס בו לשון אחר שיועיל לענין קידושין דכולי עלמא לאו דינא גמירי והיו סבורין שיועיל לשון שאלה ולעולם אמדינן דעתיה דכיון דמסרו לידו לקדש בו את האשה שדעתו שאם לא יועיל לשון שאלה שיתנהו לו בלשון אחר המועיל קידושין ולכל הפחות הויא מתנה על מנת להחזיר כדפרישית לעיל ואפילו במתנה גמורה היה לנו לומר שבדעתו ליתנה לו אם לא יועילו הקידושין בע"א כדחזינן בגזל דידה אע"פ שלא אמרה כלום אמדינן דעתה שנתנה

לו הממון שלה כדי שתתקדש בו ועוד ראיה מפרק יש נוחלין (שם) דאמרינן התם דרש רב נחמן בר רב חסדא אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני באנו למחלוקת רשב"ג ורבי מתקיף לה רב נחמן בר רב יצחק עד כאן לא פליגי רשב"ג ורבי התם אלא דמר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומר סבר לאו כקנין הגוף דמי אבל הכא אי מיפק לא נפיק ביה למאי יהביה ניהליה אלא למיפק כ"ע לא פליגי דנפיק ביה כי פליגי שמכרו או אכלו אלמא דחזינן [דלרבי] אע"ג דלא מצי אכיל ליה נפיק ביה ובתר הכי קאמר אמר רבה בר אבוה האחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית ונטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא ומאי שנא דבאחריך לפלוני דלרבי נפיק ביה אע"ג דלא מצי אכיל אלא משום דאמרינן אי לאו למיפק ביה יהביה ניהליה למאי יהביה ניהליה וכן בנדון זה כיון שמסרו לידו לקדש בו האשה אם לא יועילו הקידושין למאי יהביה ניהליה אלא ודאי יש לומר כדפרישית לעיל ועוד קל וחומר הוא דבאתרוג לא פירש שנתנו לצאת בו אלא שאנו אומדין דעתו שלצאת נתנו לו דאם לא כן למאי יהביה ניהליה כל שכן בנדון זה שפירש לקדש בו האשה והוי כאילו השאילו לו שורו ונתן לו רשות להקדישו דנראה דהוי קדוש ועוד ראיה מפרק בתרא דמועד קטן (דף כו:) רשב"ג אומר האומר לחבירו השאילני חלוקך ואלך לבקר אבא שהוא חולה והלך ומצאו שמת קורעהו ומאחהו וכשבא לביתו מחזיר לו חלוקו ונותן לו דמי קרעו ואם לא הודיעו לא יגע בו הכא נמי יש חילוק בין שאלו בסתם ובין שאלו לקדש בו את האשה. כללא דמילתא קדשה בגזל דעלמא קודם שנתייאשו הבעלים אפי' שדיך ואמרה אין אינה מקודשת כדאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו קדשה בגזל דידה ושתקה יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי אבל אי שדיך או אמרה אין אפי' לא שדיך מקודשת וכן בחוב דילה ואם אמר לה כנסי סלע זה בפקדון וחזר ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות מקודשת אפי' בשתיקה לאחר מתן מעות אמרה אין מקודשת ואי שתקה אינה מקודשת דשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא והני מילי שבאו המעות לידה בתורת פקדון אבל אם לא באו לידה בתורת פקדון מקודשת מספק והמקדש בטבעת שאולה אינה מקודשת ואם השאילו לקדש את האשה מקודשת ואם נתנו לאדם מתנה על מנת להחזיר וקדש בו את האשה מקודשת ובלבד שהחזיר המתנה למי שנתנו לו או דמי המתנה:

הלכה כא

מתני' עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה את עצמו בשנים וביובל ובנרעון כסף יתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין והנרצע נקנה ברציעה וקונה את עצמו

ביובל ובמיתת האדון וקיימא לן (לקמן (דף סט.) ובערכין דף כט:) דאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג:

הלכה כב

גמ' אמר רבא עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה דאמר קרא וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל דאית ליה יורשין ר' יוחנן אמר מהכא כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ודילמא ישראל מומר לעבודת כוכבים שאני אלא מהכא כי לבני לוט נתתיה ירושה מכאן פוסקין דישראל מומר לעבודת כוכבים יורש את אביו מדקאמר ודילמא ישראל מומר לעבודת כוכבים שאני אע"ג דעשו לא ירש מאביו אלא לבניו הוריש הארץ שנתנו לו מ"מ כיון דיש לו דין ישראל להוריש לבניו אע"פ שאין עובד כוכבים מוריש לבניו לפי מאי דדחי ודילמא ישראל מומר שאני ה"ה נמי דיורש את אביו. וכן מסתבר דאע"ג שחטא ישראל הוא לקדש האשה ולגרש. מ"מ אם אפשר טוב לתתו ביד ב"ד דלא יהבינן ליה דאזיל ואכיל בעמיה כדאמרינן גבי קנס בכתובות (דף יא.) ואם ישוב יתנו לו ירושתו. גר את עובד כוכבים אינו מד"ת אלא מד"ס שמא יחזור לסורו דתנן (דמאי פ"ו מ"י) גר ועובד כוכבים שירשו את אביהן עובד כוכבים יכול לומר לו גר לעובד כוכבים טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות טול אתה יין ואני אטול פירות משבאו לרשות הגר אסור ואי ס"ד מדאורייתא כי לא באו לרשותו נמי חליפי עבודת כוכבים קא שקיל. עובד כוכבים את הגר וגר את הגר לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים:

הלכה כד

דתניא הלוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו והתניא רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כאן שהורתו ולידתו שלא בקדושה כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה פי' רש"י כשלידתן בקדושה אז רוח חכמים נוחה הימנו וקשיא מעובדא דאיסור גיורא (ב"ב דף קמט.) שהיה לו פקדון ביד רבא ולא היה רבא רוצה להחזירו לרב מרי בנו אלא היה רוצה לזכות בו מן ההפקר וכי לא היה רבא רוצה שיהא רוח חכמים נוחה הימנו והיה אומר רבי' תם ז"ל דגבי הלואה דוקא שעשה לו המלוה טובה רוח חכמים נוחה הימנו אם יחזיר לבניו שלא ישלם רעה תחת טובה אבל פקדון הנפקד עשה טובה למפקיד שטרח לשמור פקדונו אי נמי שאני רב מרי שרחל אמו ברתיה דשמואל נתעברה מאיסור [בגיותו] ולא חשיב גר כלל דבדיני העובדי כוכבים נמי אם היו שניהם חוזרין לסורן לא היה יורש את אביו דאינו בכלל [עובד כוכבים] יורש את אביו דבר תורה דבתר אימיה שדינן ליה אבל כששניהם גרים

גמורים שאם היו חוזרין לסורן היה עובד כוכבים יורש את אביו שייך התם רוח חכמים נוחה הימנו:

הלכה כה

אמר רבא אמר ר"נ אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדרבי יוסי בר רבי יהודה לאו אמר רבי יוסי בר רבי יהודה מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הוי קידושין הכא נמי לא שנא ואם תאמר מאי קמ"ל פשיטא שהיא מקודשת דאפילו אם היה אומר תן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך היתה מקודשת מדין ערב כל שכן כשהוא אומר תן מנה לבתי ויש לומר דהכא לא שייך להזכיר דין ערבות לפי שלא דיבר למקדש אלא לבת ועוד שנתן לה רשות להתקדש אפי' בשטר ולא שייך כאן דין ערב כיון שאין נהנה בקבלת השטר דערב משעבד עצמו בשביל הנאת הלוה אלא קמשמע לן רב נחמן דאותו כח וזכות שזיכתה לו תורה בקדושי בתו יכול הוא ליתנו להתקדש את עצמה מדעתה מדרבי יוסי בר ר' יהודה דאמר מעות הראשונים לאו לקידושין ניתנו וכשמכר האב את בתו נעשה כאילו אומר לה אם ירצה האדון ליעדך קבלי קדושין דהיינו שיור פרוטה שעליך אבל אין לפרש שבא ללמוד מדרבי יוסי בר רבי יהודה שמתקדשת אע"ג דקטנה לאו בת זכיה היא דאי אפשר לומר כן דאם אינה זוכה בקידושין היאך מתקדשת בקבלתה ואי בת זכיה היא מן התורה מה אנו צריכין לדרבי יוסי בר ר' יהודה לענין זכיה ואם בא ללמוד מדרבי יוסי בר ר' יהודה לענין זכיה שזוכה מן התורה כמו שהיא זוכה בשאר א"כ אמאי נקט לבתו קטנה אפי' בקטנה אחרת יכול להשמיענו חדוש זה שיש לה זכיה מן התורה ועוד בקל היא זוכה התם בשאר כיון שאינו אלא מחילת שיעבוד בעלמא ואם תאמר היא גופא תיקשי לך היאך היא מתקדשת בקבלתה הא קטן לית ליה זכיה מדאורייתא כדאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף יב.) דקטנה אין לה יד לזכות בעצמה ומציאת חש"ו אפילו לרבי יוסי אין בו גזל גמור אלא מדבריהם ויש לומר דבדעת אחרת מקנה אותה יש לה זכיה מדאורייתא כדמשמע בגיטין פרק התקבל (גיטין דף סד:) דפריך לרב חסדא דאמר אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים ממתניתין דאומר אדם לעבדיו ולשפחותיו העברים הא לכם מעות הללו ופדו בהן מעשר שני והא שפחה עברית קטנה היא וזוכה לאחרים ודחו לה בעציץ שאינו נקוב מדרבנן מכלל שרצה להוכיח שהיא זוכה אף לאחרים מדאורייתא ושמעינן מינה דלרב חסדא זוכה לעצמו מן התורה ולרב יהודה דפליג עליה דרב חסדא זוכה מן התורה אף לאחרים ואמרינן נמי במסכת סוכה (דף מו:) לא ליקני איניש לולבא לינוקא דינוקא מיקני קני אקנויי לא מקני אלמא בדעת אחרת מקנה זוכה מן התורה הלכך כשנתן לה

אביה רשות לקבל קידושיה יש לה יד לזכות בהן ומתקדשת אבל יתומה קטנה נהי שיש לה כח לזכות לעצמה אין לה כח להקנות עצמה לבעלה דאין מעשה קטנה כלום אבל האב מקנה אותה לבעל בקבלת קידושיה והיא מקבלת קידושיה בשליחות אביה אע"ג דאין שליחות לקטן לטובתה לזכותה לעשית שליח כדפרישית לעיל (סי' טו) ואפי' לית הלכתא כר' יוסי בר רבי יהודה דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו מ"מ מייתי שפיר רב נחמן סיוע לדבריו דבהך סברא דקאמר שהיא מתקדשת בשיור פרוטה שעליה מדעת אביה לא אשכחן מאן דפליג עליה בהא דהאי דקאמרי רבנן מעות הראשונות לקידושין ניתנו לאו מהאי טעמא קאמרי:

הלכה כו

המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי בר ר' יהודה אין לפרש דמשכנו שלא בשעת הלואתו דקני ליה כדר' יצחק לעיל (דף ח:) דאם כן היה לו להביא [כאן] ההיא דר' יצחק כמו שהביאו למעלה גבי קדשה במשכון מקודשת אלא אפילו משכנו בשעת הלואה איירי דומיא דאמה העבריה ונראה דאפי' אינו מחזיר לה המשכון אלא שאמר הרי את מקודשת לי במלוה שאת חייבת לי על המשכון שלך שבידי מקודשת אע"פ שהמשכון עדיין בידו דהא המקדש במלוה שיש עליה משכון קאמר ולא המקדש במשכון ואם תאמר היכי יליף לה מייעוד והא בייעוד איכא חזרת המשכון שמחזיר לה את גופה וי"ל דמשמע ליה דעיקר הייעוד אינה בחזרת המשכון אלא בשיעבוד שעליה דהוי כמו מלוה:

הלכה כז

כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו יראה דדוקא בעבד עברי האמור בפסוק שיוצא בשש אבל שכיר שנה שכיר חדש שכיר שבת שכיר יום לא אמרינן הכי כדאמרינן בפרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף פג.) מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה ואפילו בעבד עברי אם יתנה הכל לפי תנאו כדאיתא בפ' הפועלים (שם) שאמר רבי מתיא בן חרש לבנו עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקיטנית:

הלכה כח

א מתני' עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה וקונה את עצמו בכסף ע"י אחרים ובשטר ע"י עצמו דברי ר"מ וחכמים אומרים בכסף ע"י עצמו ובשטר ע"י אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים:

ב גמ' תנא אף בחליפין ותנא דידן מילתא דליתא במטלטלי קתני מלתא דאיתא במטלטלי לא קתני אמר שמואל עבד כנעני נקנה במשיכה כיצד תקפו והביאו אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנאו ואי קשיא תנא דברייתא דתנא אף בחליפין אמאי לא תנא נמי במשיכה משום דהוסיף התנא ושנה מילתא דאיתא אף במקרקעי כעין הנך דמתניתין דאיתנהו דוקא במקרקעי אבל משיכה דבמטלטלי דוקא איתא לא קתני ואי קשיא לך הא דתניא לענין בהמה כיצד במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצתה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה שאני בהמה דאדעתא דמרה אזלה אבל עבד אדעתא דנפשיה אזיל אמר רב אשי ועבד קטן כבהמה דמי: תנו רבנן כיצד בחזקה התיר לו מנעלו הנעיל לו מנעלו הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו הרחיצו סכו גרדו הלבישו [הנעילו] הגביהו לרבו קנאו הגביה רבו לו לא קנאו אמר ר"ש לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום ודוקא מלאכת שימוש גופו אבל מלאכה אחרת כגון שתפר לו בגדים או עשה לו אחת מן המלאכות לא קנאו. רב יהודה הינדואה גר שאין לו יורשים הוה [חלש] על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא א"ל לעבדיה שלוף לי מסאני ואמטייה לגו ביתאי איכא דאמרי גדול היה זה פירש למיתה וזה פירש לחיים ואיכא דאמרי קטן היה ולאחר שמת אמר לו שלוף לי מסאני וכדאבא שאול דאמר לא זכה בעצמו דתניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמם בני חורין אבא שאול אומר גדולים קנו עצמם בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן והלכתא כאבא שאול: וקונה עצמו בכסף ע"י אחרים היינו אפי' בעל כרחו וטעמא דאע"ג דשמעינן לר' מאיר דאמר חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות אפי' הכי אם נתנו אחרים הכסף לאדונו משתחרר בעל כרחו כדמפרש אביי טעמא שאני כסף הואיל וקני ליה בעל כרחיה מקני ליה בעל כרחיה ורבא מפרש טעמא כסף קבלת רבו גרמה לו שטר קבלת אחרים גרמה לו אבל ע"י עצמו לא דאין קנין לעבד בלא רבו ובשטר על ידי עצמו דגיטו וידו באין כאחד אבל ע"י אחרים שלא בידיעתו לא דחוב הוא לעבד שיוצא מתחת ידו לחירות וחכמים אומרים בכסף אף על ידי עצמו דיש קנין לעבד בלא רבו וכל שכן ע"י אחרים ואפי' בעל כרחו מטעמא דאביי ורבא וכן בשטר בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים אף שלא בידיעתו ובלבד שלא יהא עומד וצווח ומתני' דקתני וחכמים אומרים בכסף ע"י עצמו ובשטר על ידי אחרים לא מיתוקמא כולה כרבנן דאם כן ניערבינהו ונתנינהו בכסף ובשטר בין על ידי עצמו ובין ע"י אחרים אלא רישא רבנן והכי קאמר בכסף ע"י עצמו וכל שכן בשטר וסיפא ר' שמעון בן אלעזר והכי קאמר אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו וכל שכן בכסף ושלש מחלוקות בדבר:

הלכה כט

ובלבד שיהיה הכסף משל אחרים. נימא בהא קמיפלגי דר"מ סבר אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה רבנן סברי יש קנין לעבד בלא רבו ויש קנין לאשה בלא בעלה פרש"י דהך דאשה בעלמא איצטריכא ליה ולא הכא אלא משמע ליה דאשה כעבד הואיל ובעלה זכאי במעשה ידיה ובמציאתה יש להשוותם לענין מתנה ומיהו לא דמי לגמרי דאשה אף על פי שאין לה קניין בלא בעלה היינו לקבל מתנה מאחר אבל לקבל מתנה מבעלה יש לה קנין כדאמרינן בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נא:) שנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות ואילו עבד אפילו מיד רבו אינו מקבל מתנה כדאמרינן בגיטין פרק השולח (גיטין דף מב.) הכותב כל נכסיו לשני עבדיו חצי לזה וחצי לזה אף עצמן לא קנו ולעיל (דף כג.) נמי אמרינן מה שהעבד משתחרר על ידי עצמו היינו משום דגיטו וידו באים כאחד ואי יש לו יד לקבל מתנה מרבו לא היינו צריכין לטעם זה דאף אם הוא עבד יכול לקבל מרבו ועוד אמרינן בירושל' בפירקין (ה"ג) פשיטא שהעבד מקבל מתנה מאחר לאחר מאחר לרבו מרבו לעצמו לא מאחר לעצמו מחלוקת ר' מאיר ורבנן ועוד יש חילוק א' ביניהם דהא דאמרינן דאון קנין לעבד בלא רבו היינו שאין לו קנין כלל וגוף ופירות הם לאדון אבל אין קנין לאשה בלא בעלה היינו שהבעל אוכל פירות אבל הגוף לאשה כדין נכסי מלוג וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ואע"ג דמציאת האשה לגמרי של הבעל במתנה לא אשכחן שתקנו חכמים שתהא לגמרי של הבעל וכן משמע בירושלמי דכתובות בפרק מציאת האשה (ה"א) דמפרש התם דלכך תיקנו מציאת האשה לבעלה שלא תגנוב משלו ותאמר מציאה מצאתי ופריך מתנה נמי נימא הכי שמא תגנוב משל בעלה ותאמר מתנה נתנו לי ומשני מתנה יש לה קול ומה שהזכיר בכאן אשה בהדי עבד משום דלרבנן דאמרי יש קנין לעבד בלא רבו כל שכן שיש קנין לאשה בלא בעלה ולפי שרוצה להקשות דר' מאיר אדרבי מאיר ורבנן אדרבנן דסברתם הפוכה גבי עבד מגבי אשה גבי מעשר שני אמר רבה אמר רב ששת אין קנין לאשה בלא בעלה והכא במאי עסקינן כגון דאקני ליה אחר ואמר ליה על מנת שאין לרבך רשות בו רבי מאיר סבר כדאמר ליה קני קני עבד וקני רבו וכי אמר ליה על מנת לאו כלום קאמר ואפילו אמר לו על מנת שאין לרבך רשות בו קני לך לא היה מועיל משום דיד עבד כיד רבו והוי כמו נותן מתנה לחבירו ואמר לו על מנת שלא יהא שלך יהיה לך דקנה דכל תנאי שסותר המעשה לא הוי תנאי ורבנן סברי כיון דאמר ליה על מנת אהני ליה תנאה רבי אלעזר אומר כל כי האי גוונא כולי עלמא לא פליגי דקני עבד וקני רביה והב"ע דאקני ליה אחר ואמר ליה על מנת שתצא בו לחירות רבי מאיר סבר

כי אמר ליה קני קני עבד קני רביה וכי אמר ליה על מנת לאו כלום קאמר ורבנן סברי לדידיה נמי הא לא קני ליה אלא על מנת שתצא בו לחירות ואומר רבינו תם ז"ל דהלכה כרבי מאיר דאין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה כדמוכח בפ' בתרא דנדרים (דף פח.) גבי היה חתנו מודר ממנו הנאה שנותן האב לבתו מתנה ובלבד שלא יהא לה רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך דקאמר רב עלה בגמרא דוקא מה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל אמר מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל אפילו אמר על מנת שאין לבעלך רשות בהן ושמואל אמר אף מה שתרצה עשי לא קנה יתהון בעל ומסיק כמאן אזלא שמעתתא דרב כרבי מאיר וקיימא לן הילכתא כוותיה דרב באיסורי ואע"ג דפליגי נמי לענין ממון מכל מקום לענין איסורא איתשיל ועוד דקדק רבינו תם דפלוגתייהו דרב ושמואל אליבא דרב ששת דאליבא דר' אלעזר אתיא שמעתתא דרב כרבנן דלרבי מאיר לא היה מועיל מה שאת נושאת ונותנת לפיך כמו שאינו מועיל על מנת שתצא בו לחירות והך דשמואל דלא כרבי מאיר ודלא כרבנן ומה שתרצי עשי קנה יתהון בעל אפילו לרבנן ושמעית מינה דלרב ששת דעל מנת שתצא בו לחירות מועיל אפילו לרבי מאיר כמו מה שאת נושאת ונותנת לפיך וכיון דרב ושמואל סברי כרב ששת הלכתא כוותיה ועוד דסתמא דגמרא בכל דוכתא כרב ששת בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עא.) גבי אינו חייב עד שיאכל משל אביו ושל אמו וקאמר בגמרא משל אמו מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני דאקני לה [אחר] על מנת שאין לבעלה רשות בה וכן בפסחים בפרק האשה (דף פח:) גבי אמר לעבדו שחוט לי פסח וכו' וקאמר בגמרא מה שקנה עבד קנה רבו ומשני כגון דאקני ליה אחר ע"מ שאין לרבו רשות בו ולרבי אלעזר היה צריך לאוקמא כגון שאמר לו על מנת שתצא בו ידי פסח וכן בנזיר פרק מי שאמר הריני נזיר ושמע חברו (דף כד:) גבי אם משלה היתה הבהמה ופריך משלה מנין מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני שקמצה מעיסתה ואיבעית אימא דאקני לה אחר ואמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהן ואף על גב דכל הנך אוקמיתות הוי כרבנן דלרבי מאיר קנה הבעל כל זמן שלא אמר לה כל מה שאת נושאת ונותנת לפיך י"ל דגמרא לא נחת אלא לאשמועינן דהלכה כרב ששת וממילא שמעינן דלר' מאיר צריך לאוקומא בדאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך ואילו הוה מוקי לה גמרא הכי לא הוה ידענא דהלכה כרב ששת:

הלכה ל

תנא יוצא בשן ועין ובראשי איברים שאינן חוזרים בשלמא שן ועין כתיבי אלא ראשי איברים שאינן חוזרים מנלן משן ועין מה שן ועין מום שבגלוי ואינו חוזר אף כל מום

שבגלוי ואינו חוזר וכן אם תלש בזקנו ודלדל בו עצם עבד יוצא בו לחירות דהוי מום שבגלוי ואינו חוזר: תנן (פ"ו דנגעים מ"ז) עשרים וארבעה ראשי איברים שבאדם כולן אין מיטמאין משום מחיה ואלו הן ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזנים וראש חוטם וראש הגויה וראשי דדים שבאשה רבי יהודה אומר אף שבאיש ותני עלה בכולן עבד יוצא בהן לחירות רבי אומר אף הסירוס בן עזאי אומר אף הלשון ובסירוס דביצים פליגי כשכרתן ועודן תלויין בכיס אבל אם נתקן מן הכיס לגמרי לכ"ע הוי מום שבגלוי. ת"ר בכולן עבד יוצא בהן לחירות וצריך גט שחרור דברי רבי שמעון ר"מ אומר אינו צריך [ר"א אומר צריך] רבי טרפון אומר אינו צריך ר' עקיבא אומר צריך המכריעין לפני חכמים אומרים נראין דברי ר' טרפון בשן ועין שהתורה זכתה לו ודברי ר' עקיבא בשאר איברים הואיל ומדרש חכמים הוא והלכתא כרבי עקיבא דר' טרפון חבירו הוה וקי"ל הלכה כר' עקיבא מחבירו ואף על גב דמכריעין לפני חכמים אמרו נראין דברי ר' טרפון בשן ועין לא סמכינן אהא דלא קיימא לן כל מקום ששנים חלוקין ואחד מכריע הלכה כדברי מכריע אלא במתניתין אבל בברייתא לא דגרסינן בפרק כירה (שבת דף לט:) בענין הא דתניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דברי ר' מאיר ור' שמעון מתיר ר' יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה אמר ליה רב יוסף לרבה בב"ח בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך מאי כללא דאמר ר' תנחום אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי אמר רבי כל מקום ששנים חלוקים ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע חוץ מקולי מטלניות שאע"פ שרבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל ורבי עקיבא מכריע אין הלכה כדברי המכריע דר' עקיבא גבי דר' אליעזר ורבי יהושע תלמיד ועוד דהא הדר ביה ר"ע לגבי דר' יהושע אמר ליה ואי מכללא מאי דילמא הני מילי במתני' אבל בבריותא לא אמר ליה אנא בפירוש שמיע לי ועוד דלא מיקרי הכרעה אלא כי ההיא דלא ישתטף דהזכירו החולקין חמין וצונן אלמא היה עולה על לבם שראוי לחלק בין צונן לחמין אלא שלא הסכימו דעתן ובא המכריע וחילק וכן בההיא דקולי מטלניות שהזכירו מגוד ואחורי הדלת אבל כי הכא שלא עלה על דעת החולקין לחלק בין שן ועין לראשי איברים לא מיקרי הכרעה: תנו רבנן הכהו על עינו וסמאה על אזנו וחרשה עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא כיון דבר דעת הוא איהו דקא מיבעית אנפשיה ותניא המבעית חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב:

הלכה לא

ת"ר הכהו על עינו וסמאה או על שינו ונדדה אם יכול להשתמש בהן עכשיו אין עבד יוצא בהן לחירות ואם לאו עבד יוצא בהן לחירות תניא אידך הרי שהיה עינו כהויה וסמאה שינו נדודה והפילה אם היה יכול להשתמש בהן כבר עבד יוצא בהן לחירות ואם לאו אין עבד יוצא בהן לחירות:

הלכה לב

ת"ר הרי שהיה רבו רופא ואמר כחול לי את עיני וסימאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויוצא לחירות רבן שמעון בן גמליאל אומר ושחתה עד שיתכוון לשחתה והלכתא כת"ק. תניא רבי אלעזר אומר הרי שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עין עובר שבמעיה פטור אמר רב ששת הרי שהיתה עינו סמויה וחטטה עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא מחוסר אבר הוא אמר רב חייא בר אשי אמר רב היתה לו אצבע יתירה וחתכה עבד יוצא בהן לחירות אמר רב הונא והוא שנספרת על גב היד:

הלכה לג

א מתני' בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור' אליעזר וחכ"א בהמה דקה נקנית במשיכה בפ' המוכר את הספינה (סי' ב) כתבתי דין מסירה אי בעינן שימסור המוכר ללוקח מיד ליד או שיאחוז בה הלוקח במצות המוכר גם כתבתי שם (סי' ד) הא דקתני בהמה גסה נקנית במסירה היינו אף במסירה וכל שכן במשיכה:

ב גמ' דרש רב בקמחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה אשכחינהו שמואל לתלמידי דרב אמר להו מי אמר רב בהמה גסה נקנית במשיכה והא אנן במסירה תנן ואיהו נמי במסירה קאמר והדר ביה רב והוא דאמר כי האי תנא דתניא וחכמים אומרים זו וזו נקנית במשיכה וכן הלכתא:

ג מתני' נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה וזוקקין את הנכסים שיש להן אחריו' לישבע עליהן:

ד גמ' אמר רב לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני ואי בעינא בשטרא איקני אי בעינן בכספא איקני דאי בעיתו למיהדר בכו לא מציתו למיהדר ואי בעינא בשטרא איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי: ובשטר אמר שמואל ל"ש אלא שטר מתנה אבל שטר מכר לא קנה עד שיתן דמים מתיב רב המנונא בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה

פרוטה שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה התם במוכר שדהו מפני רעתה רב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי לייפות את כחו: ושאין להן אחריות וכו' מנלן דכתיב וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד ולר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות תנא תקנתא דרבנן קתני:

הלכה לד

נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות וכו' מה"מ אמר חזקיה דאמר קרא ויתן להם אביהם מתנות רבות עם ערים בצורות אשר ביהודה איבעיא להו מי בעינן צבורים בה או לא ואסיקנא (דף כז ע"א) והילכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן כלומר צריך המקנה לומר לקונה קני הא ארעא וקני אגבה הנך מטלטלי דאית לי במקום פלוני וכיון דאחזיק בהך ארעא קנה להנהו מטלטלי או להנהו זוזי כל היכא דאיתנייהו:

הלכה לה

ה"ג ברוב ספרים הכא במאי עסקינן לדמי הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך מאה צאן ומאה חביות ניקנינהו ניהליה בחליפין אלא מאי לדמי לקנינהו ניהליה במשיכה אלא מאי אית לך למימר דליתיה למקבל מתנה הכי נמי דליתיה למקבל מתנה וכתב ה"ר שמעיה ז"ל (וכן כתב הריב"ן בריש אף על פי) דיש לדקדק משמועה זו דאין מועיל קנין סודר שלא בפני הקונה מדלא הקנה לו בחליפין ע"י אחר וכ"כ הריב"ן ז"ל ופליאה היא בעיני רש"י שהרי מעשה בכל יום שקונין בסודר שלא בפני המקבל מתנה ויש גירסא אחרת אלא מאי לדמי ונקנינהו ניהליה במשיכה דליתיה למקבל מתנה ונזכינהו ניהליה אגב אחר וכו' וכן הגיה רש"י בפירוש כתב ידו וגירסא זו עיקר דקיימא הכי נמי מסתברא וגם לפי גירסא אחרת פרש"י דלכך לא הקנה לו בחליפין ע"י אחר שלא היה שם אחר שהיה חפץ בהנאתו ליתן הסודר בשבילו וכן מוכח בכוליה גמרא דמועיל קנין סודר מה שהעדים קונין מן המקנה בשביל הקונה כדאמרינן (ב"ב דף קלו.) אקנייה וקנינא [וקנינא] מיניה מוסיף על מתנתא דא [כתובות נה:] דאמר כתובו וחתומו וקנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה [ב"מ מז.] וקנינא מיניה במנא דכשר למקני ביה ובכמה דוכתין (גיטין דף נא. כתובות דף קב:) אמרינן כשקנו מידו (נדרים דף כז:) והוא דקנו מיניה כל הני לישני מוכח שהעדים רגילים לקנות מן המקנה לצורך הקונה ורוב קניינין נעשין כן להכי נקט האי לישנא בכוליה גמרא ולכך הורגלו לעשות קנין בסודר של עדים שלא בפני הקונה לפי שרוב הקניינין היה שלא בפני הקונה ועוד אם איתא שצריך שיהא הקנין בפני הקונה היה צריך לפרש בשטר שנעשה הקנין בפניו כמו שמפרשים שאר דברים במנא דכשר למיקניא ביה ועוד הביא ראיה ה"ר יצחק הלבן ז"ל מהא דאמרי' בכתובות

בפרק הנושא (כתובות דף קב:) ובגיטין פרק הניזקין (גיטין דף נא.) איהי דהואי בשעת קנין מהני לה קנין בנותיו דלא הוו בשעת קנין לא מהני להו קנין משמע דאי הוו בנות בעולם בשעת קנין מהני להו קנין אע"פ שהקנין לא היה בפניהם וסתם קנין שבגמרא קניין חליפין משמע ועוד הביא ראייה (ב"ב דף קסז) מהא דכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו (ב"מ דף יב: יג.) ומוקי לה בשטרא אקנייתא וסתם אקנייתא משמע בסודר אלמא שלא בפני הלוה מקנין לו:

הלכה לו

איבעיא להו שדה במכר ומטלטלין במתנה מאי ת"ש עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו אלמא שדה במכר ומטלטלין במתנה קנה אמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן אמר רבא לא שנו אלא שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו וא"ת כיון שנתן דמי כולן בלא חזקה נמי קרקע נקנה בכסף וי"ל דמיירי במקום שכותבין את השטר ומשמע דדוקא דעשר שדות בעשר מדינות לא קנה אלא כנגד מעותיו אבל בשדה אחת קנה בחזקה בלא מעות מכאן יש לדקדק אף במקום שכותבין את השטר אע"ג דכסף לא קני חזקה קניא והיינו טעמא משום דאלים קנין חזקה משום שעשה מעשה בגוף הדבר מידי דהוה אמשיכה דקניא בלא כסף תניא כוותיה דרבא מכר לו עשר שדות בעשר מדיעת כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן בד"א בזמן שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו:

הלכה לז

וזוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן אמר עולא מניין לגלגול שבועה מן התורה שנאמר ואמרה האשה אמן אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה אשכחן איסורא דאורייתא ממונא מנלן תנא דבי ר' ישמעאל קל וחומר ומה סוטה שלא ניתנה לישבע בעד אחד מגלגלין ממון שניתן לישבע בעד אחד אינו דין שמגלגלין אשכחן ודאי ספק מנלן דתניא ר' שמעון בן יוחאי אומר נאמרה שבועה מבפנים ונאמרה מבחוץ מה שבועה האמורה בפנים עשה בה ספק כודאי אף שבועה האמורה בחוץ עשה בה ספק כודאי וא"ת ולמה לי קל וחומר נילף כולה מילתא מהאי דינא נאמרה שבועה בפנים וכו' וי"ל דאי לאו קל וחומר לא הוה ילפינן בהאי מה מצינו ממונא מאיסורא אבל השתא דשמעינן מק"ו דמגלגלין על הודאי ילפינן במה מצינו שעשה ספק כודאי ונראה שלא על כל הספיקות מגלגלין שאם נתחייב אדם לחבירו שבועה אינו וכול לגלגל עליו ולומר השבע לי שלא גנבת לי שום דבר מעולם אלא דוקא ספק שיש לו לחוש קצת כגון

שהיה שותפו או אריסו כי האי גוונא אמרי' בסוף פ' כל הנשבעין (שבועות דף מח:) דמגלגלין וכן בסוטה שאנו למדין ממנה יש לחוש לזנות כיון דמעיקרא נמצא בה דבר פריצות שקינא לה ונסתרה:

הלכה לח

עד היכן גלגול שבועה אמר רב יהודה אמר רב דאמר ליה השבע לי שאין עבדי אתה ההוא שמותי היו משמתין ליה דתניא הקורא לחבירו עבד היה בנידוי. ממזר היה סופג את הארבעים רשע היה יורד עמו לחייו אמר רבא דא"ל השבע לי שלא נמכרת לי בעבד עברי:

הלכה לט

א מתני' כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט:

ב גמ' כל הנעשה דמים באחר מאי ניהו מטבע שמע מינה מטבע נעשה חליפין אמר רב יהודה הכי קאמר כל הנישום דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין פירשתי בפרק הזהב (סי' ב' ג' ד' ה'):

הלכה מ

א מתני' כל מצות הבן על האב אנשים חייבים ונשים פטורות וכל מצות האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים חייבין וכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות ושלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבין כל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבין חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים:

ב גמ' תנינא להא דתנו רבנן האב חייב לבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות וי"א אף להשיטו בנהר ר' יהודה אומר כל מי שאינו מלמד את בנו אומנות כאילו מלמדו לסטיות: למולו מנלן דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו וגו' כאשר צוה אותו אלהים אותו ולא אותה והיכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהלי' דכתיב המול לכם כל זכר ואין לברך להכניסו בבריתו וכן כתב הרב הברצלוני בשם רב האי גאון ב"ד שמלין מקום שאין האב הכל מברכין להכניסו והרב כתב שאין מברכין והיכא דלא מהליה בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה:

הלכה מא

לפדותו מנלן דכתיב בכור בניך תפדה והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו למיפרק נפשיה דכתיב תפדה קרי ביה תפדה ואיהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב תפדה תפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות לאחרים וכל שאינו מצווה לפדות עצמו אינו מצווה לפדות לאחרים ואיהי מנלן דלא מיפקדה אפרקונה דכתיב תפדה תפדה כל שאחרים מצווין לפדותו מצווה לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווין לפדותו אינו מצווה לפדות את עצמו ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה דקאמר קרא כל בכור בניך תפדה בניך ולא בנותיך: תנו רבנן הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו מאי טעמא מצוה דגופיה עדיף ת"ר מנין שאם היו לו ה' בנים מחמש נשים שחייב לפדות את כולן שנאמר כל בכור אדם בבניך תפדה פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא מהו דתימא נילף בכור בכור מנחלה מה להלן ראשית אונו אף כאן ראשית אונו וגם פטר רחם קא משמע לן דלא. ותקון גאוני לסדורי מנהגא דפדיונא וברכתא דיליה הכי דמייתי ליה אבוה קמיה דכהנא ומודע ליה לכהנא דבכור פטר רחם הוא ולישייליה כהנא מאי בעית טפי ברך בוכרך דין או חמש סילעי דמחייבת למיפרקיה בהו ולהדר ליה ברי בוכרא בעינא טפי והילך ה' סילעי בפורקניה ובהדי דיהיב להו בידיה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן בא"י אמ"ה שהחיינו וכו' והדר מזגי ליה לכהנא כסא דחמרא ומייתי אסא ומברך כהנא בפה"ג ובורא עצי בשמים בא"י אמ"ה אשר קדש עובר ממעי אמו ולארבעים יום חלק אבריו מאתים וארבעים ושמנה איברים שיש בו ונפח בו נשמה כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה עור ובשר הלבישו ובעצמות ובגידין סוככו כדכתיב עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני וצוה לו למאכל ולמשתי וזימן לו שני מלאכי השרת לשומרו במעי אמו כדכתיב חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי אביו אומר זה בני בכור ואמו אומרת זה בני בכורי שבו פתח הקב"ה דלתי בטני חמשה סלעים נתחייבנו ליתן לכהן בפדיונו כדכתיב ופדויו מבן חדש תפדה בערכך חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה השקל ונאמר אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה כשם שזכה בכור זה לפדיון כך יזכהו השם לתורה לחופה ולמעשים טובים בא"י מקדש בכור ישראל לפדיונו ומברך הכהן את הבן ומחזירו לאביו ולאמו וכי פריק איהו נפשיה מברך אקב"ו על פדיון בכור ונהגו לברך ברכה זו בארצות הללו. ובצרפת ובאשכנז לא נהגו לברך ברכה זו ולא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה או בתוספתא או בגמ' כי אחרי סידור רב אשי ורבינא לא מצינו

שנתחדשה ברכה וגם ראשית הברכה איני מבין אשר קדש עובר במעי אמו אי קדושת בכור קאמר בפטר רחם תלא רחמנא ומותר להטיל מום בבכור קודם שיצא רובו:

הלכה מב

ללמדו תורה מנלן דכתיב ולמדתם אותם את בניכם והיכא דלא אגמריה אבוה חייב איהו למיגמר אדכתיב ולמדתם אותם ואיהי מנלן דלא מיפקדא דכתיב ולמדתם [ולמדתם] כל שאחרים מצווים ללמדו מצווה ללמוד וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אינה מצויה ללמוד ומנין שאין אחרים מצווין ללמדה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם ת"ר הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר אם היה בנו זריז וממולא בנו קודמו כדרב יעקב בריה דרב אחא ב"ר יעקב דשדריה אבוה לקמיה דאביי כי אתא חזייה דלא מיחדדן שמעתתיה א"ל אנא עדיפנא מינך תוב את ואיזיל אנא אבל אי היה בנו עדיף היה שולח את בנו והיינו כר' יהודה וכן הילכתא: ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה לומד תורה ואח"כ נושא אשה ואם א"א לו בלא אשה נושא אשה ואחר כך לומד תורה [אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה] ר' יוחנן אומר רחיים בצוארו ויעסוק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו וכולהו מודו דאם אי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואתר כך ישא אשה וקצבה לאותו לימוד לא ידענא שלא יתכן שיתבטל מפריה ורביה כל ימיו שלא מצינו זה אלא בבן עזאי שחשקה נפשו בתורה (יבמות דף סג:) אמר רב הונא בן כ' שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה בעבירה ס"ד אלא [אימא] בהרהור עבירה אמר רב אבא וכן תנא דבי ר"י עד עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם אימתי ישא אשה כיון שהגיע לעשרים שנה ולא נשא אשה אומר תפח עצמותיו אמר ליה רבא לרב נתן אדידך על צוארי דברך השיאו אשה איכא דאמרי משיתסר ועד עשרים ותרתי ואמרי לה מתמניסר ועד עשרים וארבע דכתיב חנוך לנער על פי דרכו:

הלכה מג

עד היכן חייב אדם ללמד את בנו ת"ש דתניא מלמדו מקרא ואינו מלמדו משנה ואמר רב פפא מקרא זו תורה וכשם שחייב ללמד את בנו תורה כך חייב ללמד את בן בנו תורה שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך אם כן מה ת"ל ולמדתם אותם את בניכם בניכם ולא בנותיכם אמר ריב"ל כל המלמד את [בן] בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב: אמר ריב"ל לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בגמרא ומי יודע כמה חיי כי קאמר ליומי פירש רש"י ימי השבת ויש מפרשים ישלש בכל יום ועל כן סדר רב עמרם לומר בכל יום קודם פסוקי דזמרה מקרא משנה

וגמרא ור"ת ז"ל מפרש דאנן סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין (דף כד.) גמרת בבלי בלול במקרא במשנה בגמרא ובו אנו יוצאין ידי חובותינו: להשיאו אשה מנלן דכתיב קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תתנו לאנשים בשלמא בנו בידו אלא בתו מי הויא בידו הכי קאמר ניתיב לה מדידיה כי היכי דניתי ונסבינהו. ללמדו אומנות מנלן אמר חזקיה אמר קרא ראה חיים עם אשה אשר אהבת אם אשה ממש היא כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות ואם תורה היא כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות וי"א להשיטו בנהר מאי טעמא חיותיה הוא:

הלכה מד

כל מצות האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים חייבין תנינא להא דת"ר איש אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים אם כן מה ת"ל איש איש סיפק בידו לעשות אשה אין סיפק בידה לעשות מפני שרשות אחרים עליה: אמר רב אידי בר אבין נתגרשה שניהם שוין: ת"ר נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך השוה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה' אלהיך תירא השוה הכתוב מורא אב ואם למורא המקום נאמר מקלל אביו ואמו מות יומת ונאמר איש כי יקלל (את) אלהיו ונשא חטאו השוה הכתוב ברכת אב ואם לברכת המקום. בהכאה ודאי אי אפשר וכן בדין מפני ששלשתן שותפים בו. ת"ר ג' שותפים יש בו באדם הקב"ה ואביו ואמו בזמן שאדם מכבד אביו ואמו אמר הקב"ה מעלה אני עליכם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים לפיכך הקדים הכתוב כבוד אב לכיבוד אם גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתייירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה לפיכך הקדים הכתוב מורא האם למורא האב:

הלכה מה

גרסינן בכתובות פרק הנושא (כתובות דף קג.) תנא כבד את אביך זו אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך וי"ו יתירא לרבות אחיך הגדול וה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא:

הלכה מו

אמר ריב"ל אסור לו לאדם שיהלך ד' אמות בקומה זקופה שנאמר מלא כל הארץ כבודו רב הונא בריה דרב יהושע לא מסגי ד' אמות בגילוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי:

הלכה מז

שאל בן אלמנה אחת את ר"א אבא אמר השקיני מים ואמא אמרה השקיני מים איזה מהם קודם אמר לו הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך

בא לפני ר' יהושע אמר לו כך אמר ליה נתגרשה מהו אמר לו מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה אלא שהלכה למעשה אתה שואל הטל להם מים בספל וקעקע להם כתרנגולין א"ר יהודה אמר שמואל שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו פעם אחת בקשו ממנו אבנים לאפוד בששים רבוא שכר והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו לשנה אחרת נתן לו הקב"ה שכרו ונולדה לו פרה אדומה בעדרו נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנים לי אלא איני מבקש מכם כלום אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל אבא א"ר חנינא ומה מי שאינו מצווה כך מי שמצווה על אחת כמה וכמה דא"ר חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה:

הלכה מח

אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מ"ד לי הלכה כרבי יהודה דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן דאמינא לא מיפקדנא ועבידנא השתא דשמעית להא דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה אמינא אדרבה מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן:

הלכה מט

רבינו תם היה אומר דנשים יכולות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא דאע"ג דפטירי ואפילו מדרבנן לא מחייבי כדמוכח בברכות פרק מי שמתו (ברכות דף כ:) גבי נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה ואין כאן משום לא תשא את שם לפי שמברכות ברכה שאינה צריכה דהך דרשא אסמכתא בעלמא היא דהא אמרי' בפ' מי שמתו (ברכות דף כא.) ספק קרא קרית שמע ספק לא קרא יחזור ויקרא ולא אסרינן מספק משום בל תשא הלכך כיון שמתכוונות לברכה אין כאן משום בל תשא ואי לאו הכי במה היה שמח רב יוסף והלא היו כמה ברכות ברכת ציצית ותפילין וכל ברכת מצות עשה שהזמן גרמא ואמרינן בפרק המניח (בבא קמא דף ל.) האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דברכות ועוד הביא ראיה מדאמרינן בפ' בתרא דעירובין (דף צו.) דמיכל בת שאול היתה מנחת תפילין ולא מיחו בידה חכמים לרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות אבל רבי יהודה פליג עליה התם ואמר מיחו ומסתבר למימר דמה שמיחו מפני שהיתה מברכת שמע מינה לדרבי יוסי שרי לברוכי ועוד הביא ראיה מדאמר רב אחא בערבי פסחים (דף קטז:) סומא פטור מלומר ההגדה ופריך ליה והא אמר רבינא שאילתינהו לרבנן דבי רב ששת מאן אמר אגדתא בי רב ששת רב ששת בי רב יוסף רב יוסף ומוכח התם דלא פריך

אלא ממה שמוציאין אחרים אבל מה שברכו הם עצמם לא קשיא ליה אע"ג דאיכא ברכה דאשר גאלנו מיהו אין זו ראיה כל כך דעדיפא מינה פריך ועוד דבברכה אשר גאלנו ליכא וצונו ותימה הוא היאך תאמר וצונו במילתא דלא מיחייבא לא מדאורייתא ולא מדרבנן גם נראה דמסומא אין כל כך ראיה דסומא אע"ג דפטור מדאורייתא מיחייב מדרבנן כדמוכח ההיא דפסחים דמשני קא סברי רב ששת ורב יוסף מצה בזמן הזה דרבנן ולכך היו יכולין להוציא אחרים ש"מ דאינהו מיחייבי מדרבנן הלכך יכולין לברך ולימא וצונו כמו שמברכין בנר חנוכה ובכל מצות דרבנן ומה שחייבו סומא מדרבנן ואשה פטורה לגמרי היינו טעמא משום דהוי ממין בר חיובא ועוד שלא יראה כמי שאינו נוהג בתורת ישראל אי פטרת ליה מכל המצות אבל אשה מחייבת במצות עשה שלא הזמן גרמא (ובמצות לא תעשה) ורבי יצחק בר יהודה ז"ל הביא ראיה דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא מהא דאמרי' (מגילה דף כג.) הכל עולין למנין שבעה אפילו אשה ואפילו קטן ואע"ג דאשה אינה מצווה לעסוק בתורה ואומר ר"ת ז"ל דאינה ראיה דברכת תורה לפניה ולאחריה לאו משום מצות ת"ת שהרי אפילו בירך הערב נא או נפטר באהבה רבה חוזר ומברך לחובת קריאת התורה תדע שכהן הקורא במקום לוי חוזר ומברך ועוד דילמא מה שאשה וקטן עולין למנין שבעה היינו באמצע כדאמר במגילה בפ' הקורא את המגילה עומד (דף כא:) תניא פותח מברך לפניה וחותם מברך לאחריה:

הלכה נ

כי אתא רב דימי אמר פעם אחת היה לבוש סריקין של זהב וישב בין גדולי רומי ובאת אמו וקרעתו ממנו וטפחה בלו על ראשו ולא הכלימה תני אבימי בריה דר' אבהו יש מאכיל את אביו פסיוני וטורדו מן העולם יש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם הבא ועוד שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם כדי שיזרוק ארנקי בפניו לים ואינו מכלימו: ר"ט ה"ל אימא זקנה כל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין וסלקא עליה אתא וקא משתבח בבי מדרשא אמרו ליה עדיין לא הגעת לחצי כיבוד כלום זרקה ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה ת"ר מכבדו בחייו מכבדו במותו בחייו כיצד הנשמע בדבר אביו למקום אל יאמר מהרוני בשביל עצמי פטרוני בשביל עצמי אלא כולהו בשביל אבא במותו כיצד אמר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא יאמר כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וה"מ בתוך י"ב חדש מכאן ואילך יאמר ז"ל לחיי העולם הבא תניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו מקרא כתוב בתורה כך הוא ת"ר איזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה

מכניס ומוציא אבעיא להו משל מי רב יהודה אמר משל בן רב הושעיא אומר משל אב אורו ליה רבנן לר' ירמיה כמ"ד משל אב וכן הילכתא וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת וישמע והיכא דרויחא הבן והאב לית ליה כייפינן ליה לבן ושקלינן מיניה בתורת צדקה ויהבינן לאבוה כי הא דרב פפא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ארבע מאות זוזי לצדקה (כתובות דף מט.) וכן שדרו ממתיבתא וכן הביא רבינו חננאל ז"ל ראיה מן הירושלמי (הלכה ז' ובפ' א' דפיאה ה"א) מעובדא דרבי יונתן שכפה את הבן לזון את האב וקאמר התם הלואי ברירא לן כל שמעתתא כהדין שכופין את הבן לזון את האב ואין כ"כ ראיה משם דהתם בכותב נכסיו לבניו איירי ואהכי מייתי לה בפרק נערה שנתפתתה ועוד הביא ראיה מההיא דתניא (בירושל' שם) דתני ר' שמעון בן יוחאי מצינו שהקפיד הקב"ה על כבוד אב ואם יותר מכבודו בכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך אם יש לך ממון חייב ואם לאו פטור בכיבוד אב ואם כבד את אביך ואת אמך בין יש לו בין אין לו אפילו הוא מחזר על הפתחים והא דקא אמרינן ואפילו הוא מחזר על הפתחים לא שיכבדוהו משלו ויחזור הוא על הפתחים דהא קי"ל משל אב אלא בגופו מכבדו ובטל ממלאכתו ומתוך כך צריך לחזר על הפתחים:

הלכה נא

אלעזר בן מתיא אומר אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות מניח אני כבוד אבא ועושה אני את המצוה שאני ואבא חייבין במצות איסי בן יהודה אומר אם אפשר המצוה לעשותה ע"י אחרים תעשה ע"י אחרים אמר רב אדא בר מתנה הלכה כאיסי בן יהודה:

הלכה נב

גרסינן במגילה (דף טז:) אמר רבא אמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא גדול ת"ת מכיבוד אב ואם שכל אותן שנים שעשה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש עליהם:

הלכה נג

אמר רב יצחק בר שילא א"ר חסדא האב שמחל על כבודו כבודו מחול הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול ורב יוסף אמר אפי' הרב שמחל על כבודו כבודו מחול וסוגיין כרב יוסף אלא מיהו אע"ג דכבודו מחול הידור בעי למעבד ליה כי הא דרבא הוה משקי ביה הילולא דבריה ודלי להו כסא לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע וקמו מקמיה לרב מרי ורב פנחס בריה דרב חסדא ולא קמו מקמיה ואיקפד ואמר הני רבנן רבנן והני רבנן לאו רבנן וכן נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך: תנו רבנן מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן אשמאי פירוש בור והאדמה לא תשם מתרגמינן וארעא לא

תבור (בראשית מז) וכמו פיתחי שימאי דפרק הקומץ (מנחות דף לג:) כדפירש ר"ת ולא כדפירש רש"י שפי' אשמאי רשע ועם הארץ דבהא לא מחייב איסי בן יהודה לכבדו דמותר להכותו ולקללו דאינו עושה מעשה עמך. ת"ל זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא זה שקנה חכמה שנאמר ה' קנני ראשית דרכו יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק ת"ל תקום והדרת לא אמרתי אלא קימה שיש בה הידור ואיזו היא קימה שיש בה הידור הוי אומר זה ד' אמות יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון כיס יכול יעמוד בפניו בבית הכסא ובית המרחץ ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור יכול יעצים עיניו כדי שלא יראנו ת"ל ויראת כל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת רשב"א אומר מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום ואפי' כל שיבה במשמע ר' יוסי הגלילי היינו ת"ק איכא בינייהו יניק וחכים ת"ק סבר לא ור' יוסי הגלילי סבר אפי' יניק וחכים וא"ת שיבה למאי איצטריכא בין לרבנן בין לר' יוסי הגלילי וי"ל דאי לאו שיבה ה"א אפי' זקני השוק השתא דכתב זקן בתר שיבה רבנן מצרכי זקן וחכם ורבי יוסי הגלילי סבר אפי' יניק וחכים ועוד נראה דבין לרבנן בין לרבי יוסי הגלילי שמעינן דמשיבה דצריך לקום מפני שיבה זקן שאינו אשמאי אע"פ שאינו מופלג בחכמה אלא רבנן דרשי זקן מזקני למעוטי יניק וחכים ואפילו הוא מופלג בחכמה ורבי יוסי הגלילי דריש זקן זה קנה חכמה ואפילו יניק וחכים אם הוא מופלג בחכמה. אמר מר מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון כיס מכאן אמרו אין בעלי אומנות רשאין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתן פי' אין רשאין ליבטל ממלאכתן אם הוא עוסק במלאכת אחרים אי נמי אף במלאכת עצמו אינו רשאי פי' אינו חייב כדתנן בערכין פ' המקדיש שדהו (ערכין דף כח:) אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו עולה אע"פ שאינו רשאי יכול יעמוד מפניו בבית הכסא או בבית המרחץ ת"ל תקום והדרת וה"מ בבתי גוואי אבל בבתי בראי חייב לעמוד מפניו. אמר מר ואיזו קימה שיש בה הידור הוי אומר זה ד"א אמר אביי לא אמרן אלא ברבו שאינו מובהק אבל ברבו מובהק כמלא עיניו אביי מכי חזי לאזנו דחמרא דרב יוסף קאים מקמי' דקי"ל רכוב כמהלך דמי וחייב למיקם מקמיה. גרסינן ביומא בפ' הוציאו לו את הכף (דף נג.) תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך כי הא דר"א כי הוה מיפטר מיניה דרבי יוחנן הוי מסגי ואזיל לאחוריה כי הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה גחין וקאים ר"א בדוכתיה עד דהוה מכסי רבי יוחנן מיניה. רשב"א אומר מנין לזקן שלא יטריח ת"ל וכו' אמר אביי נקטינן דאי מקיף

חיי אביי מקיף רבי זירא מקיף איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום ואפי' כל שיבה במשמע וכיון דס"ל כל שיבה במשמע על כרחיך דריש זקן זה שקנה חכמה ליניק וחכים כר' יוסי הגלילי וכן הלכה א"ר יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה ומבן שבעים נקרא שיבה ר' יוחנן קאים מקמי סבי דארמאי אמר כמה הרפתקי עדי עלייהו דהני. רבא מיקם לא קאי הידור עביד להו אביי יהיב ידא לסבי דארמאי:

הלכה נד

גרסינן ביש נוחלין (דף קכ.אמר) רבי אמי בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה ואמר רב אשי והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה פירש רשב"ם בישיבה בין לדין בין לשאר ישיבות של תורה מושיבין את החכם למעלה מן הזקן במסיבה של משתה והוא הדין לנשואין כבנות צלפחד והוא דמופלג החכם בחכמה שחכם הוא מאד אז הלך אחר חכמה ולא אחר זקנה אע"פ שחכם קצת והוא דמופלג בזקנה שהוא זקן מאד אז חולקין לו כבוד בבית המשתה יותר מלחכם ואע"פ שהוא מופלג בחכמה והוא שהזקן חכם קצת אבל אם אינו מופלג בזקנה החכם שהוא מופלג קודם לכבודו שמעינן מהכא דחכם מופלג וזקן מופלג שאינו חכם כל כך כבחור בישיבה הלך אחר חכמה להושיב את החכם בראש ולדבר תחלה ובמסיבה הלך אחר זקנה והיכא דחכם הוי מופלג בחכמה וזקן לא הוי מופלג בזקנה בכל מקום הלך אחר חכמה ואפי' במסיבה והיכא דהזקן הוי מופלג בזקנה והחכם אינו מופלג בחכמה בכל מקום הלך אחר זקנה ואפי' בישיבה והוא שהזקן חכם קצת אפי' הבחור חכם יותר ממנו והיכא דלא מופלג לא האי בחכמה ולא האי בזקנה נראה בעיני דבכל מקום הלך אחר זקנה מדאמר רב אשי היכא דתרוייהו מופלגין הולכין בישיבה אחר החכם ובמסיבה אחר הזקן מכלל היכא דלא מופלג לא האי ולא האי הולכין בכל מקום אחר אחד מהן ומדלא פי' איכא למימר דמסתמא הולכין אחר הזקן דבשביל שהחכם חכם קצת ממנו אין לנו לבייש את הזקן והחכם אינו בוש בכך מאחר שהוא זקן ממנו יודע הוא שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד ע"כ:

הלכה נה

עוד גרסינן התם (דף קיט:) והלכתא חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב והלכתא אין חולקין כבוד לא קשיא הא דפליג ליה רביה יקרא והא דלא פליג ליה יקרא: אמר ר"א כל ת"ח שאינו עומד בפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח שנאמר וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים מורא זה איני יודע מה הוא כשהוא אומר תקום ויראת מאלהיך הוי אומר מורא זה קימה ואמר ריב"ל כל

מלאכה שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו וכו' כתבתי בפרק אלמנה ניזונת (ס' ב'): תניא [פסחים כב: לקמן (נז.)] שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו כל אתין שבתורה שדרשת מה תהא עליהן אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה עד שבא ר' עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים:

הלכה נו

רב אלפס ז"ל לא הביא הא דר' אבא אמר רבי ינאי אין ת"ח רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים משום דמשמע ליה דר"א דאמר כל ת"ח שאינו עומד וכו' פליג אדרבי ינאי וס"ל דהילכתא כרבי אלעזר שלא נתן קצבה וגם ר"ע השוה מורא החכם למורא שמים ואם אדם מקבל פני שכינה כמה פעמים ביום צריך לעמוד באימה ובמורא ולכך סמך רב אשי דברי ר' אלעזר בתר מימרא דרבי ינאי לאשמועינן דפליג עליה והא דלא קאמר ורבי אלעזר אמר לפי שלא היה בדורו של רבי ינאי:

הלכה נז

איבעיא להו בנו והוא רבו מהו לעמוד מפני אביו ולא איפשיטא. איבעיא להו בנו והוא רבו מהו לעמוד אביו מפניו גם זו לא איפשיטא וספיקא דאורייתא הוא ויעמדו זה מפני זה אמרו עליו על רבינו מאיר מרוטנבורג שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו:

הלכה נח

איבעיא להו מהו לעמוד בפני ספר תורה רבי חלקיה ורבי אליעזר ור' סימון אמרו קל וחומר מפני לומדיה עומדין מפניה לא כל שכן:

הלכה נט

אמר ר' חנינא בריה דרבי אבוה אמר ר' אבדימי דמן חיפה חכם עובר עומד מלפניו ד' אמות וכיון שעבר ד' אמות יושב אב ב"ד עובר עומד מלפניו כמלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב נשיא עובר עומד מלפניו כמלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד באו האהלה. גרסינן בסוף הוריות (דף יג:) ת"ר כשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואין יושבין עד שיאמר להם שבו כשאב ב"ד נכנס עושין לו שתי שורות מכאן ומכאן עד שנכנס ויושב במקומו חכם שנכנס אחד עומד ואחד יושב עד שנכנס ויושב במקומו בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שהרבים צריכין להם מפסיעין על ראשי העם ואע"פ שאמרו אין שבח לתלמיד חכם שיכנס באחרונה יצא לצורך נכנס ויושב

במקומו בני חכמים שממונים אבותיהם פרנסים על הצבור בזמן שיש להם דעת לשמוע נכנסין ויושבין אחר אביהן הופכין את פניהם כלפי אביהם אין בהם דעת לשמוע הופכין פניהם כלפי העם: אמר מר יצא לצורך נכנס ויושב במקומו אמר רב פפא לא אמרן אלא לקטנים אבל לגדולים לא דהוה ליה למיבדק נפשיה מעיקרא דאמר רב יהודה לעולם ילמד אדם עצמו להשכים ולהעריב כדי שלא יתרחק ר' אלעזר בר' צדוק אומר אף בבית המשתה עושין אותן סניפין אמר רבא ובחיי אביהן והאי סידורא דהוריות מיירי כשהיו יושבין שורות שורות בבית המדרש והכא ברשות הרבים כי ההוא דמשה:

הלכה ס

כל מצות עשה שהזמן גרמא וכו' תנו רבנן איזו היא מצות עשה שהזמן גרמא סוכה ולולב שופר ציצית ותפילין רף לר ע"א ואיזו היא שלא הזמן גרמא מזוזה מעקה אבידה ושילוח הקן [וכללא הוא] והרי מצה שמחה והקהל דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות ותו הרי תלמוד תורה ופדיון הבן ופריה ורביה דמצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים פטורות אמר ר' יוחנן אין למידין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בהן חוץ: חוץ מבל תקיף ומבל תשחית ובל תטמא למתים דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך ומדשני קרא בדבוריה וכתיב ופאת ראשכם בלשון רבים ופאת זקנך בלשון יחיד דרשינן מיניה זקנך ולא זקן אשתך ודרשינן נמי כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה ובל תטמא למתים דכתיב אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא בני אהרן ולא בנות אהרן איסי תני אף בבל יקרחו נשים פטורות ולית הלכתא כדאיסי אלא אחד אנשים ואחד נשים חייבין (ירושלמי ה"א) רב המנונא מפקיד לחבריא פקדון נשייכו כד הוו קיימין על מיתא דלא יתלשון בשעריהון שלא יבואו לידי קרחה שנאמר כי עם קדוש אתה א' אנשים וא' נשים:

הלכה סא

ת"ר לא יקרתו יכול אפילו קרח ארבע וחמש קרחות לא יהא חייב אלא אחת תלמוד לומר קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה בראשם מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם יכול לא יהא חייב אלא בין העינים מניין לרבות כל הראש ת"ל בראשם לחייב על כל הראש כבין עינים אין לי אלא כהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתירות ישראלים מנין נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה מה כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על המת:

הלכה סב

א מתני' כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחו"ל חוץ מן הערלה והכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש:

ב גמ' מאי תלויה בארץ ומאי אינה תלויה בארץ אילימא תלויה דכתיב בה ביאה שאינה תלויה דלא כתיב בה ביאה והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהו ביאה ונוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ אמר רב יהודה הכי קאמר כל מצות שחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה ומן הכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש וקיימא לן כרבי אליעזר דסתם לן תנא כוותיה דתנן (פ"ג דערלה מ"ט) חדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים אמר רב אסי אמר ר' יוחנן לוקין על הכלאים אמר רבי אלעזר לר' אסי והא אנן תנן כלאים מדברי סופרים לא קשיא כאן בכלאי הכרם כאן בהרכבת האילן כדשמואל דאמר שמואל את חוקותי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך בין בארץ בין בחוצה לארץ אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ ואלא הא כתיב שדך ההוא למעוטי זרעים שבחוצה לארץ רב נחמן ורב ענן הוו שקלי ואזלי באורחא חזיוה להההוא גברא דהוה זרע חיטי ושערי אמר ליה ניתי מר ונישמתיה אמר ליה לא חווריתו כלומר לא נתחוור' לך הדבר כי מותר הוא תוב חזייה להההוא גברא דהוה זרע חיטי ושערי בי גופני אמר ליה ניתי ונשמתיה אמר ליה לא צהריתו קיימא לן כר' יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד רב יוסף מערב ביזרני וזרע אמר ליה אביי והתנן כלאים מדברי סופרים אמר ליה לא קשיא כאן בכלאי כרם כאן בכלאי זרעים כלאי הכרם שבארץ אסורין בהנאה בחוצה לארץ נמי גזרו בהו רבנן כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה בחוצה לארץ נמי לא גזרו בהו רבנן נמצא דין כלאים עכשיו בחוצה לארץ נחלק לשלש פנים הרכבת האילן מדאורייתא כלאי הכרם מדרבנן כלאי זרעים מותר. בירושלמי דמסכת ערלה (ה"ט) גרסינן אהך מתניתין חוץ מן הערלה והכלאים רבי יונה בעי למה לא תנינן חלה א"ל ר' יוסי לא תנינן מתניתין אלא דברים שנוהגים בישראל ובעובדי כוכבים חלה בישראל נוהגת ולא בעובדי כוכבים מאי טעמא ראשית עריסותיכם ולא של עובדי כוכבים ומכאן דקדק רבינו תם ז"ל דערלה וכלאים וכרם רבעי נוהגין בשל עובדי כוכבים ועוד הביא ראיה מההיא דשלהי יבמות (דף קכב.) עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזקה הן של נטע רבעי הן אינו נאמן שלהשביח מקחו אמר כן אלמא דערלה נוהגת בשל עובדי כוכבים ואין לומר דמיירי כשלקחו מישראל מדקתני בסיפא דהך

מתניתין אבל אם אמר מאיש פלוני לקחתים נאמן להחמיר דברי רבי מכלל דרישא איירי כשגדלו בשלו ותנן נמי בפ"ק דערלה (מ"ב) העובד כוכבים שנטע והגזלן שנטע חייבין בערלה ותניא נמי בתוספתא [דערלה] עובד כוכבים שהרכיב עץ מאכל מאימתי מונין לו משעת נטיעתו ועוד הביא ה"ר פטר ז"ל ראיה מדתניא בתוספתא דתרומה בפרק שני אבל ערלה וכלאי הכרם שוין בעובדי כוכבים בארץ ישראל ובסוריא ובחוצה לארץ אלא שרבי יהודה אומר אין לעובד כוכבים כרם רבעי בסוריא וחכמים אומרים יש לו ועוד ראיה מדאמרינן בשמעתין בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט. ובעובד כוכבים לוקט מיירי דאי בישראל כמו שאסור לאכול כך אסור למכור דערלה אסור בהנאה. ועוד הביא ראיה דאמרינן בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף לה:) דאסרו גבינות העובדי כוכבים מפני שמעמידין אותו בשרף ערלה ומשמע דאיירי בכל מקום אפילו במקום שאין ישראל דרים שם. ולפי מה שהוכחתי דערלה שייך בשל עובדי כוכבים צריך לדקדק היאך אנו מותרין לשתות יין לפי שרגילין בכל שנה להבריך הגפנים בארץ ואחר שהשריש ראש הגפן חותכין אותו ונעשו שני גפנים ובכי האי גוונא מקרי ערלה דתניאבפרק קמא דראש השנה (דף ט:) א' הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה ולענין ערלה מיתניא והא דתניא בתורת כהנים [ונטעתם] פרט למבריך [ומרכיב] מכאן אתה אומר ספוק גפנים וספוק ספוקן אף ע"פ שהבריכן בארץ מותר איכא לשנויי כדמשני בסוטה פרק משוח מלחמה (סוטה דף מג:) גבי אלו חוזרין ממערכי המלחמה דקתני התם לא חללו פרט למבריך ומרכיב והא אנן תנן אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ומשני ר' יוחנן הא מני ר' אליעזר בן יעקב היא לאו אמר ר' אליעזר בן יעקב כרם כמשמעו הכי נמי נטע כמשמעו נוטע אין מבריך ומרכיב לא וכי האי גוונא איכא לשנויי נמי גבי ערלה ומיהו גם לרבי אליעזר בן יעקב נראה דלא מיקרי הברכה כשנועץ ראש הגפן בארץ וחותכו באמצע ומבדילו מן השורש ונראה לי דלא קשיא מההיא דתורת כהנים להיא דפרק קמא דראש השנה דבכי האי גוונא נמי תנן בפרק קמא דערלה הבריכה שנה אחר שנה מונה משעה שנפסקה סיפוק הגפנים סיפוק אחר סיפוק אע"פ שהבריכה בארץ מותר ופי' רבינו שמשון שכך הוא מנהג עובדי אדמה שחופרין גומא ולוקחין יחור אחד מן האילן וטומנין אותו באותו גומא ויוצא ראש היחור מצד אחד ונעשה שם אילן וראש היחור נשאר מחובר באילן ומאותו האילן החדש מבריכין עוד א' וכן עוד אחר שנה אחר שנה ואין דין ערלה נוהג בכולן מאחר שמחוברין לאילן הישן אע"פ שכל אחד השריש ויונק מן הקרקע בתר עיקר יניקה שיונקין מן הישן אזלינן ואין בהן דין ערלה ואם נפסקה בריכה ראשונה מן האילן הישן הוו כל הבריכות

שנברכו מן האילן כנטעו עתה ומונין להם שני ערלה משעה שנפסקה וסיפוק בגפנים כמו בריכה באילנות והיינו ההיא דתורת כהנים אע"פ שהבריכו מותר כלומר כל זמן שלא נפסקו וההיא דפ"ק דר"ה איירי אחרי שנפסקה ולשנויא דפ' משוח מלחמה דלרבי אליעזר בן יעקב לא הוי מבריך ומרכיב מכלל נוטע אם כן אין ערלה נוהגת בחוצה לארץ אלא בנוטע אילן מעיקרו שהרי פסקו התוס' שאין נטע רבעי נוהג בחו"ל כמאן דתני כרם רבעי דקי"ל (ברכות דף לו.) כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ א"כ בחוצה לארץ נאמר נוטע אין מבריך ומרכיב לא כר' אליעזר בן יעקב והתוס' כתבו דיש להתיר מטעם ספק ערלה כדאמרינן בשמעתין ספק לי ואנא איכול:

הלכה סג

מתני' כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו את ימיו ונוחל את הארץ כל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ ומפרש בגמ' בעושה מצוה אחת יתירה דמכרעת:

הלכה סד

א וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב וכל המחזיק בשלשתן עליו הכתוב אומר והחוט המשולש לא במהרה ינתק:

ב גמ' א"ר יוחנן מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ פסול לעדות:

הלכה סה

ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות מרר רב אידי הלכה כיש אומרים פירש ר"ת דאמרי' בירושלמי דמסכת מעשרות (פ"ג ה"ה) רבי שמעון ב"ר הוה אכיל בשוקא חזייה ר' מאיר א"ל אין שבח תלמיד חכם דאכיל בשוקא ובלבד בשל גרמיה שמע מיניה הא דתני האוכל בשוק דומה לכלב כגון שחוטף מאחרים ואוכל כמו כלב עכ"ל ונראה שדקדק מדקאמר אין שבח תלמיד חכם מכלל דלאחרים איו חשש בשל גרמיה וא"ת אי בחוטף פשיטא שפסול לעדות ואפילו אכלו בביתו דגזלן הוא ויש לומר בפחות משוה פרוטה או בשאין מקפידין עליו וה"ר אליהו ז"ל פי' כגון שהולך אצל חנוני וטועם מכל אחד ואחד כאילו הוא רוצה לקנות ומערים כההיא דאמרינן לענין הקזה בפ' מפנין (שבת דף קכט.) ורבינו תם פי' דהאי אוכל בשוק היינו כשאוכל שם סעודתו כמו אנו לווין ואוכלין (חולין דף פד.) ואוכל אצל חמיו ביהודה (כתובות דף יב.) דגנאי הוא מי שאוכל סעודתו בשוק:

פרק ב

הלכה א

א האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו:

ב גמ' השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא א"ר יוסף מצוה בו יותר מבשלותו כי הא דרב ספרא מחריך רישא ורבא מלת שיבוטא איכא דאמרי בהא איסורא נמי אית בי' כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש עד האשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך וכי איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר האשה מתקדשת בה ובשלוחה השתא בשלוחה מתקדשת בה מיבעיא אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה כי הא דרב ספרא מחריך רישא ורבא מלח שיבוטא אבל בהא איסורא ליכא כדאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא: האיש מקדש את בתו כשהיא נערה כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסייע ליה לרב דאמר אסור לו לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה:

הלכה ב

שליחות מנלן דתניא שלח מלמד שהוא עושה שליח שלחה מלמד שהאשה עושה שליח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח ותניא ר' יהושע בן קרחה מניין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וכי כל קהל עדת ישראל שוחטין אותו והלא אין שוחט אלא אחד אלא מכאן אמרו ששלוחו של אדם כמותו ומינה ילפינן בכל דוכתין ששלוחו של אדם כמותו דכי פרכת מה לגירושין שכן ישנן בעל כרחה אמרינן קדשים יוכיחו וכי פרכת מה לקדשים שכן רוב מעשיהם ע"י שליח גירושין יוכיחו ואתיא מבינייא ולדבר עבירה לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו דקיימא לן אין שליח לדבר עבירה דאמרינן דברי רב ודברי תלמיד דברי מי שומעין:

הלכה ג

אמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן וכו' כתבתי בפרק אלמנה ניזונית בכתובות (סי' יח): אמר רבא אמר רב נחמן האחים שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אמר רבא הא דאמרי' פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא שוי שליח אבל שוי שליח מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וקשה והא רבא הוא דאמר בכתובות פרק אלמנה

(דף ק.) דשליח כדיינין ושם (סימן ט) כתבתיו. והא דאמרן שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמר ניפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר ניפלוג בשומא דבי דינא לא דהא תנן שום הדיינין שפחתו שתות או שהותירו שתות מכרן בטל והא דאמרן יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות זו היא גירסת ר"ח ז"ל ורב אלפס ז"ל והוא עיקר ובפרק הזהב (סימן כא) כתבתי דין ביטול מקח קרקעות ובמקרקעי נמי לא אמרן אלא דפליג בעילויא אבל פליג במשחתא לא כדרבא דאמר כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר:

הלכה ד

אתמר רב אמר שליח נעשה עד דבי רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד והילכתא שליח נעשה עד ירושלמי (ה"א) חד בר נש אפקיד גרבא דחמרא גבי חבריה וכפר ביה אתא עובדא קמיה דר' ירמיה ועשה השליח עד וחייבו שבועה על הכפירה: אמר רבא אמר רב נחמן אמר לשנים צאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בגירושין וכן בדיני ממונות כגון שאמר לשנים תנו מנה זה לפלוני שאני חייב לו הן אומרים נתננו ומלוה אמר לא נטלתי מיגו דיכלי למימר אהדרינהו ללוה יכלי למימר פרעניה למלוה אבל השתא דתקון רבנן שבועת היסת ואי אמרי אהדרינהו ללוה בעי אישתבועי ליכא מיגו דניחא להו למימר פרעתינהו למלוה הילכך נוגעים בעדות הן ולא מהימנו לאפסודי למלוה אלא משתבעי שנתנום למלוה ועשו שליחות הלוה ונפטרו הימנו והמלוה נשבע שלא נתנם לו ויגבה חובו מן הלוה כדין חנוני על פנקסו מכאן ראיה דאין הלכה כבן ננס דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה.) כיצד אלו ואלו באין לידי שבועות שוא ואע"ג דבריש בבא מציעא (דף ב:) דחק ליישב המשנה כבן ננס כמו כן דוחק להעמידה כסומכוס אע"ג דקי"ל כרבנן: אמר לשנים צאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו וכו' ירושלמי (שם) א"ר אבין נראין הדברים כשקדש בשטר אבל בכסף נעשין כנוגעין בעדותן א"ר יוסי מכיון שהאמינום תורה אפי' בכסף מהימני א"ר בא אתא עובדא קמיה דרב ועשה שליח עד וה"ר יונתן הכהן ז"ל כתב בקידושי כסף היכא דליכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לפקדון נתנוהו לי והם אומרים לקידושין אמרינן הן הן שלוחין הן הן עדים אבל היכא דאיכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לא קבלתי כלל לא אמרינן הן הן שלוחין הן הן עדים:

הלכה ה

האיש מקדש את בתו כשהיא נערה וכו' תנן התם בפ' התקבל (גיטין דף סד:) נערה המאורסה היא ואביה מקבלין גיטה א"ר יהודה אין שתי ידים זוכות כאחת אלא אביה

מקבל גיטה בלבד פירש"י דוקא נערה אבל קטנה דברי הכל אביה ולא היא כתבתי בגיטין פרק התקבל (סימן ט). וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש פירש"י אפי' ע"י אביה ור"ח ז"ל פירש דמתגרשת ע"י אביה וכן עשה מעשה וכתבתיו ביבמות פרק חרש (סימן ג). אמר ריש לקיש כמחלוקת לגיטין כך מחלוקת לקידושין ורבי יוחנן אומר מחלוקת לגירושין אבל לקידושין דברי הכל אביה ולא היא והלכתא כר' יוחנן. בעי מיניה רבא מרב נחמן נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה אי אלימא ידה כיד אביה לשווייה שלית או לא א"ל אין נערה שיש לה אב עושה שליח וכן הילכתא:

הלכה ו

אתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה נראה כיון דקי"ל דהלכה כר' יוחנן דאמר בקידושין דברי הכל אביה ולא היא בנערה נמי איכא לאסתפוקי שמא נתרצה או שמא לא נתרצה ולמ"ד לקמן אפילו מיאון אינה צריכה הוא הדין בנערה ולא מסתבר לחלק לפי שהיא בת דעת שיש לחוש יותר שמא נתרצה האב והאי דנקט קטנה לפי שבנערה לא שייך למימר צריכה מיאון לפי שבגדולה לא תיקון מיאון כדאמרי' (נדה דף נב.) עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות ואם היתה נערה ויצאה בגט לבד לא שייך לתקן בה מיאון וכן מצינו בכמה מקומות גט בגדולה מדרבנן ולא חששו שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה ובקטנה דשייך בה מיאון תיקנו שתמאן ואפשר דבנערה צריכה הכרזה שלא היו קידושין דאורייתא שמואל אמר צריכה גט וצריכה מיאון וכן א"ר צריכה גט וצריכה מיאון צריכה גט שמא נתרצה האב וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה א"ר נחמן והוא ששידכו: אתמר מת אותו שקידש ונפלה לפני אחיו ליבום אמר רב הונא אמר רב ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו עשה בה מאמר צריכה גט וצריכה חליצה וצריכה מיאון צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושי שני וצריכה חליצה שמא נתרצה האב בקידושי ראשון וצריכה מיאון שמא לא נתרצה לא בקידושי ראשון ולא בקדושי שני ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה לא עשה בה מאמר אינה צריכה אלא חליצה בלבד מאי אמרת תיבעי נמי מיאון שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה הכל יודעין דאחות חלוצה דרבנן דאמר ריש לקיש כאן שנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מדברי סופרים עולא אמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה ויש ספרים שכתוב בהן אף על גב דשדכו: הנהו בי תרי דהוו שתי חמרא תותי ציפי בבבל שקל חד מינייהו כסא דחמרא יהיב ליה לחבריה אמר מיקדשא ברתיך לברי אמר (ליה) רבינא אפילו

למאן דאמר חוששין שמא נתתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן דגבי בת אם נתרצה האב חיילי קידושין ממילא למפרע והוי כאילו אומר לבתו צאי וקבלי קידושיך כדאמר לקמן גבי נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונשאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה ואם נתרצה הויא חופה למפרע וכן בקידושין דכשנתרצה האב הויין קידושין למפרע אבל בבן אפילו נתרצה הבן אחר כך אינו מועיל דצריך שיעשה את אביו שליח אמרו ליה רבנן לרבינא ודילמא שליח שוויה לא חציף איניש לשווייה לאבוה שליח ודילמא ארצי ארצויי קמיה ושתיק כלומר גילה הבן דעתו לאב שהיה חפץ בה וכיון שחפץ בה וזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו וזכייה הוי מטעם שליחות כדפרישית לעיל (סימן טו וסימן כה) והוי כאילו עשה את האב שליח לקדשה לו:

הלכה ז

מכאן נראה לדקדק שאין צריך עדים במינוי שליחות של קדושין כיון דמודה המקדש שעשאו שליח וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' אישות הלכה טו) כל העושה שליח לקבל הקידושין צריך לעשותו בפני עדים אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אין צריך לעשותו בעדים שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר לפיכך אם הודו השליח והמשלח אין צריכין עדים כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה וכיוצא בהן בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו וא"צ עדים עכ"ל. והראב"ד ז"ל כ' תמיה היא זו כיון דפסקינן המקדש בלא עדים אין חוששין לקדושין ואפי' שניהם מודים א"כ מה מועיל הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתן חיוב לאחריני ויש לחלק דודאי בגמר הדבר שהיא נאסרת לכל אדם הוא דלא מהניא הודאה שאין דבר שבערוה פחות משנים. אבל. למיהוי שלוחו לקדשה לו מהניא הודאתם כמו בשאר שליחות. אמנם צריך לדקדק מאי שנא. דמהניא הודאת האיש ושלוחה לנתינת הקדושין ולא מהניא הודאת האשה ושלוחה לענין קבלת הקדושין. והרמב"ן ז"ל דקדק דשליח קבלת הקדושין צריך למנותו בעדים כשליח קבלת הגט דתנן בפ' התקבל (גיטין דף סג:) האשה שאמרה התקבל לי גטי צריכה שני כתי עדים שנים שיאמרו בפנינו קיבלה ואם נוכל לחלק בין גט שבא להתיר לקידושין שבאין לאסור ונשוה שליחות האיש והאשה בקידושין צ"ע. ועוד היה נראה לדקדק משמועה זו שאם גילה בדעתו לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לשדכה לו והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת לו. ולא מסתבר לחלק בין אביו לאינש דעלמא כיון שזכייה מטעם שליחות. והרמב"ן ז"ל פי' ודילמא ארצויי ארצי האב מילי קמיה למיהוי ליה שליח לקדשה ליה

ושתיק ליה ברא מחמת כיסופא ומסתמא הוה ליה שלוחיה ולא משמע הכי דכיון דדילמא שליח שווייה אבן קאי אם איתא דדילמא ארצויי ארצי קמיה אאב קאי הוה ליה לפרושי': א"ל רב שימי בר אשי בפירוש אמר מר לא ס"ל להא דרב ושמואל פי' רש"י שאין חוששין לשמא נתרצה כ"ש לשמא עשאו הבן שליח אא"כ שמענו בפי' ונראה דהלכה כרבינא וכרב' בר שימי דבתראי נינהו ואפי' מיאון אינה צריכה דלא הצריכו רב ושמואל מיאון אלא משום דהצריכו גט דמחמת הגט חיישינן שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה. וכן משמע בפ"ק (דף יח:) גבי בעיא דייעוד נישואין עושה קאמר אילימא דקדשה איהי נפשה אלמנה קרית לה אלמא סוגיא דגמרא ס"ל כרבינא דאפילו מיאון לא בעיא וכן כתב רב אלפס ז"ל מדאשכחן לרבינא דהוא בתראה דלא סבר להא דרב ושמואל שמעינן דלית הילכתא כרב ושמואל. וכולהו רבוותא קמאי ובתראי הכי פסקו כגון רב אחא משבחא (ובעל הלכות פסוקות) ובעל הלכות גדולות ורב האיי גאון בתשובותיו הני כולהו פסקו הילכתא כרבינא ודחו להא דרב ושמואל בין בקטנה בין בנערה והיכא דקדשה קטנה או נערה נפשה בלא דעתא דאבוה לא הוו קידושין בין נתרצה האב בין לא נתרצה האב ואיכא מאן דחש להא דרב ושמואל משום דאשכחן לאביי ורבא דשקלו וטרו אליבא דרב ושמואל בהא דאמרינן [לקמן בשמעתין] איהי אמרה לקריבה ואיהו אמר לקריבי' כפתי' ואמר תיהוי לקרוביך אדאכלי ושתו אתא קריביה סלקא באיגרא וקדשה אמר אביי שארית ישראל לא יעשו עולה רבא אמר חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואנן לא ס"ל הכי דמסתברא לן דלא שייכא הא דאביי ורבא אליבא דרב ושמואל אלא הכי קאמרי' אע"ג דאמר מעיקרא תיהוי לקריביה כיון שהודה לה לא חיישינן שמא לדעת האב נתקדשה וקא משדר לקדושי בחשאי ועוד אפי' תימא דהא דאביי ורבא ברב ושמואל שייכא הא רבינא דהוא בתרא לא ס"ל דרב ושמואל והילכתא כבתראי הילכך לא חיישינן להא דרב ושמואל אפי' אי שדיך וכן כתב בה"ג קטנה שקדשה עצמה או השיאה עצמה בחיי אביה אין קידושיה קידושין ואין נשואיה נישואין:

הלכה ח

וקטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאה אמה נשואיה נשואין דתקינו רבנן נשואין לקטנה כי ליתיה לאב וכי גדלה גדלי נשואין בהדה וכד אתי אב לא צריך לקדושה וכ"כ בשאלתות דרב אחאי דהלכתא כרבינא אפי' היכא דשדיך ועוד כתב בשאלתות הא דאמרינן דיכולה אמה לקדשה או אחיה היינו היכא דשכיב אב אבל אי אביה קיים לא יכלה ולכאורה משמע דחולקות השאלתות על ה"ג דמשמע דוקא היכא דשכיב מצי אמה לקדושה אבל הלך למדינת הים לא ומיהו מצינו למימר דה"ה הלך אביה למד"ה ובלא

הלך אייר ומה שכתב בה"ג שתקנו לה רבנן נישואין היכא דהלך אביה למדינת הים כאילו מת על זה קשיא אמאי דחקינן לעיל כגון שנעשה בה מעשה יתומה בחיי האב ודחקינן נמי לשנויי בקידושי ייעוד ואליבא דר' יוסי בר"י הוה ליה למימר כגון שהלך אביה למדינת הים וקדשה אחיה ואמה. הלכך נראה דאין לה נישואין ואפי' מדרבנן מ"מ אין לאוסרה משום שתחשב כפנויה ועומדת אצלו בזנות. דכיון דדרך קידושין ונשואין היא אצלו אין זה זנות מידי דהוה אקטן שהשיאו אביו דלא חשיב כאילו היא בזנות אצלו אפילו היא גדולה ובת עונשין אף ע"ג דלא תקנו ליה רבנן נישואין כדתנן בפרק האשה רבה (יבמות דף צו:) בן תשע שנשא אשה ומת פטורה מן החליצה ומן היבום. ועתה לפי הלכות גדולות צריכה מיאון אם רוצה לצאת מבעלה. ולפי' פירשו התוס' אפי' מיאון אינה צריכה כיון דלא תקנו לה רבנן נישואין וה"ר מנחם ז"ל היה אומר דאסור לקיימה משום דשמא קדשה אביה לאחר. והקשה לו רבינו תם ז"ל לדבריו אם מת אביה במדינת הים תהא אסורה לעולם שמא קדשה אביה ואין אנו יודעין למי. והשיב נהי דלית לן למיחש שמא קדשה לשמא יקדש אית לן למיחש כדאמר רבא בפרק כל הגט (גיטין דף כח:) שמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאי היא וקי"ל כרבי יוסי דחייש התם לשמא ימות. ה"נ יש לחוש שמא יקדש ובכל שעתא ושעתא באשם תלוי קאי. ומיהו נראה דכיון דלא חיישת בשום פנים לשמא קידש א"כ מותרת היא לעולם דכל שעתא ושעתא אמרינן עדיין לא קידש ומותרת היא לו. ולא דמי להההיא דפ' כל הגט דחיישינן לשמא ימות ואסורה לאכול בתרומה. דהתם נאסרת מחיים שהגט חל שעה אחת קודם למיתה וכי חיישת שמא ימות לאלתר נמצא כל השעות אסורות. וכן בבקיעת הנוד אם תבקע הנוד עבר למפרע אבל הכא לא יעבור למפרע במה שתתקדש לבסוף וכיון דלא חיישינן שמא קידש לעולם היא עומדת בהיתר. ומה שכתב רב אלפס ז"ל היכא דקדשה נפשה בלא דעתה דאבוה לא הוי קידושין אפי' נתרצה האב הוא תימה בעיני דכולה סוגיא משמע דפליגי בחיישינן אם נתרצה האב אבל אי ברי לן דנתרצה מיד כששמע לכולי עלמא הוויין קידושין. וכן פירש"י דלא חיישינן אם לא ששמענו כן. והא דאמרינן גבי חופה דאם לא מיחה האב דהוי חופה. יש לחלק לפי דברי רב אלפס דשאני התם דנתקדשה לדעתו הלכך הוי כאילו נתן לה רשות שתכנס לחופה. אבל נתקדשה שלא לדעתו אע"פ שנתרצה האב לא חשבינן ליה כאומר לבתו צאי וקבלי קידושיך כיון דלא הוי גילוי דעת קודם הקידושין: נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה. ורב אסי אומר אינה אוכלת בתרומה שמא יבא אביה וימחה. הוה עובדא וחש ליה רב לדרב אסי. היה אומר רבינו

תם דהלכתא כרב שרגיל רבי חננאל לפסוק כרב במקום תלמיד באמוראים ראשונים עד אביי ורבא אבל משם ואילך פסקי' כבתראי אע"ג דחש לה רב לדרב אסי אין לחוש כמו שמצינו בפ"ק דמגילה (דף ה.) דאמר רב מגילה בזמנה ביחיד שלא בזמנה בעשרה ורב אסי אמר לעולם בעשרה והוה עובדא וחש לה רב לדרב אסי ואפ"ה קי"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי כוותיה בפ' הקורא את המגילה [למפרע] (דף יט:) דא"ר חייא בר אשי אר"י הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו לה אמוחא לא אמרו אלא בציבור דס"ל דפעמים נקראת ביחיד ונ"ל דלאו ראיה היא מההיא דמגילה דכיון דחש לה רב לדר"א אנן נמי יש לנו לחוש והא דקי"ל דמגילה ביחיד לאו מדברי רב אלא מדברי ר' יוחנן ורב אלפס ז"ל כתב איכא מ"ד הלכה כרב דהא לא אמרינן דהדר ביה רב ואיכא מאן דאמר כיון דחש לה רב לדרב אסי הילכתא כרב אסי והכי מסתבר וכן פסק רב עמרם ז"ל בההיא דמגילה כרב אסי כיון דחש לה רב: אמר רב שמואל בר רב יצחק ומודה רב שאם מתה אינו יורשה אוקי ממונא בחזקת מריה ואפי' הוא מוחזק בנכסים אינה חזקה דנכסים קיימי בחזקת יורשי האב ואף ע"ג דשרי לה בתרומה היינו משום דדבר תורה ארוסה אוכלת בתרומה כדפירש"י ולפי טעם זה אינו מטמא לה ואם היינו מפרשים לפי שרוב פעמים אין האב מוחה מסתמא דניחא ליה לאב בנישואיה כיון דכבר נתקדשה לדעתו הילכך אכלה בתרומה דאזלינן בתר רובא ובממונא הוא דלא אזלינן בתר רובא ואז היה מותר אפי' ליטמא לה אבל אי אפשר לומר כן דהא רב הוא דאמר בריש המוכר פירות (בבא בתרא דף צב:) דהולכין בממון אחר הרוב: נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה ואביה כאן רב הונא אמר אינה אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אוכלת ואפי' למ"ד אוכלת מודה דאם מתה אינו יורשה כמו בהלך אביה למדינת הים דאמר רב אוכלת ומודה רב דאינו יורשה ולכך לא הביא רב אלפס הנהו תרי פלוגתייהו דרב הונא ורב ירמיה:

הלכה ט

א מתני' האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בזו ובזו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה:

ב גמ' פירש רבי אמי מאי עד שיהא באחת מהן שו"פ עד שיהיה באחרונה שו"פ אבל בקמייתא לא וכיון דדעתיה אבתרייתא הויין ליה קמייתא כי מלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת הילכך אי איכא באחרונה שו"פ מקודשת דהוי לה כמקדש במלוה ופרוטה

דדעתיה אפרוטה ואי לית בה שו"פ אינה מקודשת. אמר רבא לא שנו אלא שאמר לה בזו ובזו אבל אמר לה באלו אפי' אוכלת נמי מקודשת כי קאכלה מדנפשיה קא אכלה: ת"ר המקדש במלוה מקודשת וי"א אינה מקודשת ושוין במכר שקנה ומוקי לה רב הונא כגון שאמר התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר ובהא קמיפלגי מר סבר כסיפא לה מילתא למיתבעיה ומ"ס לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה ושוין במכר שקנה דלא כסיפא ליה מילתא למיתבעיה והלכה כת"ק:

הלכה י

התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שנאבד אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת [ובמלוה אע"פ שנשתייר ממנו שוה פרוטה אינה מקודשת] רשב"א אומר משום ר"מ מלוה הרי היא כפקדון ומסיק דפליגי אי מלוה ישנה ברשות בעלים לחזרה או לא ת"ק סבר מלוה אינה ברשות בעלים לחזרה ור"מ סבר ישנה ברשות בעלים לחזרה כל זמן שלא שלח בה הלוה יד הילכך הרי היא כפקדון ואם נגנבה או נאבדה נשתייר בה שו"פ מקודשת והלכה כת"ק ונראה לי דהא דאמרינן גבי פקדון אם נשתייר ממנו שו"פ מקודשת היינו כשלא ידעה האשה כמה היה הפקדון ונתרצה להתקדש לו באותו פקדון הן רב הן מעט אבל אם ידעה האשה סכום הפקדון ונגנב אי נאבד ממנה אינה מקודשת שלא נתרצית להתקדש לו אלא בסכום הפקדון שידעה שהיה בידה וגם הוא אינו חייב להשלים כיון שלא הזכיר סכום בשעת הקידושין:

הלכה יא

ת"ר עשה לי שירים ונזמים וטבעות ואתקדש אני לך כיון שעשאן מקודשת דר"מ וחכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה ומוקי לפלוגתייהו בתלתא אנפי דכולי עלמא המקדש במלוה אינה מקודשת ובישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קמפלגי מ"ס ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וה"ל מלוה ומ"ס אינה אלא לבסוף ולהאי אוקימתא הלכה כרבנן דאמרי אינה מקודשת דקי"ל דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף מדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף יט:) גבי הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנותה ואמר ר"א עלה אם בנה שכרו מותר ומפרש התם טעמא משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואימת איתסר במכוש אחרון מכוש אחרון לית בה שו"פ וכן הלכתא דליכא מאן דפליג ומ"מ שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף כדדריש מקרא בפ' איזהו נשך (בבא מציעא דף סה.) משכיר שנה בשנה ולא נפקא מיניה בהך פלוגתא דישנה לשכירות אלא לענין קידושין אי חשיב מלוה ולענין ההיא דעבודת כוכבים דאם בנה שכרו מותר.

ואב"א דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והכא באומן קונה בשבח כלי קמיפלגי מ"ס אומן קונה בשבח כלי ולאו הלואה היא ומ"ס אין אומן קונה בשבח כלי והלואה היא. רב אלפס כתב בפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף צט:) גבי הא דא"ר אסי לא שנו אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעוץ בהן מסמר ושברו אבל נתן לחרש עצים לעשות מהן שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושברן פטור מ"ט אומן קונה בשבח כלי דלית הילכתא כרב אסי משום דמייתי התם על מילתיה דרב אסי נימא כתנאי עשה לי שירים ונזמים וכו' מאי לאו בהא קמיפלגי מ"ס אומן קונה בשבח כלי וכו' ודחי לה לא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי וכו' אלמא ליתא לדר' אסי ונ"ל דאין זו ראיה דמשום דבעי למידחי הא דאמר כתנאי הוצרך לומר דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי דאי אומן קונה א"כ לכולי עלמא מקודשת וכן פי' ר"י דאין להביא ראיה דהלכה ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף מדאמרינן דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף משום דלא מצי למימר דכ"ע אינה לשכירות אלא לבסוף דא"כ הויא מקודשת לכ"ע ור"ת ז"ל פסק כרב אסי דאמר אומן קונה בשבח כלי ואע"ג דבפ' המקבל (בבא מציעא דף קיב.) מפ' טעמא דרב ששת דאמר דקבלן עובר משום בל תלין משום דאין אומן קונה בשבח כלי הא אמרינן בפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף צט.) לימא פליגא דרב ששת אדרב אסי ומוקי להא דרב ששת בשליח דאיגרתא ולהך אוקימתא הלכה כר' מאיר ואי בעית אימא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי וכו' והכא במאי עסקינן כגון שהוסיף לה נופך משלו מ"ס מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ומ"ס דעתיה אפרוטה ולהך אוקימתא נמי הלכה כר"מ דהכי אמרינן לעיל (דף מו.) ש"מ מדרבי אמי המקדש במלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה:

הלכה יב

מתני' התקדשי לי בכוס של יין ונמצא דבש דבש ונמצא יין בדינר זה של כסף ונמצא של זהב של זהב ונמצא של כסף ע"מ שאני עשיר ונמצא עני עני ונמצא עשיר אינה מקודשת רש"א אם הטעה לשבח מקודשת ע"מ שאני כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממזר ממזר ונמצא נתין בן עיר ונמצא בן כרך בן כרך ונמצא בן עיר על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק רחוק ונמצא קרוב ע"מ שיש לי בת או שפחה מגודלת ואין לו או ע"מ שאין לו ויש לך ע"מ שיש לי בנים ואין לו ע"מ שאין לו ויש לו ובכולם אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ אינה מקודשת וכן האשה שהטעתו:

הלכה יג

גמ' ת"ר התקדשי לי בכוס זה תני חדא בו ובמה שבתוכו ותניא אידך במה שבתוכו ולא בו ותניא אידך בו ולא במה שבתוכו ולא קשיא הא במיא והא בחמרא והא בציהרא רש"י פירש במיא בו ולא במה שבתוכו דלא חשיבי ואין דעתה אלא בכלי במה שבתוכו ולא בו בחמרא דעביד למישתייה ומיהדר כסא למריה וכן פי' ר"ח וה"ר משה ז"ל (פ"ה מהלכות אישות הלכה כ"ט) פירש במיא בו ובמה שבתוכו משום דמיא בטלים לגבי כלי דחשיבי בחמרא בו ולא במה שבתוכו משום דמסתמא מנא עדיף ודעתה אעילוייא וחמרא לא בטיל לגבי כלי בציהרא במה שבתוכו ולא ביה משום דעדיף ממנא ודעתא אעילוייא ירושל' בפירקין (ה"ג) ניחא כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן לא בעינן טירחא דכהונתא עני ונמצא עשיר לא בעינן דאיכא רווחא רבה עליה בן עיר ונמצא בן כרך בעינא הוה מצנעא רחוק ונמצא קרוב בעינא הויא מטרפסא ואזלא מטרפסא ואתיא: אמר עולא מחלוקת בשבח ממון אבל בשבח יוחסין ד"ה אינה מקודשת מ"ט מסאנא דרב מכרעאי לא בעינא וקי"ל כת"ק ע"מ שאני קריינא כיון דקרא שלש פסוקים בבהכ"נ מקודשת דר"מ רי"א עד שיקרא ויתרגם תרגום דידן וה"מ דאמר קריינא אבל אי אמר קראה אנא עד דקרי אורייתא נביאים וכתובים בדיוקא ע"מ שאני שונה חזקיה אמר הלכות ר' יוחנן אמר תורה: מיתיבי איזהו משנה. ר"מ אומר הלכות ר"י אומר מדרש: מאי מדרש מדרש תורה ומסתברא כחזקיה חדא דרביה דר' יוחנן הוא ועוד דהא אסקינא כוותיה דאמרינן ה"מ דאמר תנינא אבל אם אמר תנאה אנא עד דתני הלכתא ספרי וספרא ותוספתא פי' הלכות משנה ויותר היה נראה דהלכתא כר' יוחנן דסבר כר' יהודה וספרי וספרא הם מדרשי תורה והא דקאמר תנאה אנא מוסיף הילכתא ותוספתא:

הלכה יד

על מנת שאני חכם אין אומרים כחכמי יבנה כר"ע וחביריו אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה בכל מקום ואומרה על מנת שאני תלמיד אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בלימודו ואומר ואפי' במסכת כלה ע"מ שאני גבור אין אומרים כאבנר בן נר וכיואב בן צרויה אלא כל שבני עירו מתייראין ממנו מפני גבורתו ע"מ שאני עשיר אין אומרים כרבי אלעזר בן חרסום וכר"א ב"ע אלא כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עושרו ע"מ שאני צדיק אפי' הוא רשע גמור מקודשת שמא הרהר בלבו לעשות תשובה ע"מ שאני רשע אפי' הוא צדיק גמור מקודשת שמא הרהר ע"ז בלבו וכתיב ביה בעבודת כוכבים למען תפוש את בית ישראל בלבם ובהני תרי בתראי הוי ספק קידושין:

הלכה טו

ובכלן אע"פ שאמרה בלבי היה וכו'. ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל ובעידנא דזבין לא אמר מידי אמר רבא הוי דברים שבלב ודברים שבלב אינן דברים פירש"י לנכסיה מקרקעי לפי שאין דרך אדם למכור קרקעותיו שהיא מתפרנס מהם אם לא היה בדעתו לעקור דירתו מכאן אבל אם מכר כל מטלטלים שלו אפי' אומר בשעת מכירה אדעתא למיסק המכר קיים אם לא שהתנה לפי שפעמים אדם מוכר מטלטלין אפי' דעתו לישאר בכאן ודין תנאי כפול ואומדן דעתא כתבתי בפרק יש נוחלין (סי' מח) ופרק אלמנה ניזונית (סי' ב):

הלכה טז

ההוא גברא דזבנינהו לנכסי' אדעתא למיסק לא"י סליק ולא איתדר ליה אמר רבא כל דסליק אדעתא למיתדר והא לא איתדר ליה איכא דאמרי אמר רבא אדעתא למיסק הוא דזבין והא סליק והילכתא כלישנא בתרא ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל לסוף לא סליק אמר רב אשי אי בעי סליק ואיכא דאמרי אי בעי לא הוה סליק מאי בינייהו דאיתיליד אונסא באורחיה ללישנא קמא אי בעי סליק כשימצא חבורה ללישנא בתרא צריך שיוכל לילך בלא עיכוב והלכתא כלישנא בתרא והני תרי עובדי מיירי שגלה דעתו משעת מכירה:

הלכה יז

מתני' האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת הרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר הרי זו מקודשת:

הלכה יח

(נזיר דף יב) אמר רבי יצחק בר יוסף אר"י האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת שליח אסור בכל הנשים חזקה שליח עושה שליחותו אמר רבא מודה ר' יוחנן באשה שאין לה לא בת ולא אם ולא אחות פשיטא לא צריכא אף ע"ג דאית לה השתא ולבתר דעשאו שליח איגרוש מ"ט כי משוי אינש שליח היכא דהוה מצי לקדושי היכא דאיהו לא מצי לקדושי לא מצי לשווייה שליח:

הלכה יט

המקדש שתי נשים בפרוטה או אשה אחת בפחות משו"פ אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלח וכן קטן שקידש:

הלכה כ

איתמר רב הונא אמר חוששין לסבלונות פירש"י היכא דשדיך ושלח סבלונות בעדים חוששין שמא שלחם לשם קידושין ואע"ג דנתן לה סתם ולא פירש לא הוו קדושין אא"כ דבר עמה תחילה על עסקי קדושין וכל זמן שעסוקין באותו ענין מ"מ חשש קידושין איכא ומדמותיב רבה אשמעתין ממתניתין משמע כפירש"י ורבינו חננאל פי' דחוששין שמא קדשה בפני עדים והלכו להם והא דמייתי בתר הכי הוחזק שטר כתובה בשוק דחיישי' שמא קידשה משמע כפירושו ואסיקנא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן אפי' מיעוטא מסבלי והדר מקדשי אזלינן בתר רובא ור' חננאל גריס מקדשי והדר מסבלי פשיטא לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא קא משמע לן דחיישינן למיעוט להחמיר ואין לתמוה אמאי חיישינן למיעוטא דמצינו נמי בכי האי גוונא דלענין איסור אשת איש זימנין דחיישינן למיעוטא כגון גוסס שמגוייד דאין מעידין עליו כדמוכח בהאשה בתרא (דף קכ:) ואע"ג דרוב גוססין למיתה וכן מים שאין להן סוף (שם קכא.) דאשתו אסורה:

הלכה כא

בעי מיניה רב אחא ב"ר הונא מרבה הוחזק שטר כתובה בשוק מהו א"ל וכי מפני שהוחזק שטר כתובה בשוק מחזקינן לה באשת איש מאי הוה עלה א"ר אסי באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישי' כתבי והדר מקדשי לא חיישי' מקדשי והדר כתבי פשיטא לא צריכא דלא שכיחא ספרא מהו דתימא ספרא איתרמי ליה קמ"ל:

הלכה כב

א מתני' המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מתקדשות. מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אדם א' כלכלה של תאנים ושלהן היתה ושל שביעית היתה ואמר להן הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקבלתה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות:

ב גמ' איתמר קידושין שאין מסורין לביאה כגון שאמר לאב אחת מבנותיך מקודשת לי אביי אמר הוו קידושין רבא אמר לא הוו קידושין ופריך לאביי ממתניתין דקתני מעשה בחמש נשים ובהן ב' אחיות וכו' ואמר להן הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות אחיות הוא דאינן מקודשות הא נכריות מקודשות היכי דמי אי דאמר להו כולכם קני את וחמור הוא וקני את וחמור לא קנה אלא דאמר להו אחת מכם וקתני דאין אחיות מקודשות וקשיא לאביי ומשני לה אביי בדאמר הראויה לביאה מכם תתקדש לי דהשתא ודאי אין אחיות מקודשות דאין א' מהן ראויה לביאה

ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה משום דסבירא ליה דהך פירכא דפריך רבא לאביי מקני את וחמור לאו אליבא דהילכתא היא דקי"ל כרב נחמן בדיני ואיהו דאמר בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קמג.) דקני את וחמור קנה מחצה ומוקים אביי מתניתין בדאמר כולכם אלא דאורחיה דגמרא דמהדר לאוקמא מתניתין ככולהו אמוראי אע"ג דלית הילכתא כוותייהו ומיהו בעל הלכות מוקי מתניתין דוקא בדאמר הראויה מכם לביאה תתקדשי לי ור"י פי' דרבא דפריך מאת וחמור לא פליג ארב נחמן רביה אלא אליבא דמ"ד לא קנה פריך דאיהו על כרחו מפרש מתני' הכי ולא אשכחן אמוראי אחריני דפליגי עליה באוקימתא דמתני' ויש מחלקין דהתם דמפיק להו בתרי ואמר את וחמור קאמר רב נחמן דקנה מחצה אבל הכא דבחדא לישנא מפיק להו דאמר כולכם מודה רב נחמן דלא קנה:

הלכה כד

תא שמע המקדש את בתו אין הבוגרת בכלל הא קטנות בכלל ואמאי הא קידושין שאין מסורין לביאה נינהו ומשני לה רבא בדליכא אלא בוגרת וקטנה וקמ"ל אע"ג דשויתיה בוגרת שליח אין הבוגרת בכלל דלא שביק אינש מצוה דרמיא עליה ועבד מצוה דלא רמיא עליה:

הלכה כה

מכאן דקדק רבינו תם דאם שידך אדם אחת מבנותיו ואמר המשדך בתך מקודשת לי אמרינן שהמשודכת קידש משום דשארית ישראל לא יעשו עולה כדאמרי' לעיל (דף מה:) לא שביק איניש מידי דעביד ביה מצוה ועביד מידי דעביד ביה עבירה וכ"ש אם המשודכת במעמד החתן והאב דדעתייהו עילויה וגם נראה אם אמר לו בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה אחת דליכא לספוקי מידי דגדולה שבכולן קאמר כדאמר לקמן בפ' האומר (דף סד:) אמצעית שמא אית לה ועוד אומר רבינו תם דאפשר להיות דלא חשיב אין מסורין לביאה אלא דוקא אחת מבנותיך כדקתני בסמוך אחת מבנותיך לאחד מבניי אבל בתך מקודשת משמע דוקא גדולה אפי' בלא שידוכין ולא להורות הלכה למעשה אמר כן והילכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם הוא והא חדא מינייהו הלכך כולהו בנתיה בעיין גט:

הלכה כו

אמר רב שמע מינה ממתני' ארבע ונקיט רב בידיה תלת ש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת וש"מ קדשה בגזל אינה מקודשת ואפי' בגזל דידה ממאי מדקתני ושלהן היתה ושביעית היתה וטעמא דשביעית היתה דהפקר נינהו הא בשאר שני שבוע לא ושמע מינה אשה נעשית שליח לחבירתה אפילו במקום שנעשית לה צרה ואע"פ שבכל עדות

שהאשה כשרה לה אין הצרה נאמנת שליחות מיהא כיון דעבדא עבדא כך פרש"י ואין זה שום חדוש כיון שעשאתה שליח והיא נתרצית להיות שלוחה למה לא תהיה שלוחה אע"פ שנעשית לה צרה ור' יצחק פי' דאיצטריך לאשמועינן דאפילו כשקבלה סתם נעשית שליח לחברתה ואני אומר פי' דלא בעי למימר כשקבלה סתם שלא אמרו לה קבלי בשבילנו דפשיטא דלא מהני כלום דאטו אם אמר אדם לאשה התקדשי לי בחפץ זה וקבלה אשה אחרת החפץ בלא צוויה תהיה מקודשת ואין לומר דשאני הכא שהמקבלת גם היא עצמה מתקדשת דכל שכן דגרוע טפי דאדרבה יש לנו לומר דדוקא לעצמה קבלה שהרי לא אמרו לה לקבל בשבילה ואף אם אמרו לה שמא לא הסכימה דעתה לעשות כשליחותן להכניס ארבע צרות לביתה אלא הכי פירושו כשקבלה סתם אמרו לה קבלי בשביל כולנו והיא לא אמרה כן אקבל גם בשבילכם אלא שתקה וקבלה סתם וקא משמע לן דכיון שקבלה בסתם ולא אמרה בפירוש איני רוצה לעשות שליחותכם מסתמא בשביל כולם קבלה ואע"פ שנעשו לה צרות וכן אמר ר' יוחנן המקדש בגזל אינה מקודשת דאמר ר"י גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואותיבנה עלה מהא דתניא קדשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה בו מקודשת ופרקינן התם בגזל דידה ואקשינן והא מדקתני סיפא או שחטף סלע מידה מכלל דרישא בגזל דעלמא ופרקינן פרושי קמפרש קדשה בגזל ובחמס ובגניבה כיצד כגון שחטף סלע מידה ואקשי' והא מתניתא דגזל דידה היא וקאמר רב אינה מקודשת ופרקינן לא קשיא הא דשדיך והא דלא שדיך שמעינן מינה דגזל דעלמא היכא דלא נתייאשו מהם הבעלים אינה מקודשת כלל בין שדיך בין לא שדיך וגזל דידה בדשדיך הוי קידושין ובדלא שדיך לא הוי קידושין כדכתבינן לעיל (פ"א סי' יט):

הלכה כח

ההיא איתתא דהוה קא משיא כרעא במשיכלא דמיא אתא ההוא גברא חטף זוזא מחבריה שדא לה ואמר מקודשת לי אתו לקמיה דרבא אמר להו לית דחש לה להא דר' שמעון דאמר סתם גזילה יאוש בעלים הוא:

הלכה כט

ההוא אריסא דקדיש במוזא דשמכי אתא לקמיה דרבא אמר ליה מאן פלג לך וה"מ במוזא אבל בכישא מצי א"ל אנא שקלי כישא את נמי שקול כישא דכישא ככישא אבל במוזא מקפיד בעל הבית שמא יתן לו קטנה והוי גזל מעיקרא:

הלכה ל

ההוא גברא דקדיש בפרוזמא דשיכרא אתא מריה דביתא אשכחיה אמר ליה אמאי לא תיתיב ליה מהא חריפתא אתא לקמיה דרבא אמר להו לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד אבל הא מחמת כיסופא הוא דאמר לה הכי:

הלכה לא

א מתני' המקדש בערלה ובכלאי הכרם ובשור הנסקל ובעגלה ערופה ובציפורי מצורע ובשער נזיר ובפטר חמור ובבשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. במס' עבודת כוכבים פ' ר' ישמעאל (עבודה זרה (דף נד:) ד"ה למעוטי) פרש"י דאיהו אסור לאיתהנויי מהנך דמים לפי שהן דמי ערלה בידו אבל לאשה שרי לאיתהנויי שאינן דמי ערלה לגבי דידה ואע"פ שנהנה במה שמתקדשת לו בו גבי קדושי אשה לא החמירו כל כך ולא אסרו ליקח מהנך דמים אלא כגון כלים ופירות שהוא דבר הניכר ונראה אי נמי גבי קדושי אשה התירו משום ביטול פריה ורביה ומודה רש"י דלדידיה נמי שרי מדאורייתא כיון דלא תפסי דמיהן וכן משמע בפ"ק דחולין (דף ד.) גבי חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין ומסיק משום דלא שביק התירא ואכיל איסורא ואם היו החליפין אסורין אף מדאורייתא מה היו מרויחין בחילוף וכן פרש"י התם דאע"ג דבחמץ של עובדי כוכבים דנחלף בשלהם נמי איכא איסורא שהוא משתכר באיסורי הנאה מ"מ כל מה דמשכח התירא טפי שקלי ונראה שדקדק רש"י לאסור מדרבנן מהא דאמרי' בנדרים פ' השותפין (נדרים דף מז.) בעי רמי בר חמא קונם פירות הללו על פלוני מהו בחילופיהן וכו' ת"ש המקדש בערלה ובכלאי הכרם וכו' ודייק מדקתני בסיפא מכרן וקידש בדמיהן מקודשת אלמא חליפי איסורי הנאה מותרין ודחי דילמא לכתחילה הוא דלא הא אי עבד עבד ותימה א"כ מאי פריך בריש פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סב.) גבי שוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור מ"ט אילימא משום דאיסורי הנאה שכרו אסור והרי ערלה וכלאי הכרם דאסורים בהנאה ותנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ומאי קשיא ליה הא אמרינן לכתחלה אסור ליהנות וי"ל דמשמע ליה דאסור בין לדידיה בין לאחרים כמו ביין נסך והלכך פריך לאחריני אמאי אסור מאי שנא מחליפי ערלה דשרו לאחריני כדאשכחן בהדיא גבי חמץ של עוברי עבירה שמותר לאחר הפסח מיד מפני שהן מחליפין ומה שחילק רש"י בין כלים ופירות ובין קדושי אשה משום דכלים ופירות הוא דבר הניכר ונראה או שהקילו בקדושי אשה משום מצות פריה ורביה נראה לי שלא היה צריך לזה דקדושי אשה נמי לא שרי לכתחלה לקדושי בדמי ערלה אלא אם בדיעבד קידש בדמיהן מקודשת

וכן פירות וכלים נמי אסור לקנות מדרבנן מדמי ערלה דאע"פ דאיסורי הנאה לא תפסי דמיהן גזרו רבנן שלא יהנה מחליפיהן גזירה אטו הן עצמם אבל אם בדיעבד לקח מדמי איסורי הנאה פירות וכלים על חליפין לא גזור רבנן ושכרו אסור דמס' ע"ז משמע ליה כמו יין נסך דאף חליפי השכר אסורין לכן פריך ליה ממכרן וקידש בדמיהן מקודשת אלמא דחליפי חליפין שרו אם קידש בדמיהן מקודשת וא"ת והא הני זוזי לאו דידיה נינהו שצריך להחזיר הדמים כיון שמכר לו איסורי הנאה וי"ל דמיירי כשמכרו לעובד כוכבים או לישראל והכיר בהן דהוו מעות מתנה: ירושלמי (סוף ה"ט) מכרן וקידש בדמיהן מקודשת רבי חגי בשם רבי זעירי שאין תופסין דמיהן א"ר חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזל פי' לפיכך היא מקודשת לפי שאין תופסין דמיהן לאיסור ודייק מינה ר' חנינא שמקדשין בגזל דמאחר שאין דמיהן נכנסין תחתיהן לאיסור נשארו הן אסורין [והמעות] גזל הן בידו ואנן דקי"ל דקדשה בגזל לפני יאוש אינה מקודשת צריך לאוקמה כדפרישית ואי לאו הירושלמי דמחשיב ליה גזל לא הוה קשיא לי מידי דהני דמים לאו גזל הן בידו כי בתורת מקח באו לידו ואע"ג דמקח טעות הוא ישלם מביתו אבל הני זוזי להוצאה נתנו לו: מנלן. פי' שאין הדמים נתפסין לאיסור מדגלי רחמנא בעבודת כוכבים והיית חרם כמוהו כל שאתה מהוה ממנו הרי הוא כמוהו מכלל דכל איסורי שבתורה שרו ונילף מיניה משום דהוו עבודת כוכבים ושביעית שני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין עבודת כוכבים הא דאמרן שביעית מאי היא דתניא כי יובל היא קודש תהיה לכם מה קודש תופס את דמיו ומוכח בשמעתין דהמקדש באיסורי הנאה דרבנן מקודשת מדאמרינן תניא המקדש בפטר חמור בבשר בחלב בחולין שנשחטו בעזרה ר' שמעון אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת אלמא חולין שנשחטו בעזרה [לר"ש] לאו דאורייתא משמע דאיכא איסורא דרבנן ואפ"ה א"ר שמעון דמקודשת מיהו אשכחן בפ"ק דפסחים (דף ז.) אמר רב גידל המקדש בחיטי קורדנייתא משש שעות ולמעלה אין חוששין לקידושין ואע"ג דחיטי קורדנייתא קשין וחימוצו דרבנן ויש לחלק משום דחמץ בפסח עיקרו מדאורייתא אבל חולין שנשחטו בעזרה לר' שמעון כל איסורו מדרבנן והתם נמי פעמים מקודשת כמו שפר"ת דדוקא משש שעות ולמעלה ואף על גב דחיטי קורדנייתא חימוצו מדרבנן מכל מקום איסור חמץ הוי מדאורייתא למעלה משש שעות אבל בשעה ששית דאיסור חמץ דרבנן וגם חמץ חיטי קורדנייתא דרבנן חוששין לקידושין ודלא כפרש"י שפי' מתחילת שש ולמעלה דלישנא משש ולמעלה משמע מסוף שש ולהכי אמרי' בריש פסחים (דף ד:) דכ"ע חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנלן היינו מסוף שש דמייתי עלה קרא דאסור מחצות ואילך וכן הא דאמרי' בערבי

פסחים (דף צט:) מט' שעות ולמעלה היינו מסוף ט' והא דקאמר בריש כל שעה (פסחים דף כא:) עבר זמנו אסור בהנאה פשיטא לא נצרכא אלא לשעות דרבנן וכי הא דאמר רב גידל המקדש משש שעות ולמעלה וכו' הכי מייתי ראיה כי היכי דבשעות דאורייתא וחמץ דרבנן אין חוששין לקידושין הכי נמי בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן:

ב מתני' המקדש בתרומות ומעשרות ומתנות כהונה במי חטאת ובאפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל:

ג גמ' אמר עולא טובת הנאה אינה ממון ומתני' מוקי לה בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין כתב ר"ח אע"ג דסלקא שמעתתא דטובת הנאה אינה ממון קיימא לן דממון הוא דהכי אסיק רבא למתני' דקונם כהנים ולוים נהנים לי בפרק אלו נדרים (נדרים דף פה.) דטובת הנאה ממון ומילתא דרבא עיקר וכן הלכה:

פרק ג

הלכה א

א האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני בת ישראל לכהן (או בת כהן לישראל לא) תאכל בתרומה מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת בת ישראל לכהן [או בת כהן לישראל] לא תאכל בתרומה וא"ת מאי קמשמע לן ברישא דמתניתין דמקודשת לשני וכי בשביל שנהג בחבירו מנהג רמאות לא תהא מקודשת לו ועוד מדקאמר וכן האומר לאשה משמע דומיא דסיפא דאתא לאשמועינן דמקודשת לשני ולא לראשון מילתא דפשיטא היא היאך תתקדש לראשון וי"ל דמיירי כשאמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת נתינת קידושין אמר הרי את מקודשת לי דסד"א דלי דקאמר כלומר לעשות שליחותי לקדשך למי ששלחני לקדשך ותתקדש לראשון קא משמע לן דמקודשת לשני ומיירי שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקידושין שאמר הרי את מקודשת לי דאל"כ אדעתא דמה שאמר לה תחלה לקדשה לפלוני קבלה הקידושין אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות לא הוי הקדש:

ב גמ' תנא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות: רבין חסידא אתא לקדושי איתתא לבריה קדשה לנפשיה והתניא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות לא יהבוה ניהליה לבריה אבעיא לאודועי סבר אדהכי והכי אתי אחרינא ומקדש לה:

הלכה ב

רבה בר בר חנה יהב זוזי לרב אמר ליה זיל זבנה ניהליה להאי ארעא אזל זבנה לנפשיה והתניא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות באגי דאלימי הוה. לרב נהגי ביה כבוד לרבה בר בר חנה לא נהגי ביה כבוד איבעי ליה לאודועי סבר אדהכי והכי אתי אחרינא וזבין לה. רב גידל הוה מהפך בארעא למיזבן יתה אזל רבי אבא זבנה אזל רב גידל קבליה לר' זירא אזל ר' זירא קבליה לר' יצחק נפחא אמר ליה המתן עד שיעלה אצלנו לרגל כי סליק אשכחיה א"ל עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה מהו אמר ליה נקרא רשע ומר מ"ט עבד הכי א"ל לא הוה ידענא השתא נמי ניתביה ניהליה מר א"ל זבוני לא מזבנינה לה דארעא קמייתא היא ולא מסמנא מילתא דאמר מר המוכר נכסיו הראשונים אינו רואה סימן ברכה לעולם אי בעי (ליה) במתנה נישקליה רב גידל לא נחית לה דכתיב ושונא מתנות יחיה [ר' אבא לא נחית לה משום דהפיך בה רב גידל] לא מר נחית לה ולא מר נחית לה ומיתקריא ארעא דרבנן. עני המהפך בחררה פרש"י חררה של הפקר וקשה לר"ת מהא דתנן במס' פאה ומייתי לה בפ"ק דב"מ (דף י.) גבי פאה נפל עליה פירש טליתו עליה מעבירין אותה ממנו דמשמע דאותו שנטלה לא מיקרי רשע ונראה לרבינו תם ז"ל דבהפקר ומציאה לא מיקרי רשע לפי שאינה מצויה בכל מקום וכל הזריז לקדום ולזכות בה מותר ודוקא במכר או שכירות שיכול למצוא לקנות או להשתכר במקום אחר כי הך עובדא דרב גידל והיינו נמי עני המהפך בחררה שממציא עצמו אצל בעל הבית לעובדו כדי שיתן לו לפעמים חררה כי זה יכול למצוא גם הוא במקום אחר ובכי האי גוונא אמרינן (ב"מ דף קח:) גבי דינא דבר מצרא שתקנו במכר ולא במתנה והא דאמרינן בפ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף נד:) בנכסי העובדי כוכבים הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן משום דעובד כוכבים כי מטו זוזי לידיה אסתלק וישראל לא קני עד דמטא שטרא לידיה ופסק רשב"ם נהי דזכה המחזיק מכל מקום רשע מיקרי כמו עני המהפך בחררה ורבינו תם אומר דאפילו רשע לא איקרי בדבר של הפקר כדפרישית והא דאמרינן בפרק לא יחפור (בבא בתרא דף כא.) מרחיקין מצודת הדג מן הדג ופירש"י שארב דג אחד לצודו שהדייגים הבאים לפרוש מצודותיהם מרחיקים אותה כמלא ריצת הדג אע"ג דהוי דבר של הפקר יש לחלק משום דדמי ליורד לאומנתו של חבירו כדקאמר התם גבי בר מבואה דאוקי ריחיא וכו' דא"ל קא פסקת לחיותאי ועני

המנקף בראש הזית דאמרי' בפרק הניזקין (גיטין דף נט:) מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום שאני התם שטרח בהם העני להפילם לארץ וסמכה דעתיה עלייהו:

הלכה ג

וכן האומר לאשה התקדשי לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום וכו' לא בא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת ואף על פי שנתאכלו המעות מאי טעמא הני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו דפקדון ברשותיה דמריה קא מתאכיל והני ברשותה קא מתאכיל למלוה לא דמו דמלוה לאו לקידושין יהביה ניהליה הני בתורת קידושין יהבינהו ניהליה ואי חזרה בה בעי' לאהדורי להנהו דמי הלכך חשבינהו להו כאילו איתנהו בעינייהו ראיתי מן המפרשים שדקדקו מן המשנה דקתני התקדשי לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני ומדלא קתני אינה מקודשת לראשון רצו לדקדק דלא פקעי לגמרי קדושי ראשון אלא אם מת שני או גירשה בתוך שלשים יום חלו קדושי ראשון והכי איתא בירושלמי (כאן הל"א) לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירשה חלו עליה קדושי ראשון לאחר שלשים יום מת אחר שלשים יום או גירשה לא חלו עליה קידושי ראשון ודבר תימה הוא דמכי פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר כבר חזרה בו מקדושי ראשון ואפילו לריש לקיש דאמר אינה חוזרת דאין דיבור מבטל דיבור מודה הוא דאם קבלה קידושין מאחר דאתי מעשה ומבטל דבור כדמתרץ לקמן כשתרם בעל הבית את כריו דהוה ליה מעשה וכיון שחזרה היאך יחזרו ויחולו קידושי ראשון ודיוקא דמתני' לאו כלום הוא דניחא ליה טפי למימר מקודשת לשני דממילא שמעינן דפקעי קידושי ראשון אבל אי הוה תנא אינה מקודשת לראשון לא ידעינן שפיר מאי דין השני וראיתי בירושלמי שלי וראיתי משובש: לא בא אחר וקדשה וחזרה בה מהו הוא הדין דהוה מצי למיבעיא בדידיה אלא משום דמתניתין איירי בדידה שבא אחר וקדשה מיבעיא ליה בדידה אם לא בא אחר וקדשה ועוד דריש לקיש הוה מודה ביה דדוקא באשה קאמר משום דנתינת המעות לידה חשיב כמעשה להאי לישנא. ר' יוחנן אמר חוזרת וריש לקיש אמר אינה חוזרת ר' יוחנן אמר חוזרת אתי דבור ומבטל דבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת לא אתי דבור ומבטל דבור רב זביד מתני לה להא שמעתא אהא וכן היא שנתנה רשות לשליח לקדשה והלכה היא וקדשה את עצמה אם שלה קדמו קידושיה קידושין ואם שלו קדמו קידושיו קידושין לא קדשה עצמה וחזרה בה מהו פי' חזרה בה שלא בפניו ועדיין לא קדשה שלוחה ר' יוחנן אמר חוזרת אתי דבור ומבטל דבור וריש לקיש אומר אינה חוזרת לא אתי דבור ומבטל דבור והלכתא כר' יוחנן

בתרתי: מקודשת לשני. אמר רב מקודשת לשני לעולם ושמואל אמר מקודשת לשני עד ל' יום לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון: מקודשת ואינה מקודשת רב אמר מקודשת ואינה מקודשת לעולם ולא פקעי קידושיה אלא בגט ושמואל אמר מקודשת ואינה מקודשת עד שלשים יום לאחר שלשים יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון והלכתא כרב בתרתי אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחד ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים מראשון ומאחרון צריכה גט ומאמצעי אינה צריכה גט ממה נפשך אי תנאי הוי דקמא קידושין דהנך לאו קידושין אי חזרה הוי דבתרא קידושין דהנך לאו קידושין פשיטא מהו דתימא הך לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי ליטא מכל חד וחד קמשמע לן ורב אלפס ז"ל לא כתב הך דאביי וגם הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' אישות) כתב דצריכה גט מכל אחד ואחד מפני שהיא מקודשת לכולן מספק ותימה הוא בעיני למה לא יהא הלכה כאביי דהא ליכא מאן דפליג עליה. עולא אמר ר' יוחנן אפי' מאה תופסין בה מ"ט שוו נפשייהו כי שרגא דליבנא וכל חד וחד רווחא לחבריה שבק: ר"ח פסק כר' יוחנן וטעמא דידיה משום דאמר במס' י"ט (דף ד:) דהלכה כר' יוחנן כנגד רב ושמואל ומסתברא הכא כפסק רב אלפס משום דפריך לר' יוחנן ממתניתין דמהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואיצטריך לשנויי אליביה דהא דאמרינן מהיום ולאחר מיתה חולצת ואינה מתייבמת גזירה אטו מהיום אם מתי וסוגיא דגמרא בכל דוכתי משום דמספקא לן אי תנאי היי אי חזרה הוי ועוד בפרק בתרא דגיטין (דף פב:) דדחיק גמרא למצוא אשת שני מתים ולר' יוחנן משכחת לה בכה"ג:

הלכה ד

א מתני' האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת ויתן ע"מ שאתן לך מכאן ועד שלשים יום נתן לה בתוך שלשים יום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת על מנת שיש לי מאתים זוז הרי זו מקודשת ויש לו ע"מ שאראך מאתים זוז הרי זו מקודשת [ויראה לה] ואם הראה על השולחן אינה מקודשת:

ב גמ' איתמר רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אמר לכשיתן מאי ביניהו איכא ביניהו שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר לרב הונא לא תפסי לרב יהודה תפסי והילכתא כרב הונא דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ע"מ שיש לי מאתים זוז הרי זו מקודשת ויש לו וליחוש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו לא קשיא הא בקדושי ודאי הא בקידושי ספק ואפי' הוא אמר אין לי מקודשת מספק דחיישינן שמא נתחרט ורוצה

לבטל הקידושין: תוספתא (בפ' זה) על מנת שיש לי ביד פלוני אע"פ שאמר אין לו בידי מקודשת שמא עשו קנוניא ע"מ שיאמר יש לי בידו אם אמר יש לו בידי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. עוד שנינו בתוספתא (שם) האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל ונתן לה שו"פ הרי זו מקודשת מיד עד שיאמר לא דברתי ולא עשיתי דברי ר"מ וחכמים אומרים אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ולכאורה נראה דבהכי פליגי ר"מ סבר מקודשת מיד דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי עד שיאמר לא קיימתי התנאי ונאמן לומר קיימתי התנאי כיון שאין האשה יכולה להכחישתו וחכמים סברי דלא נגמרו הקידושין עד שיתקיים התנאי ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר קודם שנתקיים תנאו מקודשת לשני דלית להו כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולא פליגי אהא דאמר ר"מ שהוא נאמן על קיום התנאי דאם כן הוה להו למימר אם נתקיים התנאי בעדים ומיהו קשיא אמאי לא חיישינן שמא נתחרט ורוצה לבטל הקידושין ואומר שלא קיים התנאי כי היכי דחיישינן שמא יש לו מאתים זוז אף על פי שהוא אומר שאין לו הלכך צריך לפרש אם נתקיים התנאי כלומר אם ידוע בעדים שנתקיים התנאי מקודשת ודאי ואם לאו אינה מקודשת בודאי אלא ספק מקודשת: ואם הראה על השלחן אינה מקודשת. תנא לא נתכוונה אלא לראות משלו פשיטא לא צריכא אע"ג דנקיט זוזי בעיסקא:

הלכה ה

א מתני' על מנת שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת ויש לו ע"מ שיש לי במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת על מנת שאראך בית כור עפר הרי זו מקודשת ויראנה ואם הראה בבקעה אינה מקודשת:

ב גמ' על מנת שיש לי במקום פלוני וכו' פשיטא מהו דתימא מצי אמר לה מאי נפקא לך מינה אנא טרחנא ומייתינא קמשמע לן ובהא מסתברא שאם אין לו באותו מקום אפי' קידושי ספק אין כאן דאי אפשר שאם היה לו בית כור עפר באותו מקום שלא היה ידוע וכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' אישות הל"ג) דה"ה במאתים זוז אם אמר שיש לו במקום פלוני והיו לו במקום אחר דאינה מקודשת ונחלקו עליו בזה משום דזוזי בקל להוליכם ממקום למקום ומצאתי בתוספתא כדבריו על מנת שיש לי מאתים זוז הרי זו מקודשת שמא יש לו בסוף העולם על מנת שיש לי במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת:

ג מתני' רבי מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי שנאמר ויאמר משה אליהם אם יעברו וגו' וכתיב ואם לא יעברו ר' חנינא בן גמליאל אומר צריך

היה הדבר לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו ולעיל בפ' האיש מקדש (סי' טו) כתבתי דין תנאי כפול גבי דברים שבלב ובגיטין פרק מי שאחזו (סי' ח ט י):

הלכה ו

מתני' המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוויה לוויה והרי היא כהנת עניה והרי היא עשירה עשירה והרי היא עניה הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו:

הלכה ז

א האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת האי תנא סבר אין קידושין תופסין ביבמה לשוק ולא קי"ל הכי (יבמות דף צב:) וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום ומדקדק מינה בירושלמי (ה"ה) הא בת יום אחד מתקדשת בכסף:

ב מתני' האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל דבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואם לאו אינה מקודשת:

ג גמ' אמר ריש לקיש והוא שנתן לה שוה פרוטה אבל בשכר לא מ"ט משום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוה ליה מלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת הקשו בתוס' מאי קמ"ל דבכל הנהו תנאי לעיל (דף ס) פריך פשיטא ותירצו קמ"ל דמקודשת כיון שדבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל ואינה יכולה לומר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפיצה ובתוספתא פ"ג שנינו ע"מ שאדבר עליך לשלטון אם דבר עליה לשלטון כדרך המדברים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת במה שאדבר עליך לשלטון אם דבר עליה בש"פ מקודשת ואם לאו אינה מקודשת משמע שדברים ידועים הן מה שיש לו לדבר עליה [כשאמר ע"מ]:

ד מתני' ע"מ שירצה אבא רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת מת האב הרי זו מקודשת מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה:

ה גמ' מאי ע"מ שירצה אילימא עד דאמר אין אימא מציעתא מת האב הרי זו מקודשת הא לא אמר אין אלא ע"מ שישתוק אימא סיפא מת הבן מלמדין את האב לומר שאינו רוצה אמאי והא אישתיק ומשמע ליה דאיירי בכל ענין אפילו אחר ששמע. אלא אמר לה ע"מ שלא ימחה אבא פי' סיפא איירי כשאמר ע"מ שלא ימחה אבא אבל אם אמר בסתם ע"מ שירצה אבא מפרשינן ליה ע"מ שישתוק אבא הלכך רצה האב ששתק בשעת

שמיעה מקודשת ואם לא שתק אלא מיחה אינה מקודשת ואם אמר ע"מ שלא ימחה אבא מת האב עד שלא מיחה הרי זו מקודשת אבל כל ימיו אינן קידושין דכל ימיו יכול למחות אבל רישא לא מיתוקמא בעל מנת שלא ימחה דא"כ מאי רצה האב מקודשת והלא יכול למחות לעולם ואפילו אמר אין בשעה שישמע מכל מקום אם יחזור וימחה בטלו הקידושין דע"מ שלא ימחה קאמר והרי מיחה ואפי' את"ל דאחר שאמר אין שוב אינו יכול למחות מ"מ לא מצינו לפרושי רצה האב דאמר אין דדומיא דע"מ שירצה אבא דהיינו שלא ימחה יש לנו לפרש רצה האב שלא מיחה וזה אי אפשר דאפילו לא מיחה יכול עדיין למחות ואינה מקודשת ודאי ורב יוסף מפרש מתניתין דעל מנת שירצה אבא היינו על מנת שלא ימחה ואם קבע זמן למחאתו עבר הזמן ולא מיחה מקודשת ואם לא קבע זמן כל ימיו יכול למחות וי"א דהלכה כרב יוסף דמוקי מתניתין בחד טעמא אבל הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' אישות הל"א) כתב כאוקימתא דר' ינאי וכן מסתבר דמתני' סתמא בלא קביעות זמן:

הלכה ח

א מתני' קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה ובא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן זה אומר אני קדשתיה וזה אומר אני קדשתיה שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס:

ב גמ' [אמר רב] נאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס נאמן ליתן גט אין אדם חוטא ולא לו ואינו נאמן לכנוס אימר יצרו תוקפו ורב אסי אמר אף נאמן לכנוס ומודה רב אסי באומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קדשתיה שאינו נאמן לכנוס תניא כוותיה דרב אסי קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה ובא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן אף לכנוס כנסה ובא אחד ואמר אני קדשתיה לא כל הימנו לאוסרה עליו האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודע למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קדשתיה אינו נאמן לכנוס מפני שמחפה עליו:

הלכה ט

תניא בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת שתים עשרה שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמים ולהקדשות אבל לא למכות ולא לעונשים ומיירי כשהביא שתי שערות ומעיד עליהם שבאו לכלל שנים ואי לאו הכי שומא בעלמא הוא אבל אם לא הביא שתי שערות אפילו עדים מעידים שהוא בן י"ג שנה לא הגיע למכות ולעונשין דהא לחליצה בעי בדיקה אפילו הגיע לכלל שנים כדאיתא בפרק יוצא דופן (נדה דף מו.) ותימה הוא אם לאחר שהביא שתי שערות למה לא נסמוך אהימנותיה דאב אפילו למכות ולעונשין

דא"כ כל יבם קטן שהגדיל ואין שנותיו ידועין לנו ע"פ עדים לא נסמוך על דברי האב ואפי' הביא שתי שערות ומיהו אם יש שערות מרובות או שתי שערות שוכבות שאין מצוי שיבא בענין זה קודם הזמן נראה דבכי האי גוונא סמכינן ארובא ואפילו למאן דחייש למיעוטא מודה בהא דמילתא דלא שכיחא היא כלל ועוד מצינו למימר דאי איכא שערות סמכינן אסהדותיה דאב אף למכות ולעונשים והכא מיירי שהאב מעיד על מעשה שהיה כבר דבההיא שעתא היה בן י"ג שנה ויום אחד וגם הביא שתי שערות ואם תאמר כיון דמיירי שמעיד על השנים ועל השערות הוה ליה למימר בני זה גדול בתי זו גדולה למה הזכיר שנים וי"ל דאגב אורחיה קמ"ל לאפוקי ממאן דתנא בפרק יוצא דופן (נדה דף מה:) איפכא דתינוק גדול בבן י"ב ותינוקת בבת י"ג:

הלכה י

א מתני' קדשתי את בתי קטנה קדשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה והרי היא קטנה נאמן קדשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה והרי היא גדולה אינו נאמן נשבית ופדיתיה בין כשהיא קטנה והרי היא קטנה בין כשהיא קטנה והרי היא גדולה אינו נאמן:

ב גמ' מאי שנא רישא גבי קידושין דנאמן ומאי שנא סיפא גבי שבויה דאינו נאמן א"ר אשי רישא רחמנא הימניה כדרב הונא דא"ר הונא אמר רב מניין לאב שנאמן לאסור את בתו שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה לנישואין הימניה רחמנא לאב בשבויה לא הימניה רחמנא לאב:

הלכה יא

א מתני' מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן:

ב גמ' נימא מתני' דלא כר' נתן דתניא בשעת קידושין אמר יש לי בנים בשעת מיתתו אמר אין לי בנים בשעת קידושין אמר אין לי אחים בשעת מיתתו אמר יש לי אחים נאמן להתיר ואינו נאמן לאסור דברי רבי נתן אומר נאמן אף לאסור אמר אביי מתני' דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני אמר יש לי בנים נאמן ואפי' אתו סהדי אח"כ דאית ליה אח מותרת לשוק יש לי אחים אינו נאמן לאו כל הימנו לאוסרה אעלמא ברייתא דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרי' מה לי לשקר מאי קאמר למיפטר' מיבם מצי פטר לה בגיטא רבי סבר מה לי לשקר כעדים דמו ואתו עדים ועקרוה לחזקה ור' נתן סבר מה לי לשקר כחזקה דמי ולא אתיא חזקה ועקרה חזקה רב אלפס לא הביא כל זה וכתב הר"ז הלוי ז"ל מהלכות הרב נראה דהלכה כרבי ואין נאמן לעולם לאסור דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולפיכך לא הזכיר זו הברייתא מחלוקת דרבי ור' נתן והקשה עליו הרמב"ן דאדרבה היה צריך להביאה כדי שנדע דרבי קאמר אפילו היכא דמוחזק לן באחי ובשעת

מיתה מיהדר קא הדר ביה ומרע לדיבוריה אפ"ה נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דלא שמעינן ליה ממתניתין ופי' הוא דלהכי השמיט רב אלפס ז"ל דהך שינויא דשני אביי לאו דסמכא היא דודאי היכא דמוחזק לן באחי לא מהימן למימר אין לי אחים להתירה לשוק ושינויא דחיקא הוא דשני אביי לאוקמא מתני' כר' נתן וליתיה להך שינויא אלא ברייתא נמי בדלא מוחזק לן באחי ואפי' הכי לר' נתן נאמן אף לאסור לחומרא דמילתא דעבידא לאגלויי חיישינן לדברי הבעל כדקס"ד מעיקרא וכן מוכח הסוגיא דיש נוחלין (דף קלד.) דהיכא דמוחזק לן דאית ליה אחי דלא מהימן למימר דלית ליה אחי דתנן התם זה בני נאמן ואוקמוה דצריכה למימר דאף על גב דמוחזק דאית ליה אחי נאמן לומר זה בני ומשמע דווקא זה בני הוא נאמן לומר שאינו סותר לגמרי החזקה אבל לסתור לגמרי החזקה ולומר אין לי אחים אינו נאמן ועוד אמרי' התם (דף קלה.) ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתה דלית ליה אחי ואמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דמוחזק לן דלית ליה ועוד הא קאמר בשעת מיתה דלית ליה אחי א"ל אביי והא אמרי דאיכא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה ומסיק התם אמר לו רבא לרב נתן בר אמי חייש לה והשתא לקלא בעלמא חיישינן ועקרינן לחזקה וגם את דבורו שאמר דלית ליה אחי כל שכן היכא דמוחזק לן דאית ליה אחי ואמר אין לי אחים שאינו נאמן להכחיש החזקה לגמרי אף על פי שנאמן להוציאה מחזקת יבום ולומר זה בני להתירה לשוק מ"מ אינו נאמן לעקור חזקת אח דמיגו להכחיש את החזקה לגמרי לא אמרי' ועוד דקי"ל בפ"ק דבתרא (דף ו.) לא אתי מה לי לשקר ועקרה החזקה גבי פרעו לאחר זמנו וכן בפרק האשה (דף קטו.) מיבעיא לן אי אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה ולא איפשיטא הלכך לא סמך רב אלפס אהך שיטיא להקל ולכך השמיטה:

הלכה יב

א מתני' המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות קדשתי את בתי קטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דברי ר"מ ור' יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות וקי"ל ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

ב מתני' האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה

בקרוביו קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי הוא אסור בקרובות גדולה וגדולה מותרת בקרוביו ומותר בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו. קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדולה וגדולה אסורה בקרוביו:

הלכה יג

א כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהל' אישות הלי"ח) העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה השליח ואמר לעצמי קדשתי' והאשה אומרת לראשון ששלחו נתקדשתי אם לא עשה השליח בעדים הרי השליח אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו והאשה אסורה בקרובי המשלח והמשלח מותר בקרובותיה ואם הוחזק השליח בעדים ה"ז מקודשת לראשון אמרה איני יודעת למי נתקדשתי אם למשלח אם לשליח אם לא הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לשני ואם הוחזק שהוא שלוחו שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ובירו' בריש פירקין מצא דברים הללו ואינם מובנים לי דבריו דנהי דהוחזק השליח בעדים היאך תתקדש לראשון הרי הוא עומד וצווח אע"פ שמנני שליח בפני עדים חזרתי בי משליחותו ולעצמי קדשתיה וברישא נמי למה מותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו שליח וגם האשה אומרת שנתקדשה לו ומאי נפקא מינה במה שלא הוחזק בעדים הרי הודה שעשאו שליח וצ"ע:

ב גמ' (איתמר אמר שמואל) קדשתני והוא אומר לא קדשתיך [איתמר אמר שמואל] מבקשין אותו ליתן גט אמר רב אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה: איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין ואפי' שניהם מודים וכן הלכתא. ואי קשיא הא דתנן האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני אסור בקרובותיה התם כגון דאמר לה קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים:

הלכה יד

ת"ר שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהן וחבילה עמהן זה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי ואשה אומרת אלו שני עבדי וחבילה שלי צריכה שני גיטין וגובה כתובתה מן החבילה ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובתה. מכאן יש לדקדק דלרבנן דאמרי לא משתעבדי היינו אפילו מיניה וכן משמע בנדרים פ' ר' אליעזר (נדרים דף סה:) דתנן אפילו אתה מוכר שער ראשך חייב ליתן לה כתובה ודייק בגמרא ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובתה ונראה דביתמי אפילו ר"מ מודה דמטלטלי דידהו לא משעבדי בכתובתה דאי לא תימא הכי נמצא סברת ר"מ ורבנן הפוכה דלר"מ עדיפא כתובה מבעל חוב דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה ולב"ח

לא משתעבדי ולרבנן גריעה כתובה מב"ח דמטלטלי דידיה משתעבדי לב"ח ולכתובה לא משתעבד' אלא ודאי מיתמי כ"ע לא פליגי דלא משתעבדי ולא פליגי אלא מיניה וקשה דהא מטלטלי דמתנה גביא לר"מ כדמוכח בפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף צט.) גבי יש מוכר את אביו להגבות לאמו כתובה ומוקי לה כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה אלמא אלים כח יתמי מכח מתנה דמטלטלי דיתמי לא גביא אפילו לר"מ כדפרישית ומטלטלי דמתנה גביא ובפרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קלג.) משמע איפכא דאלים כח מתנה מכח יתמי דקאמר התם השתא ירושה דאורייתא אלמנתו נזונית מנכסיו מתנה דרבנן לא כ"ש משמע הא ממתנה דאורייתא אינה ניזונית אע"ג דמן היורשין מיתזנא וכן משמע בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מט:) גבי כותב נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהן משמע הא כתבו לאחר אין ניזונית אלמא יש כח למתנה טפי מירושה וי"ל דההיא דפרק נושאין דקאמר ועמד וכתב כל נכסיו לבנו במתנת שכיב מרע אירי דגריעה מירושה דאורייתא ולהכי גבי כתובה מינה וה"ה ב"ח גובה ממטלטלי דמתנת ש"מ ומיהו יש לדחות הנך ראיות דלעולם יש כח לירושה להפקיע שיעבור יותר ממתנה והא דנקט בפרק נערה כותב נכסיו לבניו איכא למימר דלא נקט בניו אלא משום דאיירי נמי במטלטלין ובכותב לאחר ודאי לא היתה אשתו ניזונית ממטלטלי אבל ממקרקעי שנתן היתה ניזונית וההיא דיש נוחלין איכא למימר דנקט מתנה דרבנן משום דבההיא הוי כ"ש אבל מתנה דאורייתא לא הוי כ"ש אבל ה"ה מיהא הוי דירושה ומתנה דאורייתא דין א' להן ומיהו יש לדקדק דאלימא כח מתנה טפי מכח יורשים מהא דאמרינן בפ"ק דמציעא (דף יב:) מצא שטר שיש בו אחריות נכסים לא יחזיר אפילו כשחייב מודה דחיישינן לפרעון ולקנוניא ושטר שאין בו אחריות יחזיר משום דלא גבי ממשעבדי ואי גבי ממתנה אמאי יחזיר אלא ודאי לא גבי ומן היורשין גבי דהא פסקינן בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קעו.) הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ויש נפקותא גדולה בדבר זה דאי אלימי כח יורשין מכח מתנה כדמשמע לכאורה בההיא דנושאין א"כ בזמן הזה שתקנו גאונים דכתובה ומזונות גבי ממטלטלי דיתמי כמו שכתוב בשטר דכתב רב שרירא גאון שכתבו וחתמו בעיזקתא דריש גלותא ובעיזקתא דריש ישיבה כ"ש דגבו ממטלטלין דמתנה אפילו במתנה דאורייתא אבל אי כח דמתנה אלים כדמוכח ההיא דשנים אוחזין מצינו למימר דנהי דתקנו גאונים שיגבו ממטלטלי דירושה מ"מ ממטלטלי דמתנה לא גבו לא מיבעי אם נתן האב דלא גבו אלא אפילו נתנו יתומים נמי לא גבו אע"פ שהיו משועבדים להם בשעת מיתה קודם מתנה כדאשכחן פרק מציאת האשה (כתובות דף סט.) גבי אחין ששעבדו דאין מוציאין למזונות אע"ג דאם לא שעבדו

היתה ניזונית מהן ומיהו ממתנת ש"מ מדרבנן גבי מההוא ק"ו דיש נוחלין דהשתא ירושה דאורייתא אלמנה גובה כתובה ונזונית מהן מחמת תקנת הגאונים מתנת ש"מ לכ"ש ולענין פסק הלכה הכי הילכתא דעדיפא כח מתנה מכח ירושה כדמוכח ההיא דשנים אוחזין וההיא דפ' נושאין איכא לאוקמי במתנת שכיב מרע כדפרישית לעיל הלכך אפילו כשתקנו הגאונים דכתובה ומזונות גבו ממטלטלי דיתמי ממטלטלי דמתנת בריא לא גבו וכן מצינו שב"ח אין גובה את השבח ממקבל מתנה כדאיתא בפרק קמא דמציעא (דף טו.) לפי שאין לו על מי לחזור וגבי מיתמי כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נב.) מר זוטרא ורב אדא סבא בריה דרב מרי בר איסר פליג נכסייהו בהדי הדדי אתו לקמיה דרב אשי אמרו ליה על פי שנים אמר רחמנא דאי בעי למיהדר לא מצי הדרי בהו ואנן לא הדרינן או דילמא לא מיקיימא מילתא אלא בסהדי אמר להו לא אברו סהדי אלא לשקרי. בפ"ק דסנהדרין כתבתי דקנין בלא עדים מהני היכא דשניהם מודים והא דאמר בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ.) קנין בפני שנים לאו דווקא ה"ה בינו לבינו אלא נקט בפני שנים משום דבעי למימר אין צריך לומר כתובו:

הלכה טו

איבעיא להו זינתה אשתו בעד אחד ושתק מהו אביי אמר אסורה לו רבא אמר הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים וכן הלכתא וה"מ בדיני אדם אבל בבא לצאת ידי שמים אי מהימן ליה כבי תרי מחייב לאפוקה ויהיב לה כתובה. גרסינן בפ"ק דכתובות (דף ט.) אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים ובקינוי וסתירה אפי' בעד אחד:

הלכה טז

תנן התם (נדרים דף צ:) בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך השמים ביני לביניך ונטולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה השמים ביני לביניך יעשו דרך בקשה ונטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים (שם דף צא) ההיא איתתא דכל יומא דתשמיש הות קיימא ומייתי מיא ומשיא ידיה דגברא יומא חד אתיית מיא ליה למימשא אמר לה הדא מילתא לא הוה האידנא אמרה ליה א"כ חד מן עובדי כוכבים אהלויי דהוו הכא האידנא אי אנת לא דילמא חד מנהון הוה אמר רב נחמן עיניה נתנה באחר ולית ממשא במילתא ההיא איתתא דלא הוה בדחה דעתה בהדי גברא אמר לה האידנא מ"ש אמרה ליה מעולם לא ציערתן בדרך ארץ כי האידנא אמר לה לא הוות האי מילתא האידנא אמרה ליה אם כן מן

הלין עובדי כוכבים נפטויי דהוו הכא האידנא אי אנת לא דלמא חד מינייהו אמר להו רב נחמן לא תשגחון בה עיניה נתנה באחר ההוא גברא דהוה מהרזק בביתא הוא ואיתתא אתא מריה דביתא פרטיה נואף להוצא וערק אמר רבא איתתא שריא אם איתא דעבד איסורא אירכוסי הוה מירכס ההוא נואף דעל לביתא דההיא איתתא אתא גברא סליק נואף ויתיב (בטולי) [בבלאי] בבא הוה מחתך תומא ותחלי וטעמינן חיויא בעי מריה דביתא למיכל מנהון א"ל נואף לא תיכל מנהון דטעמינהון חיויא אמר רבא איתתא שריא דאם איתא דעבד איסורא הוה ניחא ליה דליכול ולימות שנאמר כי נאפו ודם בידיהם פשיטא מהו דתימא איסורא מיהוה הוה והאי דא"ל משום דניחא ליה דלא לימות בעלה דתיהוי אינתתיה עילויה מים גנובים ימתקו קמשמע לן:

הלכה יז

א מתני' כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר ואיזו זו כהנת לויה וישראלית שנשאת לכהן וללוי וישראל וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום ואיזו זו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין הולד ממזר ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה וכל מי שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמוה ואיזו זו ולד שפחה ועובדת כוכבים הא דכל עריות שבתורה לא תפסי בהו קידושין ילפינן בגמ' מהיקשא דאחות אשה דכתב בה ואשה אל אחותה לא תקח והא דהולד מהן ממזר נפקא לן ביבמות (דף מט.) מלא יקח איש את אשת אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר ומוקי לה בשומרת יבם של אביו דהויא אשת אחי אביו שהיא בכרת ושאר כל העריות ילפינן מיניה בהיקשא:

ב גמ' כל מי שאין לה עליו ועל אחרים וכו' מנלן אמר רב הונא דכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור אשכחן דלא תפסי בה קידושין ולדה כמותה מנלן דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה עובדת כוכבים מנלן אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אמר קרא כי יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבי' קרוי בנך אלא בנה האי בשבעה עממין כתיב אמר קרא כי יסיר לרבות כל המסירים הניחא לר' שמעון דדריש טעמא דקרא אלא לרבנן מנלן דכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה מכלל דמעיקרא לית בה הויה אשכחן דלא תפסי בה קידושין ולדה כמותה מנלן אמר קרא כי תהיין וגו' וילדו לו כל דקרינן ביה תהיין קרינן ביה וילדו כל היכא דלא קרינן ביה כי תהיין פי' לשום אדם לא קרינן ביה וילדו לו:

הלכה יח

א מתני' רבי טרפון אומר יכולין ממזרין ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה הולד עבד שחררו נמצא בן חורין רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר:

ב גמ' איבעיא להו ר' טרפון לכתחלה אמר שישא שפחה או דיעבד ואסקינא לכתחלה קאמר ודווקא ממזר לשפחה אבל ממזרת לעבד לא דעבד אין לו חייס אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון:

פרק ד

הלכה א

א עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי וישראלי חללי גירי וחרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי. כהני לויי וישראלי מותרים לבא זה בזה לויי ישראלי וחללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה גירי וחרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי מותרין לבא זה בזה:

ב גמ' א"ר אבין בר רב אדא אמר רב כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו. פירוש שיש בה פסול קהל כשהקב"ה מעיד על השבטים אינו מעיד עליו שנאמר ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל אמר רבי חמא בר' חנינא כשהקב"ה משרה שכינתו אינו משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל שנאמר בעת ההיא נאם ה' אהיה לאלהים לכל משפחות בית ישראל: ת"ר ממזרי ונתיני טהורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי אמר רב יהודה אמר שמואל הל' כר' יוסי ובפסול מטומע שאינו ידוע איירי כדאמרינן לעיל (דף עא.) משפחה שנטמעה נטמעה:

הלכה ב

תניא כל הפוסל פסול ואמר שמואל ובמומו פוסל: אמר רב שתיקותא דבבל היינו יחסותא כי האי דבמערבא כי הוו מנצי בי תרי בהדי הדדי הי מינייהו דקדים ושתיק אמרי האי מיוחס טפי:

הלכה ג

אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור לעשות מלאכה בפני שלשה:

הלכה ד

ואמר שמואל אין משתמשין באשה בין גדולה בין קטנה ואמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל ואפילו ע"י שליח (ורש"י פירש) ואפי' ע"י בעלה אסור והא דקאמר בפ' השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף פז.) דע"י בעלה שואלין היינו לשאול לבעלה היאך שלומה וניהוגה כי הא דקאמר התם למה נקוד על אי"ו שבאליו למדה תורה דרך ארץ שישאל

אדם באכסניא שלו כמו ששאלו המלאכים לאברהם איו שלום שרה אבל כי הך עובדא דהכא שאמר רב נחמן לרב יהודה שישלח לה דברי שלומים על ידו כי האי גוונא אסור אפי' ע"י בעלה: אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכ"א כל הארצות בחזקת כשרות הן עומדות אמימר שרא ליה להונא בר נתן למינסב מהני מחוזייתא אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתך דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל הארצות בחזקת כשרות הן עומדות הא רב הונא לא מתני הכי ואפילו הכי לא קבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד מנהרדעא. לכאורה נראה דאע"ג דעבד אמימר עובדא לקולא דלית הילכתא כוותיה דרב אשי דהוא בתראה פליג עליה ועוד דכולהו אמוראי דלעיל איירי בפסול יוחסין דשאר ארצות ואפי' בארץ ישראל להשיאו אשה צריך בדיקה וכן פרש"י בפ"ב דכתובות (דף כד.) ואינו נאמן להשיאו אשה דמשום מעלה דיוחסין צריך לבדוק אחר כל אדם קודם שישיאוהו אשה והקשה עליו רבינו תם מהא דאמרינן בפירקין לקמן במתני' (דף עו.) דקתני הנושא אשה צריך שיבדוק בד' אמהות דדוקא כהן בודק אבל אשה אינה בודקת דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים ופר"ת להשיאו אשה דהתם היינו אשה בדוקה מד' אמהות כדתנן לקמן הנושא אשה צריך וכו' ואז אין צריך לבדוק אחר בתו ומותרת לכהן המשמש על גבי המזבח ובנו משמש על גבי המזבח בלא בדיקה והכי קאמר אינו נאמן להשיאו אשה בדוקה להתיר בנו ובתו אבל ליוחסין שאין בו צד כהונה לא בעי בדיקה והביא ראיה מהא דאמרינן בפ' החולץ (יבמות דף מה.) זיל גלי או נסיב בת מינך ואי ליוחסין בעי בדיקה מה יועיל לו הגלות והלא לא יתנו לו אשה עד שיבדקו אחריו ועוד קאמר התם (דף מו.) נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך אלמא דבנים ממילא כשירים ולא בעי ראיה:

הלכה ה

ת"ר גר נושא ממזרת והולד ממזר דברי ר' יוסי רבי יהודה אומר גר לא ישא ממזרת אחד גר ואחד עבד משוחרר וחלל מותר בכהנת והלכתא גר מותר בכהנת ומותר בממזרת מותר בכהנת שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין ומותר בממזרת כר' יוסי ודווקא עד עשרה דורות אבל מכאן ואילך אסור משום דנשתקע שם גירות ממנו ואמרי' ישראל הוא דנסיב ממזרת כדתניא גר עד עשרה דורות מותר בממזרת מכאן ואילך אסור בממזרת:

הלכה ו

א מתני' איזהו שתוקי כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי:

ב גמ' אמר רבה בר רב הונא מצאו מהול אין בו משום אסופי אמר אביי משלטי הדמיה אין בו משום אסופי בכנישתא דשכיחי בה רבים אין בו משום אסופי לא שכיחי בה רבים יש בו משום אסופי שייף מישחא מלא כוחלא רמי חומרא תלי קמיעא אין בו משום אסופי תלי בדיקלא ומטא ביה חיותא יש בו משום אסופי לא מטא ביה חיותא אין בו משום אסופי כללו של דבר כל מקום שלא לדעת מיתה נשלך אין בו משום אסופי צידי רשות הרבים אין בו משום אסופי רשות הרבים יש בו משום אסופי אמר רב יהודה אמר רב אסופי כל זמן שהוא בשוק אביו ואמו נאמנין עליו נאסף מן השוק אין נאמנים עליו אמר רב ובשני רעבון אע"פ שנאסף מן השוק נאמנין:

הלכה ז

כתב בעל ההלכות בסוף הלכות גיטין אהא דקאמר בפרק המגרש (גיטין דף פט.) אין חוששין לממזרות היכי דמי כגון אשה שהלך בעלה למדינת הים וילדה דלא חיישינן לממזר דאמרינן דילמא אתא בעלה בצינעא ושימש כי ההיא עובדא דאבוה דשמואל דאתא בשם ושימש כדאיתא בירושלמי ומקשה עלה מהך דשמעתין דקאמר דאיכא מיעוט שהלכו בעליהן למדינת הים משמע דאי ליכא למיתלי אלא באותן שהלכו בעליהן למדינת הים הוי ממזר ודאי ולא ספק ויש לומר דשאני הכא דאי אתא בעלה ושימש לא היתה משליכתו דאינה חוששת שמא יחשבוהו ממזר מאחר שיאמינו לה שבא בעלה ואינו מקובל לי זה התירוץ דנשי לאו דינא גמירי ואפילו גברי לא בקיאי בגמ' דבני מערבא ואין דין זה ידוע שיאמינוה שבא בעלה עליה והשליכתה מפני הבושה ולא נעשנו ממזר ודאי אם יש לתלות שבא בעלה בצינעא ועוד מקשינן עליה מההיא דפרק הערל (יבמות דף פ:) דקאמר התם דרבה תוספאה אכשר להוא ולד בתר שנים עשר חודש דאמרינן אשתהויי אשתהי ולמה ליה טעמא דאשתהי לימא דלמא אתא בעלה בצינעא ושמש ויש לומר דהתם מיירי שהבעל ואשה מודים שלא בא:

הלכה ח

ת"ר נאמנת חיה לומר זה כהן וזה לוי זה נתין וזה ממזר בד"א כשלא קרא עליו ערעור אבל קרא עליו ערעור אפי' חד אינה נאמנת דאע"ג דאמר ר' יוחנן אין ערעור פחות משנים ה"מ היכא דאית ליה חזקה דכשרות אבל היכא דלית ליה חזקה דכשרות חד נמי מהימן:

הלכה ט

נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי בד"א בזמן שהמקח בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן וניחזי זוזי ממאן נקיט לא צריכא דנקט מתרוייהו ואמר חד מדעתיה וחד בעל כרחיה. בארתי זה יפה בפ' קמא דמציעא [סי' ב]:

הלכה י

נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי בד"א בזמן שבעלי דינין עומדין לפניו אבל אין בעלי דינין עומדין לפניו אין נאמן וליחזי זכותא מאן נקיט לא צריכא דקרעינן לזכותא וליהדר ונידייניה בשודא דדייני:

הלכה יא

אמר ר"נ ג' נאמנין על הבכור ואלו הן חיה ואביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה ואביו לעולם:

הלכה יב

אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי מאי בדוקי שבודקים את אמו דאי אמרה לכשר נבעלתי נאמנת אע"ג דאיכא רוב פסולין אצלה אמר רבא הלכה כאבא שאול:

הלכה יג

א מתני' כל האסורין לבוא בקהל מותרין לבא זה בזה ור' יהודה אוסר ר' אליעזר אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור ואלו הן הספיקות שתוקי אסופי וכותי:

ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי אלעזר:

הלכה יד

א מתני' בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה מן הכהונה ר' יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר:

ב גמ' מאי לעולם מהו דתימא מידי דהוה אמצרי ואדומי מה להלן אחר ג' דורות אף כאן אחר ג' דורות קמ"ל לעולם: ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה וכו' מה"מ א"ר יוחנן משום ר' ישמעאל נאמר כאן לא יחלל זרעו בעמיו ונאמר להלן לא יטמא בעל בעמיו מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן זכרים ולא נקבות אלא מעתה בת כהן גדול תשתרי מי כתיב לא יחלל בנו לא יחלל זרעו כתיב בת בנו תשתרי לא יחלל זרעו בעמיו כתיב מקיש זרעו לו מה הוא כל זרעו פסול אף בנו כל זרעו פסול בת בתו תיתסר א"כ גזירה שוה מאי אהני: ת"ר לא יחלל זרעו בעמיו אין לי אלא זרעו היא עצמה מנין אמר קרא לא יחלל זו שהיתה כשירה ונתחללה: ת"ר איזו היא חללה כל שנולדה מן הפסולין מאי פסולין אילימא פסולה לו והרי מחזיר גרושתו דפסולה לו ובניה כשירין דכתיב כי תועבה היא היא תועבה ואין בניה תועבין אמר רב יהודה הכי קאמר כל שנולדה מפסולי כהונה נולדה אין לא נולדה לא והרי אלמנה וגרושה דלא נולדה וקא הויא חללה א"ר יצחק בר אבין הכי קאמר איזו היא חללה שעיקרה מד"ת ואין צריך לפרש מדברי

סופרים כל שנולדה מפסולי כהונה א"ל רב פפא לאביי ישראל שבא על אחותו זונה משוי לה חללה משוי לה או לא מי אמרי' ק"ו השתא מחייבי לאוין הויא חללה מחייבי כריתות לכ"ש א"ד אין חללה אלא מאיסורי כהונה [א"ל אין חללה אלא מאיסורי כהונה] אמר רבא מנא הא מילתא דאין חללה אלא מאיסורי כהונה דתניא לא יאמר גרושה בכהן גדול ותיתי בק"ו מכהן הדיוט שאני אומר מה לכהן הדיוט אסורה לכהן גדול לכ"ש אלא כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך חלוקה אלמנה מגרושה זונה וחללה בכה"ג חללה אין חללה אלא מאיסור כהונה זונה נאמר כאן זונה ונאמר להלן זונה מה להלן זרעו חולין אף כאן זרעו חולין אמר רב אשי הלכך כהן הבא על אחותו בביאה ראשונה עשאה זונה חזר ובא עליה עשאה חללה:

הלכה טו

א מתני' רבי אליעזר בן יעקב אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה וגר שנשא בת ישראל בתו כשירה לכהונה אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה אחד גרים ואחד עבדים משוחררים אפי' עד י' דורות עד שתהא אמן מישראל ר' יוסי אומר אף גר שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה:

ב גמ' אמר רב המנונא משמיה דעולא הלכה כר' יוסי וכן אמר רבה בר בר חנה הלכה כר' יוסי ומיום שחרב בית המקדש נהגו כהנים סלסול בעצמן כראב"י נשא אין מוציאין אותה ממנו כר' יוסי אמר רב נחמן אמר לי הונא בא להמלך מורים לו כר' אליעזר בן יעקב נשא אין מוציאין ממנו כר' יוסי:

הלכה טז

א מתני' האומר בני זה ממזר הוא אין נאמן אפילו שניהם אומרים על העובר שבמעיה ממזר הוא אין נאמנין רבי יהודה אומר נאמנין:

ב גמ' מאי טעמא דרבי יהודה דתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן אמר רבי יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר בני זה בן גרושה ובן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב יכיר אלא לרבנן יכיר למה לי בצריך הכרה למאי הלכתא למיתב ליה פי שנים אילו בעי למיתב ליה מתנה מי לא יהיב ליה בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן ולר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס פרש"י שאם אמר נכסים שיבאו לו כשהוא גוסס נתונים לפלוני לא אמר כלום שהרי שבשעה שבאו לעולם לאו בר מתנה הוא וכן פי' ר"ח ז"ל דקיימא לן דרוב גוססים למיתה וכמת הוא חשוב ואינו יכול להקנות עכשיו נכסים שיפלו לו כשהוא גוסס ואם

אמר קודם לכן בני זה בכור נוטל פי שנים באלו הנכסים דאע"ג דלגבי הקנאה לא יכול לאקנויי גבי ירושת בנו הבכור חשיבי מוחזקים ולא ראויין ומתוך זה דקדק רבינו יואל ז"ל מבונ"א דגוסס אינו מגרש את אשתו אע"פ שהוא מיושב בדעתו כיון שאינו יכול ליתן מתנה דונתן בידה כתיב ובעינן דחזי לנתינה והא דתנן בתוספתא אהלות ובמסכת שמחות (פ"א) הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו נוחל ומנחיל וזוקק ליבום ופוטר מן היבום היינו מידי דממילא ולא שיעשה מעשה כמו נתינת הגט ומתנה דלענין זה הוי כמת גמור והא דאמרינן בפ' כל הגט (גיטין דף כח.) המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים וקאמר עלה בגמ' לא שנו אלא בזקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים אבל הגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססים למיתה לא. מיירי כשקבל השליח הגט קודם שהיה גוסס וכשהלך השליח נעשה גוסס אבל בשעה שהוא גוסס לא היה יכול לעשות שליח לגרשה והוא עצמו הקשה לדבריו מהא דאמר בפ"ק דערכין (דף ו.) דגוסס נודר ומקדיש ומעריך ותירץ דשמא התם משום חומרא דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ורשב"ם פירש בבבא בתרא (דף קכז:) בנכסים שנפלו כשהוא גוסס ואין יכול לדבר ואין לו כח ליתן ומתוך פירושו משמע הא אם יש בו כח לדבר יש בו כח ליתן והקשה רבינו יואל ז"ל על זה א"כ אמאי נקט גוסס אפילו חולה בעלמא שאינו יכול לדבר כדאמר (גיטין דף סז:) נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו וכו' ותניא (דף עא.) כשם שבודקין לגיטין כך בודקין למשאות ומתנות אלא מדנקט גוסס ש"מ דאפי' יכול לדבר אין מתנתו מתנה ור"י אומר שהוא כחי לכל דבריו וגיטו גט ומתנתו מתנה כדברי רשב"ם דאין לך גוסס ועומד למות יותר משחט בו שנים או רוב שנים ורמז כתבו גט לאשתי דאמרינן בפרק מי שאחזו (גיטין דף ע:) דכותבין ונותנין וכן אמרינן בפרק בתרא דיבמות (דף קכ.) ותניא (גיטין דף ע:) מי שהיה מגויד או צלוב וחיה אוכלת בו ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו וכ"ש בדיבור גמור הוא מיושב בדעתו והא דכל הגט ראיה גדולה היא דדוקא בגוסס חיישינן שמא מת משום דרוב גוססים למיתה אבל אם יודע שהוא עדיין כמו שהניחו היה נותנו אע"פ שהוא גוסס ואם לאו בר נתינה הוא משום דחשיב כמת אפילו שלוחו נמי לא מצי יהיב ליה ומשמע נמי דוקא משום דשלח הגט למקום אחר אבל אם נתן מידו ליד האשה הוי גט דומיא דזקן דתניא בהדיה ומה שדחה ההיא דערכין משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט לאו כלום היא שהרי לדבריו אין להדיוט כלום דחשיב כמת ומה שהקשה על פירוש רשב"ם לוקמא בנשתתק לאו קושיא היא דקרא דיכיר לא מצי לאוקומא הכי דאם אינו יכול לדבר עתה וליתנם יתנם כשיתרפא להכי נקט גוסס שהוא קרוב למיתה ואינו

יכול לדבר. ועוד דנקט גוסס דשכיח מחמת מיתה בסתם בני אדם אבל נשתטה ונשתתק לא שכיחי כולי האי ובפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קכח:) אפסיקא הלכתא כר' יהודה ובפ' החולץ (יבמות דף מז.) נמי אמרינן מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר לו יש לך עדים אמר לו לאו יש לך בנים אמר לו הן אמר לו נאמן אתה לפסול עצמך ואין אתה נאמן לפסול בניך ומקשה ואבנים לא מהימן והתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן אמר רבי יהודה וכו' אמר רב נחמן בר (רב) יצחק הכי קאמר לדבריך עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים והלכתא כוותיה דרב נחמן בר יצחק דאמר משום דעובד כוכבים הוא ואין עדות לעובד כוכבים. אבל ישראל מהימן וה"מ אבנו אבל אבן בנו לא מהימן כדתניא (שם) ר' יהודה אומר נאמן הוא על בנו קטן ואינו נאמן על בנו גדול ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ויש לו בנים זהו גדול גדול ואין לו בנים זהו קטן וכן הלכתא:

הלכה יז

מתני' מי שנתן רשות לשליח לקדש את בתו והלך הוא וקדשה אם שלו קדמו קידושיו קידושין ואם של שלוחו קדמו קידושיו קידושין ואם אין ידוע שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס וכן האשה שנתנה רשות לשליח לקדשה והלכה היא וקדשה את עצמה אם שלה קדמו קידושיה קידושין ואם של שלוחה קדמו קידושיו קידושין ואם אין ידוע שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס:

הלכה יח

גמ' אתמר קדשה אביה בדרך וקדשה את עצמה בעיר והרי היא בוגרת לפנינו רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חוששין לקידושי שניהן אימת אילימא בתוך ששה בהא לימא רב הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה אלא לאחר ששה בהא לימא שמואל חוששין לקידושי שניהם והאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד וכי תימא בציר הוא דליכא הא טפי איכא והא בלבד קאמר לא צריכא בההוא יומא דמישלם ששה רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו דמדהשתא בוגרת בצפרא נמי הוי בוגרת ושמואל אמר השתא הוא דאתיא סימנין ואסקינן דפליגי בשאין מכחישתו והלכתא כרב:

הלכה יט

א מתני' מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשתי שיצאת עמי למדינת הים הרי היא זו ואלו בניה אינו צריך להביא ראיה לא על האשה ולא על הבנים מתה ואלו בניה מביא ראיה על הבנים ואינו מביא ראיה על האשה אשה נשאתי

במדינת הים הרי היא זו ואלו בניה מביא ראיה על האשה ואינו מביא ראיה על הבנים מתה ואלו בניה מביא ראיה על האשה ועל הבנים:

ב גמ' אמר רבה בר רב הונא מתני' דקתני אינו מביא ראיה על הבנים בכרוכין אחריה:

הלכה כ

ת"ר אשה נשאתי במדינת הים והרי היא זו מביא ראיה על האשה ואין צריך להביא ראיה על הבנים [ומביא ראיה על הגדולים ואין צריך להביא ראיה על הקטנים] בד"א באשה אחת אבל בשתי נשים מביא ראיה על האשה ומביא ראיה על הבנים מביא ראיה על הגדולים ומביא ראיה על הקטנים: אמר ריש לקיש לא שנו אלא בקדשי הגבול אבל לא ליוחסין ורבי יוחנן אמר אפילו ליוחסין ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן מלקין על החזקות וסוקלין ושורפין על החזקות מלקין על החזקות כדרב יהודה דאמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה סוקלין ושורפין על החזקות כדרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא איש ואשה תינוקת ותינוק שהגדילו בתוך הבית נסקלין זה על זה ונשרפין זה על זה אמר ר"ש בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא מעשה באשה אחת שבאה לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה והגדילתו ובא עליה והביאום לב"ד וסקלום לא מפני שבנה ודאי היה אלא מפני שכרוך אחריה:

הלכה כא

א מתני' לא יתייחד אדם אחד עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים ר"ש אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים:

ב גמ' עם שתי נשים מ"ט לא תנא דבי אליהו הואיל ונשים דעתן קלה עליהן מנהני מילי אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק רמז לייחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואין מתייחד עם כל העריות שבתורה ויחוד דפנויה נמי אסור מבית דינו של דוד דגרסי' [סנהדרין דף כא:] אמר רב יהודה אמר רב באותה שעה גזרו על היחוד של פנויה ויחוד דעבודת כוכבים נמי אסור מגזרת שמאי והלל דאמר באלי אמר אבימי (שתאה) משמיה דרב פתן ויינן ושמנן ובנותיהן כולן מי"ח דבר הן (ע"ז לו:) והיינו יחוד דעבודת כוכבים דאילו בא עליה בית דינו של חשמונאי גזרו: אבל אשה אחת מתייחדת וכו' אמר רב יהודה לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בעשרה נמי לא מעשה היה והוציאוה עשרה במטה אמר רב יוסף תדע דמיכנפי בי עשרה וגנבי כשורא ולא מיכספי מהדדי: אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהו שלשה שמא יצטרך אחד מהן להשתין מים ונמצא אחד מהם מתייחד עם הערוה:

הלכה כב

אמר רב מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד אמר רב אשי לא שנו אלא יחוד דפנויה אבל יחוד דאשת איש לא לפי שאתה מוציא לעז על בניה:

הלכה כג

אמר רב מלקין על לא טובה השמועה שנאמר אל בני כי לא טובה השמועה:

הלכה כד

א אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד אמר רב יוסף פתח פתוח לרה"ר אין חוששין לה משום יחוד אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים בפנים אין חוששין להם משום יחוד אנשים בפנים ונשים מבחוץ חוששין להם משום יחוד במתניתא תניא איפכא אמר אביי השתא דאמר רב הכי ותנא במתני' איפכא אנן נעביד לחומרא:

ב מתני' בזמן שאשתו עמו ישן עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן בקירוב בשר עמהן הגדילו זה ישן בכסותו וזו ישנה בכסותה:

ג גמ' אמר רב יהודה אמר רב [אסי] מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה: פסקו התוספות דהלכתא כרב אסי לפי שנראה שהיה גדול משמואל כדאמרינן (ב"ק דף פ:) שמואל לא עייל קמיה דרב אסי ולא היה זה מחמת זקנה דהא שמואל בימי רבי היה כדאיתא בבבא מציעא (דף פו.) ואסיא דרבי על ידיה מתעביד ורב כהנא חברו של רב אסי אמר בירושלמי דהוה עלם סגי פירוש ילד מאוד כשעלה לארץ ישראל בעובדא דרבי יוחנן בהגוזל [בתרא] (דף קיז.) וכל שכן רב אסי שהיה יותר ילד ממנו שבכל מקום מזכיר רב כהנא לפני רב אסי ואע"ג דכל הני אמוראי דבסמוך מחמרי אפילו בבהמה איכא למימר דמחמירין על עצמן היו והמחמיר תבוא עליו ברכה: אמר רבא מתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות ועם אשה ויבמתה ועם אשה ובת בעלה ועם אשה ותינוקת היודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה:

הלכה כה

הגדילו זה ישן וכו' וכמה אמר רב אחא בר אבא אמר רב תינוקת בת ט' שנים ויום אחד תינוק בן י"ב שנה ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת י"ב שנה ויום אחד תינוק בן י"ג שנה ויום אחד זה וזה עד דאיכא שדים נכונו ושערך צמח זו היא גירסת הספרים וקשה דלא מצינו בשום מקום גבי תינוקת בת ט' שנים ונראה דגרסא משובשת היא ובפ' מי שמתו (ברכות דף כד.) גבי ק"ש קתני אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר פי' לקרות ק"ש אם ישן עמהן בקירוב בשר ועד כמה תינוקת בת ג' שנים ויום אחד תינוק בן ט'

שנים ויום אחד א"ד תינוקת בת י"א שנה ויום אחד ותינוק בן י"ב שנה ויום אחד וזה וזה כדי שיהיו שדים נכונו וכו' פי' זה וזה קרובים לשדים נכונו וכו' שהיא שנה הסמוכה לגדלות אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שאין בושה לעמוד לפניו ערומה אבל בושה לעמוד לפניו ערומה לא כתוב בהלכות רב אלפס ז"ל א"ר אבא לא אמרן אלא דמיקדשא אבל לא מיקדשא לית לן בה ומשמע דקאי אבושה לעמוד בפניו ערומה. ולא ראיתי גירסא זו בספרים וגם מעובדא דרב אחא בר אבא דשקל לבת ברתיה בכנפיה וא"ל רב חסדא חתניה לא ידע מר דמיקדשא משמע דכי מיקדשא בכל ענין אסור:

הלכה כו

מתני' לא ילמד אדם רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים ר"א אומר אף מי שאין עמו אשה לא ילמד סופרים ר"י אומר לא ירעה רווק בהמה ולא יישנו שני רווקים בטלית אחד וחכמים מתירין:

הלכה כז

וכל מי שעסקיו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים פרש"י אפילו עם נשים הרבה ואדם אחר עם שתים אסור עם שלש או ארבע מותר וס"ל לרש"י כיון דאיכא טובא אי אפשר דלא מגלו אהדדי ועוד אי אפשר לו לבעול כולם ולעיל (דף פא.) דקאמר נשים מבפנים ואנשים מבחוץ יש בהן משום יחוד משמע דאפילו עם נשים הרבה אסור להתייחד והא דתנן במתני' (דף פ:) לא יתייחד אדם עם שתי נשים איכא למימר דה"ה עם טפי אסור אלא משום דבעי למיתני סיפא אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים נקט נמי ברישא עם שתי נשים ור"ח ז"ל פי' כל שעסקיו עם הנשים אע"פ שנושא ונותן תמיד עמהן לא יתייחד עמהם. משמע שרוצה לומר אע"פ שהיה ראוי להתיר לו יותר משום דבעבידתיה טריד או משום דאינו יכול ליזהר אפ"ה אסור וקצת קשה לפי' זה דה"ל למיתני לעיל לא יתייחד איש עם שתי נשים ואפילו עסקו עמהן ור"ת ז"ל פי' ואפילו אשתו עמו הואיל ועסקו עם הנשים לבו גס בם ואינו בוש מאשתו:

הלכה כח

א ולא ילמד את בנו אומנות נשים ולא ילמד את בנו חמר גמל ספן חעני רועה מפני שאומנותן אומנות ליסטין הן:

ב גמ' מ"ט אילימא משום חשדא דינוקי והתניא אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל לא על משכב זכור ולא על הבהמה אלא רווק משום אמהתא דינוקי: ר' יהודה אומר וכו'. תניא אמרו לו לר' יהודה לא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה: תניא רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שכל אומניות

שבעולם עומדות לו לאדם לעת ילדותו ולעת זקנתו מת מוטל ברעב אבל התורה עומדת לו לאדם בילדותו ובזקנתו בילדותו מהו אומר וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ובזקנתו מהו אומר עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו: